

REVUE
CÍRKEVNÍHO PRÁVA
CHURCH LAW REVIEW

54

1/13

Ročník XIX.

*Toto číslo Revue církevního práva vyšlo za finanční podpory
Konference katolických biskupů Spojených států amerických
a Ministerstva kultury ČR.*

*This issue of Church Law Review was sponsored
by the United States Conference of Catholic Bishops
and the Ministry of Culture of the Czech Republic.*

Členské příspěvky, předplatné a dary Společnosti pro církevní právo
směřujte laskavě na běžný účet u České spořitelny, a. s.,

111 21 Praha 1, Na Perštýně 1,

z ČR na číslo účtu **1939518309/0800**.

Bankovní spojení pro platby z ciziny

IBAN: CZ55 0800 0000 0019 3951 8309

BIC (SWIFT): GIBACZPX

OBSAH

J. Kříž: K odůvodnění lidských práv v učení katolické církve	7
R. Míčka: Idea <i>Global Governance</i> ve světle sociálního učení církve	17
R. Gyuri: Verejnoprávna subjektivita cirkví a náboženských spoločností na Slovensku	33
I.-M. V. Szaniszló: Hľadanie rovnováhy medzi autoritou Učiteľského úradu Cirkvi a slobodou teologického vedeckého skúmania	49
R. Seltenreich: Proces proti vlku Ysengrimovi, „mnichu a biskupovi“. Politická moc a právo v polovině 12. století	67
ANOTACE A RECENZE	
Drahomír Suchánek: Ius exclusivae. Právo exkluzivity při papežských volbách (I. A. Hrdina)	77
INFORMACE	
Konference Trnavské právnické dny, Trnava 2012 (J. Kříž)	81
24. kongres Evropského konsorcía pro výzkum vztahu církve a státu, Budapešť 2012 (Z. Horák)	84
Dnes Vám představujeme: Katolická asociace nemocničních kaplanů zahájila svou činnost (V. Eliáš)	86
Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera: soupis bibliografie 2010–2012 (Z. Horák)	87
Ze Společnosti pro církevní právo	91
Krátké zprávy	97
Z NOVÉ LITERATURY	103

CONTENTS

J. Kříž: On the Justification for Human Rights in the Teachings of the Catholic Church	7
R. Míčka: The Idea of <i>Global Governance</i> in Light of the Social Teachings of the Church	17
R. Gyuri: Whether Churches and Religious Societies in Slovakia are Entities in Public Law	33
I.-M. V. Szaniszló: Searching for an Equilibrium between the Authority of the Teaching Mission of the Church and the Freedom of Theological Scientific Research	49
R. Seltenreich: The Trial of Ysengrim the Wolf – the Monk and Bishop. Political Power and the Law in the Mid-12th Century	67
ABSTRACTS AND REVIEWS	
Drahomír Suchánek: <i>Ius exclusivae</i> . The Exclusivity Right in Papal Elections (I. A. Hrdina)	77
INFORMATION	
The Conference Trnava Legal Days, Trnava 2012 (J. Kříž)	81
The 24th Congress of the European Consortium for Church and State Research, Budapest 2012 (Z. Horák)	84
Today We Present: Catholic Association of Hospital Chaplains is Established (V. Eliáš)	86
Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera: Bibliography 2010–2012 (Z. Horák)	87
From the Church Law Society (in English)	94
Brief News (in English)	100
FROM NEW PUBLICATIONS	103

INHALT

J. Kříž: Zur Begründung der Menschenrechte in der Lehre der katholischen Kirche	7
R. Míčka: Die Idee der <i>Global Governance</i> im Lichte der Soziallehre der Kirche	17
R. Gyuri: Die öffentlich-rechtliche Stellung der Kirchen und Religionsgesellschaften in der Slowakei	33
I.-M. V. Szaniszló: Die Suche nach einer Gleichgewicht zwischen der Autorität des kirchlichen Lehramtes und der Freiheit der theologischen Wissenschaft	49
R. Seltenreich: Das Verfahren gegen den Wolf Isengrim – „dem Mönch und Bischof“. Politische Gewalt und Recht in der ersten Hälfte des 12. Jahrhunderts	67
ABSTRAKTA UND REZENSIONEN	
Drahomír Suchánek: <i>Ius exclusivae</i> . Das Exklusivrecht bei der Papswahl (I. A. Hrdina)	77
INFORMATIONEN	
Konferenz Tyrnauer Juristische Tage, Trnava 2012 (J. Kříž)	81
24. Kongress des Europäischen Konsortiums für die Forschung der Beziehung zwischen Kirche und Staat, Budapest 2012 (Z. Horák)	84
Heute stellen wir Ihnen vor: Katholische Assoziation der Krankenhauskapläne hat ihre Tätigkeit angefangen (V. Eliáš)	86
Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera: Bibliographisches Verzeichnis 2010–2012 (Z. Horák)	87
Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht	91
Kurze Nachrichten	97
NEU ERSCHIENENE LITERATUR	103

INDICE

J. Kříž: Alla motivazione dei diritti umani nella dottrina della Chiesa cattolica	7
R. Míčka: L'idea della <i>Global Governance</i> nella luce della dottrina sociale della Chiesa	17
R. Gyuri: La soggettività delle Chiese ed Enti religiosi nel diritto pubblico slovacco	33
I.-M. V. Szaniszló: La ricerca dell'equilibrio tra l'autorità del Magistero della Chiesa e la libertà della ricerca scientifica in teologia	49
R. Seltenreich: Il processo contro il lupo Ysengrim, "monaco e vescovo". Il potere politico ed il diritto nella metà del secolo XII.	67
ANNOTAZIONI E RECENSIONI	
Drahomír Suchánek: <i>Ius exclusivae</i> . Il diritto di esclusiva nelle elezioni papali (I. A. Hrdina)	77
INFORMAZIONI	
La Conferenza "Giornate giuridiche di Trnava", Trnava 2012 (J. Kříž)	81
24o congresso del Consorzio europeo per la ricerca delle relazioni fra la Chiesa e lo Stato. Budapest 2012 (Z. Horák)	84
Oggi Vi presentiamo: L'associazione cattolica di cappellani ospedalieri ha cominciato a svolgere le attività (V. Eliáš)	86
Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera: L'elenco della bibliografia 2010–2012 (Z. Horák)	87
Dalla Società per il diritto delle Chiese	91
Notizie brevi	97
DALLE NOVITÀ LETTERARIE	103

K odůvodnění lidských práv v učení katolické církve

Jakub Kříž

Lidská práva jako páteř právního řádu

Téma lidských práv je jedním z ústředních motivů právního diskursu po událostech druhé světové války. Lidská práva nejsou zaručena pouze ústavami či dokumenty ústavní úrovně všech demokratických právních států, přijetí Všeobecné deklarace lidských práv spustilo lavinu jejich zakotvení i na úrovni mezinárodněprávní.¹

Současná právní teorie chápe lidská práva jako osu či páteř právního řádu, na niž další instituty právního řádu navazují.² V důsledku toho, že „soudobý koncept materiálního právního státu usiluje o ‚bezmezerovitou‘ ochranu lidských práv“,³ představují lidská práva nejen zásady vertikálních vztahů mezi subjektem práva (člověkem, právníkou osobou, připouští-li to povaha práva) a státem, ale vyzařují i do práva soukromého.⁴

Jakkoliv panuje ve společnosti konsensus o významu lidských práv, nelze totéž prohlásit, pokud jde o identifikaci jejich zdroje.⁵

¹ Z celé řady mezinárodních smluv o lidských právech, kterými je Česká republika vázána, můžeme namátkově vyjmenovat zejména Evropskou úmluvu, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Na aplikaci práva EU dopadá Listina základních práv Evropské unie. Z významných lidsko-právních úmluv, kterými Česká republika vázána není, lze zmínit např. Africkou chartu lidských práv a práv národů, Americkou úmluvu o lidských právech a povinnostech či Arabskou chartu o lidských právech. Srov. také KRUKOWSKI, Józef, *Przyrodzona godność osoby ludzkiej podstawa praw człowieka w porządku międzynarodowym i konstytucyjnym*, in: *Ethos* č. 45–46/1999, s. 191–199.

² ZOULÍK, František, *Právní řád a jeho souvislosti*, Praha, s. 69.

³ WAGNEROVÁ, Eliška, *Funkce (dimenze) základních práv*, in: WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol., *Listina základních práv a svobod. Komentář*, Praha, 2012, s. 10.

⁴ Tamtéž, s. 13.

⁵ Pro zjednodušení v celém textu pracujeme s pojmem lidských práv v jeho ústředním významu, tj. myslíme jím přirozená, základní, univerzální práva. V současné době se pojmem lidských práv často označují nejrůznější kulturně a civilizačně podmíněná oprávnění partikulárních skupin. V této věci lze odkázat na pojednání MÍČKA, Roman, *Expanze lidských práv ve světle sociálního učení*

Konsensuální odůvodnění lidských práv

Převažující právní doktrína vnímá lidská práva a jejich charakter jako výsledek společenského konsensu. Jinými slovy: lidským právem je to, na čem se společnost usnese, že je třeba považovat za lidské právo. Příklad tohoto přístupu nabízí E. Wagnerová hned v prvních větách komentáře k Listině základních práv a svobod: „Požadavky lidských práv vznášely v průběhu dějin revoluce. Dnes lze přes veškerou kritiku tvrdit, že jde o práva univerzální, neboť se k nim alespoň verbálně hlásí státy OSN [...]. Skutečnost, že tato práva nejsou v řadě států respektována, ochraňována a podporována, na tom nic nemění.“⁶

Lidská práva v tomto pojetí jsou produktem většiny, resp. „většiny většin“ (většiny v každém státě a většiny států OSN). Spolu s P. Holländerem můžeme namítnout: „Je-li ale jejich důvodem souhlas většiny, jak je to pak s jejich trvalostí, nepromlčitelností v případě absence takového konsenzu?“⁷ Případně s R. Alexym můžeme upozornit na to, že chceme-li cokoliv zdůvodnit, „argumenty váží více, než pouhá většina“.⁸ Má-li se jednat o práva univerzální, proč to lze tvrdit až „dnes“? Zakládá jejich univerzalitu to, že se k nim „alespoň verbálně hlásí státy OSN“? A skutečně zavazují i ty státy, kde jsou lidská práva popírána? Co když v těchto státech panuje konsensus o tom, nebýt účastníky konsenzu o lidských právech?

Jsou-li skutečně lidská práva produktem konsenzu, nelze nic namítat proti tomu, když si „lidsko-právní uznání“ nárokují dvě proti sobě stojící pozice, jak se děje v nejrůznějších zásadních etických debatách dneška. Ochránci nenarozeného života argumentují lidským právem nenarozené lidské osoby na život,⁹ „pro-choice“ aktivisté naopak dovozují existenci lidského práva na reprodukční

---

církyve, in: Revue církevního práva, č. 52–2/2012, s. 7–20, které výstižně mapuje, jak se „koncept lidských práv zvrhl ve spirálu nepřiměřených a neopodstatněných nároků“.

⁶ WAGNEROVÁ, Eliška, *Historie, duchovní základy základních práv*, in: WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol., *Listina základních práv a svobod. Komentář*, Praha, 2012, s. 1.

⁷ HOLLÄNDER, Pavel, *Filosofie práva*. 2. přepracované a doplněné vydání, Plzeň, 2012, s. 85.

⁸ ALEXY, Robert, *Menschenrechte ohne Metaphysik? Citováno podle španělského překladu: ¿Derechos humanos sin metafísica?*, DOXA, *Cuadernos de Filosofía del Derecho*, 2007, vol. 30, s. 241.

⁹ Detailní rozbor přirozenoprávní argumentace lze nalézt v LEE, Patrick, GEORGE, Robert P., *Body-Self Dualism in Contemporary Ethics and Politics*, Cambridge, 2008, a GEORGE, Robert P., TOLLEFSEN, Christopher, *Embryo : A Defence of Human Life*, New York, 2008.

zdraví, v jehož důsledku lze ukončit život dítěte v krajním případě až do okamžiku porodu.¹⁰ Z hlediska konsenzuálního pojetí lidských práv tak argumentací a propagací svého postoje usilují o dosažení společenského konsensu na uznání určité podoby lidských práv.

Chápeme-li lidská práva takto, nelze než souhlasit s A. MacIntyrem, že „[p]řirozená či lidská práva jsou tedy fikcí“, „žádná taková práva neexistují a víra v ně je totéž jako víra v čarodějnice či jednorozce“.¹¹

Lidská práva v učení církve

Na křesťanství založené odůvodnění lidských práv je úzce spjato s koncepcí transcendentní důstojnosti člověka. Ta vyvěrá z Božího díla stvoření, neboť Bůh stvořil člověka ke svému obrazu a ke své podobě: „Bůh řekl: ‚Učiňme člověka ke svému obrazu, aby se nám podobal, a oni ať vládnou mořským rybám, nebeským ptákům, dobytku, všem divokým zvířatům a všem drobným živočichům, kteří se plazí po zemi.‘ Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, k Božímu obrazu jej stvořil, stvořil jej jako muže a ženu.“¹² Člověk tak získal důstojnost převyšující důstojnost ostatního stvoření; je to „jediný tvor na zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého“.¹³

Příčinou stvoření člověka byla stvořitelská láska; tato láska byla příčinou nejen stvoření, ale i díla vykoupení: „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby každý, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl věčný život.“¹⁴ Vykupitelská oběť druhé osoby Nejsvětější Trojice pak lidskou důstojnost ještě povýšila: Byl to člověk, kvůli jehož spáse podstoupil Bůh smrt na kříži.

Důsledky takto chápané lidské důstojnosti pro soužití mezi lidmi jsou zřejmé: „každý musí považovat bližního, nikoho nevyjímaje, za ‚druhé já‘“¹⁵ což učiní

¹⁰ Případně ještě určitou dobu po něm, jak tvrdí zastánci koncepce „after-birth abortion“ („potrat po porodu“). Srov. GIUBILINI, Alberto, MINERVA, Francesca, *After-birth abortion: why should the baby live?* Journal of Medical Ethics, Online First, 2012.

¹¹ MACINTYRE, Alasdair, *Ztráta ctnosti*, Praha, 2004, s. 89–90.

¹² Gn 1, 26–27.

¹³ *Gaudium et spes*, pastorální konstituce o církvi v dnešním světě, čl. 24, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří, 2002.

¹⁴ Jan 3, 16.

¹⁵ *Gaudium et spes*, čl. 27.

především respektem k jeho transcendentní důstojnosti, a tedy respektováním práv, která z ní vyvěrají.¹⁶

Katolická církev v minulosti teorii lidských práv příliš nezdůrazňovala, spíše jí bylo bližší tradiční aristotelské učení o spravedlnosti. Myšlenka lidských práv v církvi postupně dozrávala.¹⁷ Tuto skutečnost „dozrávání“ však nelze interpretovat tak, že by myšlenka lidských práv byla učení církve od počátku cizí. Uznání lidských práv představuje pouze „jinou řeč“ o požadavcích spravedlnosti vyplývajících z pravdy o člověku a ty jsou předmětem úvah církve od samého počátku. Obdobné vystihuje i Finnisův postřeh, že celé přirozenoprávní myšlení je také myšlením o lidských právech.¹⁸

V současné době naopak církev pokládá úsilí o dodržování lidských práv za jeden z pilířů svého poslání. O tom výstižně svědčí i text přímluv pronášených na Velký pátek ve všech katolických chrámech latinského obřadu: „Veď všechny, kdo jsou odpovědní za společnost a stát, aby všude ve světě hájili svobodu svědomí a všechna lidská práva, aby prosazovali spravedlnost a mír a usilovali o rozvoj národů.“¹⁹

Nové uvažování o lidských právech přinesla encyklika papeže Jana XXIII. *Pacem in terris* (o míru mezi všemi národy v pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě) z roku 1963. Papež v encyklice přímo zmiňuje Všeobecnou deklaraci lidských práv, které vyslovuje podporu.²⁰ Lidským právům se ale věnuje i v obecné rovině a jejich zachovávání označuje za hlavní předmět obecného blaha. „V dnešní době se soudí, že obecné blaho záleží především v tom, aby se zachovávala lidská práva a povinnosti. Proto je třeba, aby úloha veřejné moci spočívala především v tom, aby se na jedné straně tato práva uznávala, dbalo se jich, navzájem byla slad'o-

¹⁶ S. Sousedík poukazuje, že motivem pro respekt k lidským právům v křesťanském učení je láska a úcta k Bohu jakožto původci mravního zákona. Týž Bůh je pak také spravedlivým soudcem, který dobré odměňuje a zlé trestá. SOUSEDÍK, Stanislav, *Svoboda a lidská práva*, Praha, 2010, s. 24.

¹⁷ K tomu srov. MORAVČÍKOVÁ, Michaela, *Církev a lidské práva*, Bratislava, 2002, s. 91 a násl.

¹⁸ FINNIS, John, *Natural Law and Natural Rights*, Oxford, 1980, s. 198. Současně však musíme spolu s R. P. Georgem upozornit na to, že ne všechny teorie, které se v minulosti hlásily k přirozenoprávnímu myšlení, byly schopny rozpoznat některá základní lidská práva. To se týká i představitelů klasických přirozenoprávních škol. GEORGE, Robert P., *Natural Law*, in: *Harvard Journal of Law and Public Policy*, vol. 31, no. 1/2008, s. 183.

¹⁹ Srov. *Misál na každý den liturgického roku*, Kostelní Vydří, 2003, s. 451.

²⁰ JAN XXIII., *Pacem in terris*, encyklika, Praha, 1996, čl. 142–145.

vána, chráněna a podporována, a na druhé straně aby mohl každý snáze plnit své povinnosti.²¹ V duchu přirozenoprávního hesla *lex iniusta non est lex* encyklika dodává, že „když kterýkoli úřad neuznává nebo porušuje lidská práva, pak nejenže neplní své povinnosti, ale jeho nařízení nemá žádnou závaznou moc“.²²

Téma lidských práv bylo úzce spjato i s osobou papeže Jana Pavla II., který již ve své první encyklice *Redemptor Hominis* z roku 1979 upozorňoval, že řada států přebírá sice „literu“ lidských práv, nikoliv však již jejich „ducha“. Poukázal na to, že válka je plodem porušování lidských práv: „Mír totiž v jádře znamená respektování neporušitelných lidských práv – mír je dílem spravedlnosti –, zatímco válka vzniká právě z porušování těchto práv a jejím výsledkem je, že se po nich ještě více šlape. Jsou-li však lidská práva porušována v době míru, pak je to obzvláště bolestné; z hlediska pokroku to znamená nepochopitelný projev boje proti člověku, naprosto neslučitelný s jakýmkoliv programem, který se vydává za ‚humanitní‘.“²³

K dodržování lidských práv pravidelně vyzývá i současný papež Benedikt XVI., jako např. v apoštolské exhortaci *Verbum Domini*: „Kromě toho bych rád zaměřil pozornost všech na důležitost obrany a prosazování *lidských práv každé osoby*, která jsou jako taková ‚univerzální, nedotknutelná, nezczizitelná‘. Církev si přeje, aby stvrzením těchto práv byla lidská důstojnost účinněji uznávána a všeobecněji prosazována jakožto charakteristika, kterou Bůh Stvořitel vtiskl svému stvoření a která byla přijata a vykoupena Ježíšem Kristem skrze jeho Vtělení, smrt, vzkříšení.“²⁴

Ve své sociální encyklice *Caritas in veritate* Benedikt XVI. zdůrazňuje, že spolu s řešením ekonomických problémů je třeba posilovat i právní stát, jehož

²¹ Ibid., čl. 60.

Obdobný požadavek vznesl v roce 1941 ve svém rozhlasovém poselství papež Pius XII.: „Chránit nedotknutelná lidská práva a starat se, aby každý mohl snáze plnit své povinnosti – to je hlavní úkol každé veřejné moci.“ Ibid., pozn. pod čarou č. 45.

²² Ibid., čl. 61.

I v tomto bodě lze odkázat na předchozí texty církevního magisteria, zejména encykliku papeže Pia XI. proti nacismu *Mit brennender Sorge* (1937), encykliku téhož papeže proti bezbožeckému komunismu *Divini Redemptoris* (1937) a vánoční poselství Pia XII. z r. 1942, ibid., pozn. pod čarou č. 46.

²³ JAN PAVEL II., *Redemptor Hominis*, encyklika, Praha, 1996, čl. 17.

²⁴ BENEDIKT XVI., *Verbum Domini*, posynodní apoštolská exhortace o Božím slově v životě a poslání, 2010, čl. 101.

jsou lidská práva neoddělitelnou součástí.²⁵ Přestože považuje dodržování lidských práva za nutnost, adresuje kritické poznámky takového pojetí lidských práv, které v současné společnosti převažuje: „Mnozí lidé dnes tíhnou k domněnce, že kromě sebe nemají k nikomu žádné povinnosti. Domnívají se, že jsou pouze nositeli práv, a narážejí často na velké překážky při dozrávání k odpovědnosti za integrální rozvoj svůj i těch druhých. Proto je důležité stimulovat novou reflexi o tom, že *práva předpokládají určitý rámec povinností, bez nichž by se práva proměnila ve svévůli*. [...] Individuální práva oproštěná od rámce povinností, které jim dávají plný smysl, se stávají pomatenými a roztáčejí spirálu prakticky neomezených požadavků bez jakýchkoli kritérií. Vyhrocování práv ústí do opomíjení povinností. Povinnosti omezují práva, protože odkazují na antropologický a etický rámec, do jehož pravdy spadají i práva, a díky tomu se nestávají svévolnými. Proto povinnosti posilují práva a vybízejí k jejich obraně a prosazování jako k závazku, který je třeba přijmout ve službě dobru. Pokud jsou však lidská práva založena pouze na usneseních občanských shromáždění, mohou být kdykoli změněna, a proto v obecném povědomí ochabuje povinnost je respektovat a dodržovat. Vlády a mezinárodní organizace tak mohou zapomenout na objektivitu a ‚nezadatelnost‘ práv a považovat je prostě za výsledek společného usnesení. Pokud k tomu dojde, je opravdový rozvoj národů ohrožen.“²⁶

Nutno však podotknout, že odůvodněním lidských práv se dokumenty katolické církve zpravidla přímo nezabývají. Nelze se tomu příliš divit: lidská práva nejsou izolovaná, ale bezprostředně vyvěrají z mravních požadavků spravedlnosti a z přirozeného mravního zákona, což jsou témata, kterým se církevní učení soustavně věnuje od nepaměti. Lidsko-právní řeč je moderním fenoménem, který v jiné struktuře reprodukuje požadavky spravedlnosti, křesťanské mravní učení je naopak rozvíjeno již 2000 let. Církev sama své mravní učení nechápe jako ryze zjevené, tj. jako pouhou otázku věroučnou: pravda o dobru je poznatelná lidským rozumem²⁷ a víra toto poznání posiluje. Bez vědomí jejich transcendentního založení je však dodržování lidských práv ohroženo.²⁸

²⁵ Srov. BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*, encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě, Kostelní Vydří, 2009, čl. 41.

²⁶ *Ibid.*, čl. 43.

²⁷ JAN PAVEL II., *Veritatis Splendor*, Praha, 1994, čl. 32.

²⁸ BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*, ut supra (pozn. pod čarou č. 25), čl. 56.

K limitům teologické justifikace lidských práv

Konsensuální odůvodnění základních lidských práv diskvalifikuje jejich myšlenku jako práv nezadatelných, nezczizitelných, nepromlčitelných a nezrušitelných.²⁹ V jejím důsledku se základní lidská práva stávají produktem pozitivního zákonodárství – produktem zcela legitimním a hodným dosažení. Jejich nadřazenost zbytku právního řádu v takovém případě není důsledkem jejich povahy („přirozenosti“ či „základnosti“ či „lidskosti“), ale projevem zákonodárského voluntarismu.³⁰ Nejsou pak ničím jiným, než zákonodárcem vědomě přijatým mantinelem vlastní činnosti, a jejich objektivita se vytrácí.³¹

Naopak teologická justifikace má ambici poskytnout důvody pro objektivní založení lidských práv. Nadpřirozené odůvodnění často poskytuje svým zastáncům silnější důvod, určitý názorový postoj, než odůvodnění ryze rozumové. Jak ale poznamenává R. Alexy, nevýhodou je, že takové odůvodnění je sdíleno pouze mezi spoluvěřícími.³² Chceme-li vznášet požadavky na objektivní uznání lidských práv v diskusi s věřícími jiných vyznání či lidmi bez vyznání, je křesťanské odůvodnění jejich platnosti nedostatečné.³³ Ba co víc, teologická argumentace sama o sobě je nedostatečná i pro potřebu justifikace lidských práv v diskusi mezi křesťany, neboť

²⁹ Srov. čl. I Listiny základních práv a svobod, publ. pod č. 2/1993 Sb.

³⁰ Je pro současný diskurs o lidských právech typické, že objektivní existenci lidských práv, nezávislou na jejich uznání většinou, uznávají i ti, kteří se jinak vymezují proti pronikání jakýchkoliv nepozitivních principů do práva. Např.: „lidská práva [...] člověku – jak bylo obecně přijato – náleží již ze samotného titulu jeho lidství, jeho lidské důstojnosti.“ MARŠÁLEK, Pavel, *Právo a společnost*, Praha, 2008, s. 26. Tento autor současně uvádí: „Ideál humanity, s nímž jsou dnes spjaty hlavní normativní systémy, se projevuje zejména v tom, že předem vylučuje všechny normy, které jsou proti jeho duchu. Souhlas většiny nebo i celé společnosti s normou, která nerespektuje toto základní východisko, nemůže tento nedostatek zhojit.“ Ibid., pozn. pod čarou č. 68. Přesto se P. Maršálek na jiném místě téže práce negativně vymezuje ve vztahu k existenci pevných zásad, „jež žádné zákonodárství nemůže ignorovat“. Ibid., s. 123.

³¹ S. Sousedík správně poukazuje na skutečnost, že řada moderních pozitivistických teorií justifikace práva, včetně odůvodnění lidských práv, podvědomě a nepřiznaně počítá s existencí přirozených lidských náklonností. SOUSEDÍK, Stanislav, *Svoboda a lidská práva*, Praha, 2010, s. 122. Tyto teorie tak mlčky předpokládají objektivitu, kterou však navenek zavrhnou.

³² ALEXY, Robert, *Menschenrechte ohne Metaphysik?* Citováno podle španělského překladu: *¿Derechos humanos sin metafísica?* DOXA, *Cuadernos de Filosofía del Derecho*, 2007, vol. 30, s. 240.

³³ Na druhé straně lze poukázat na to, že pokusy o náboženské odůvodnění nejsou ryze iracionální. Reflektují totiž přesvědčení, že spravedlnost – jako předpoklad lidských práv – není pouze rozumem uchopitelná a poznatelná hodnota, ale má i transcendentní rozměr.

„rozum a víra nemohou být odděleny, aniž by člověku nebyla vzata možnost poznat patřičným způsobem sebe, svět a Boha“.³⁴

Objektivita teologického odůvodnění lidských práv je založena na autoritě zjevení Boha samotného (věřit znamená vědět, co jsme neviděli, protože se plně spoléháme na svědectví druhého,³⁵ v tomto případě Boha). Bůh sám, který je vrcholem dobra (absolutní dobrotivostí),³⁶ nemůže klamat a jeho svědectví si nárokuje pravdivostní hodnotu.

Naopak racionální – filosofická – justifikace lidských práv nemůže být založena na důvěře v nadpřirozené zjevení, ale musí být vystavěna na pravdách o člověku rozumem poznatelných. Cílem takového odůvodnění lidských práv mají být epistemicky stabilní závěry o jejich existenci (či případně neexistenci) bez odvolání na autoritu nadpřirozeného zjevení. O takové racionální odůvodnění objektivních lidských práv usilují v současné době zejména teorie hlásící se k existenci přirozeného práva, resp. přirozeného zákona.

Resumé

Článek pojednává justifikaci lidských práv v kontextu učení katolické církve. V první části se zaměřuje na kritiku převažujícího konsenzuálního odůvodnění platnosti lidských práv. Následně na příkladu církevních dokumentů představuje jejich zakotvení v učení katolické církve. Přestože jsou lidská práva poznatelná samotným rozumem, víra jejich poznání posiluje. Samo o sobě je však teologické odůvodnění lidských práv nedostatečné, chceme-li vznášet nárok na jejich uznání i ze strany osob nehlásících se k učení katolické církve.

Summary

On the Justification for Human Rights in the Teachings of the Catholic Church

The article discusses the justification for human rights in the context of the teachings of the Catholic Church. The first part of the article focuses on a critique of the prevailing consensual justification of the validity of human rights. The second part uses examples of Church documents as evidence for the grounding of human rights in the teachings of the Catholic Church. Human rights are cognizable through reason alone, but faith strengthens

³⁴ JAN PAVEL II., *Fides et Ratio*, Praha, 1999, čl. 16.

³⁵ BURGGRAF, Jutta, *Fundamentální teologie*, Pardubice, 2012, s. 89.

³⁶ CARDAL, Roman, *Bůh ve světle filosofie*, Praha, 2001, s. 163.

their recognition. On its own the theological justification for human rights is insufficient if we want them to be recognized even by persons who do not adhere to the teachings of the Catholic Church.

Zusammenfassung

Zur Begründung der Menschenrechte in der Lehre der katholischen Kirche

Artikel befasst sich mit der Begründung der Menschenrechte im Zusammenhang mit der Lehre der katholischen Kirche. Im ersten Teil wird die Kritik der überwiegenden konsensuellen Begründung der Menschenrechte dargestellt. Ferner wird anhand der kirchlichen Dokumente auf deren Verankerung in der Lehre der katholischen Kirche hingewiesen. Obwohl die Menschenrechte durch die bloße Vernunft erkennbar sind, wird deren Erkennung durch den Glauben gestützt. Die theologische Begründung der Menschenrechte an sich ist unzulänglich, wenn man die Anerkennung der Menschenrechte auch von den Leuten, die sich nicht zur Lehre der katholischen Kirche bekennen, beansprucht.

Riassunto

Alla motivazione dei diritti umani nella dottrina della Chiesa cattolica

L'articolo riferisce sulla giustificazione dei diritti umani nel contesto del magistero della Chiesa cattolica. Nella prima parte si concentra alla critica della motivazione prevalente consensuale della validità dei diritti umani. Successivamente presenta la loro dimora fissa nella dottrina della Chiesa cattolica. Nonostante i diritti umani non siano riconoscibili dall'intelletto puro, la fede rinforza la loro conoscenza. Da se stessa però la motivazione teologica dei diritti umani sembra insufficiente dal punto di vista della volontà di farli riconoscere anche dalla parte di persone che non appartengono alla Chiesa cattolica.

O autorovi

Mgr. Jakub Kříž, Ph.D., nar. 1981, absolvoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze (2006 Mgr., 2012 Ph.D.). V současné době je tajemníkem katedry soukromého práva Vysoké školy CEVRO Institut a pracuje jako advokátní koncipient. Je autorem komentáře k zákonu o církvích a náboženských společnostech (C. H. Beck, 2011). V roce 2012 mu byla časopisem Teologické texty udělena cena Oto Mádra. Je členem Společnosti pro církevní právo.

Mgr. Jakub Kříž, Ph.D., born in 1981, was graduated from the Law School of Charles University in Prague (2006 Mgr., 2012 Ph.D.). Currently he serves as Secretary to a department of the private college CEVRO Institute and works as an attorney apprentice. He recently authored a commentary on the law on churches and religious societies (C. H. Beck, 2011). In 2012 the journal Theological Texts awarded him the Oto Mádr Prize. He is a member of the Church Law Society in Prague.

Mgr. Jakub Kříž, Ph.D., geb. 1981, absolvierte die Juristische Fakultät der Karlsuniversität in Prag (2006 Mgr., 2012 Ph.D.). Zur Zeit ist er als Sekretär des Lehrstuhles für Privatrecht der Hochschule – CEVRO Institut und als Rechtsanwaltsanwärter tätig. Er ist Autor des Kommentars zum Gesetz über die Kirchen und Religionsgesellschaften (C. H. Beck, 2011). Im Jahre 2012 wurde ihm von der Zeitschrift Teologické texty (Theologische Studien) der Oto Mádr Preis erteilt. Er ist Mitglied der Gesellschaft für Kirchenrecht in Prag.

Mgr. Jakub Kříž, Ph.D., nato 1981, si è laureato alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga (2006 Mgr., 2012 Ph.D.). Attualmente è segretario della cattedra di diritto privato del Politecnico CEVRO Institut e svolge l'attività del procuratore legale. È autore del commentario alla legge sulle chiese ed enti religiosi (C. H. Beck, 2011). Nel 2012 gli è stato conferito il Premio di Oto Mádr. È membro della Società per il Diritto delle Chiese a Praga.

Idea *Global Governance* ve světle sociálního učení církve

Roman Míčka

Global Governance je pojem, který se stále více vyskytuje jako možná, či dokonce žádoucí perspektiva konvergence v mezinárodních vztazích. Chaotický svět ekonomické i politické globalizace a tradiční formy vyvažování zájmů nejsilnějších velmocí jsou považovány za neuspokojivé a dysfunkční: „Stále zřetelnější se stala nezbytnost nově organizovat svět jako ekonomické vládnutí“.¹ I v českém prostředí je již dostatek literatury zpřístupňující a reflektující otázku tzv. *Global Governance*, jak z politických, tak ekonomických hledisek.² Ve věci perspektiv a normativů globálního vládnutí vládne určitá mnohoznačnost a rozdílnost konceptů. Jak píše kupříkladu Pavel Barša,³ podle „levicových a liberálních“ protagonistů je v ideálu *Global Governance* spatřován zejména příslib větší ovladatelnosti globální ekonomiky a globálních politických procesů, případně možnost zvýšení demokratické participace v rozhodovacích procesech na mezinárodní a globální úrovni, „pravicový“ pohled klade důraz spíše na zvýšenou „manažerskou“ efektivitu mezinárodních institucí.

Proti těmto pohledům však taktéž stojí řada odmítavých postojů a kritik konceptu *Global Governance*, někdy též ztotožňovaného s pojmem *New World Order*. Ty mají kořeny jak v levicových konceptech odmítajících ideál silné vlády a technokratismu, tak v pohledech pravicově-konzervativních kladou-

¹ MEZŘICKÝ, Václav, *Světové vládnutí*, in: MEZŘICKÝ, Václav (ed.), *Perspektivy globalizace*, Praha, 2011, s. 213.

² Srov. kupříkladu LEHMANNOVÁ, Zuzana a kol., *Formování globálního řádu? Globalizace a global governance*, Praha, 2010, CIHELKOVÁ, Eva a kol., *Regionalismus a multilateralismus. Základy nového světového obchodního řádu?* Praha, 2010, PEHE, Jiří, *Globální řízení a globální správa*, in: *Globalizace a globální problémy*, Praha, 2006, s. 123–132, MEZŘICKÝ, Václav, *Světové vládnutí*, in: MEZŘICKÝ, Václav ed., *Perspektivy globalizace*, Praha, 2011, s. 195–214, BARŠA, Pavel, CÍSAŘ, Ondřej, *Anarchie a řád ve světové politice*, Praha, 2008, s. 388–396.

³ BARŠA, Pavel, *Levice v postrevoluční době*, Brno, 2004, s. 183.

cích důraz na zachování autonomie států a odmítání autoritativních politických a ekonomických regulativů. Zásadní roli v kritice *New World Order* sehrávají i tzv. konspirační teorie, které posilují obavy před růstem moci rozličných neformálních a tajných vlivových uskupení. V náboženské perspektivě bývá idea vzniku světovlády často taktéž spojována s útliskem křesťanstva a příchodem Antikrista.

Teoretikové mezinárodních vztahů poukazují na obsáhlou šíři interpretace jak empirického, tak i normativního rozměru globálního vládnutí.⁴ Tato se pohybuje od pozic tzv. realistů, kteří chápou globální politiku pouze jako logiku mocenské rovnováhy mezi uzavřenými státy v jinak anarchických mezinárodních vztazích, až po tzv. idealisty očekávající celosvětové politické sjednocování. Mezi těmito póly nalézáme mnoho pozic interpretujících empirické poznatky s rozličnými důrazy na jednotlivé aspekty problému – proměnu role státu v situaci globalizace, stávající roli států a nestátních aktérů, mezinárodních režimů, dohod a pravidel, víceúrovňovost globálního vládnutí apod. Normativní teorie globálního vládnutí vedou spory o možnostech a mechanismech demokratické legitimacy nadnárodních institucí, potencialitě „globální demokracie“ a „globální sociální spravedlnosti“.

Z plurality debaty mezi teoretiky mezinárodních vztahů a politickými filosofy samozřejmě jednoznačně nevyplývá, ke kterému typu *Global Governance* mezinárodní politické uspořádání směřuje, či jaká vize má mezi relevantními politickými elitami největší zastání. Není ani zcela zřejmé, zda by ve věci *Global Governance* mělo jít spíše o vládu určitých institucí (jedno mocenské centrum, reformovaná a restrukturalizovaná OSN apod.), nebo spíše o vládu některých podstatných principů a pravidel (mezinárodní právo, lidská práva apod.).

Otázka *Global Governance* je nicméně v současnosti klíčové téma, které s vysokou naléhavostí vyžaduje analýzu a reflexi. Jaké podněty k danému tématu nám mohou poskytnout dokumenty sociálního učení církve, případně jejich odraz v širším spektru uvažování v kontextu křesťansky orientovaného sociálního myšlení?

⁴ Srov. BARŠA, Pavel, CÍSAŘ, Ondřej, *Anarchie a řád ve světové politice*, Praha, 2008, s. 388–396.

Global Governance v zásadních církevních dokumentech

Pokud se zaměříme na sociální učení církve, tedy na podstatné oficiální církevní dokumenty vyjadřující se k politickým a ekonomickým otázkám, můžeme vidět, že v některých se tematika *Global Governance* odráží a je reflektována. Nejsilněji znějícím hlasem k tématu je bezesporu autorita pastorální konstituce *Gaudium et spes* (1965) přijatá II. vatikánským koncilem, která v kontextu vyhrocené situace studené války vyzývá k ustavení celosvětové veřejné autority bezpečnostního charakteru: „Je tedy zřejmé, že se musíme snažit všemi silami připravovat dobu, kdy bude možné mezinárodní dohodou jakoukoli válku naprosto zakázat. To ovšem vyžaduje, aby se ustavila celosvětová, všemi uznávaná veřejná autorita s účinnou mocí k zajištění bezpečnosti, spravedlnosti a úcty k právům pro všechny.“⁵ Výrok reflektuje neuspokojivou garanci bezpečnosti ze strany paralyzované Rady bezpečnosti OSN v situaci studené války. Výzva má směřovat zejména k ustavení autority zamezující válečným konfliktům, chápe tedy takovou autoritu zejména jako garanci bezpečnostního charakteru.

Encyklika papeže Jana XXIII. *Pacem in terris* z roku 1963 (dále jen: PiT), která konstituci *Gaudium et spes* časově předchází, hovoří taktéž o celosvětové autoritě, ovšem v podstatně širším měřítku. V analogii s tradiční představou o odpovědnosti státní politické autority za obecné blaho občanů má Jan XXIII. za to, že nová „globální“ doba vyžaduje autoritu globální:

„Protože však dnes klade obecné blaho všech národů otázky, které se týkají všech etnik, a protože tyto otázky může vyřešit jen taková veřejná autorita, jejíž moc i forma i nástroje by byly týchž rozměrů a jejíž působnost by byla celosvětová, pak z toho plyne, že sám mravní řád žádá ustavení celosvětové politické moci.“⁶

Jan XXIII. dále definuje určitá kritéria takové globální vlády:

„Tato všeobecná autorita, jejíž moc se má vztahovat na celý svět a která má vhodnými prostředky vést k dosažení celosvětového blaha, musí být ustavena se souhlasem všech národů, nikoli v nucenosti násilím. Důvod spočívá v tom, že má-li taková autorita být schopna efektivně pracovat, pak je třeba, aby byla nestranná vůči všem, aby jí byly zcela cizí partikulární zájmy a aby usilovala o obecné

⁵ *Gaudium et spes*, čl. 82.

⁶ *Pacem in terris*, čl. 137.

blaho všech národů.⁷ „Této světové autoritě přísluší zvažovat a řešit otázky vznikající ve věci obecného světového blaha – týkají se sféry hospodářské, sociální, politické a kulturní; otázky, které je pro jejich závažnost, široké souvislosti a naléhavost nutno pokládat za příliš složité, než aby je mohly úspěšně řešit vlády jednotlivých států.“⁸

Papež zdůrazňuje, že taková autorita by měla být přijata státy na základě dobrovolnosti, nepodléhat dílčím zájmům, či být závislá na jednom vlivném národě. Jejím základním cílem by měla být ochrana a podpora lidských práv a měla by plně fungovat na základě principu subsidiarity a neomezovat „pravomoci vlád jednotlivých států, a tím méně si je присvojoval“⁹. Z dalšího kontextu vyplývá, že velké naděje ve věci globální vlády jsou ze strany papeže vkládány do projektu OSN, i když to není explicitně vyjádřeno. Koncept globální vlády, navržený papežem Janem XXIII., nebyl v následujících sociálních encyklikách dále zásadněji rozvíjen ani připomínán, Pavel VI. ani Jan Pavel II. se o něm ve svých sociálních encyklikách v zásadě nezmiňují. Až současný papež Benedikt XVI. ve své encyklice *Caritas in veritate* z roku 2009 (dále jen: CiV) koncept globální autority v kontextu požadavku na nezbytnou organizaci globalizace opět akcentuje:

„Řídit světovou ekonomiku, obnovit ekonomiky zasažené krizí, a tak zabránit zhoršení současné krize, které by vedlo k ještě větším nerovnostem; vhodným způsobem zabezpečit celkové odzbrojení, dostatek jídla a mír; zajistit ochranu životního prostředí a regulovat migrační pohyby – to všechno si naléhavě žádá existenci opravdové světové politické autority, která byla navržena už mým předchůdcem, blahoslaveným Janem XXIII. Tato autorita by se musela řídit právem, důsledně se držet zásad subsidiarity a solidarity, být zaměřena na uskutečňování obecného dobra a zasazovat se o uskutečňování opravdového integrálního rozvoje, inspirovaného hodnotami lásky v pravdě. Tato autorita by také musela být uznávána všemi a mít v rukou účinnou moc, aby každému zaručila bezpečnost, dodržování spravedlnosti a respektování práv. Pochopitelně, že musí mít pravomoci, aby si u jednotlivých stran zjednala respekt k vlastním rozhodnutím... Integrální rozvoj národů a mezinárodní spolupráce vyžadují, aby byl pro řízení globalizace ustano-

⁷ Ibid., čl. 138.

⁸ Ibid., čl. 140.

⁹ Ibid., čl. 141.

ven vyšší stupeň mezinárodního uspořádání, založený na subsidiaritě, a aby konečně došlo k uskutečnění společenského řádu, který odpovídá mravnímu řádu...¹⁰.

Papež dále zdůrazňuje, že absence takové autority by mohla znamenat ohrožení dosavadních pokroků na poli mezinárodního práva, které by tak byly podmíněny mocenskou rovnováhou nejsilnějších aktérů. Odkazuje se taktéž na náčrt ideálů obsažených v Chartě OSN, které by se mohly stát východiskem k reformě.

Další rozvoj pojmu v církevním prostředí

Kompendium sociální nauky církve (2004), které usiluje o sumarizaci a systemizaci katolické sociální nauky a časově předchází encykliku *Caritas in veritate* (2009), přidává kromě výše zmíněných výroků uvedených *Gaudium et spes* a v *Pacem in terris* do tématické souvislosti s pojmem globálního vládnutí ještě další texty, které mohou dokreslit pojetí sociálního učení církve ve věci *Global Governance* – zejména některé citáty a parafráze z textů Jana Pavla II. – některá poselství k Světovému dni míru a *Projev k Valnému shromáždění OSN* (1995). K tématu se více vyjadřuje zejména *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2003* v čl. 6 nazvaném *Nový mezinárodní řád morálky*, kde Jan Pavel II. komentuje myšlení Jana XXIII. v dané věci: „Odvážně vedl svět, aby hleděl za hranice svého tehdejšího stavu a nepořádku a dokázal si představit nové formy mezinárodního řádu, které by odpovídaly lidské důstojnosti.“ Taktéž však zdůrazňuje, že *Nový mezinárodní řád* je především záležitostí morálky, nikoli politické organizace do vyššího celku: „Tyto rozsáhlé otázky ukazují, že problém řádu ve světových záležitostech, který je problémem správného chápání míru, nemůže odhlížet od otázek souvisejících s morálními principy... Důležité je předejít nedorozumění: tím není míněno založení jakéhosi globálního super-státu“.

Dosud nejpodrobněji se však otázce *Global Governance* věnuje nový dokument papežské rady *Justitia et Pax K reformě mezinárodního finančního a monetárního systému v kontextu globální veřejné autority* (2011).¹¹ Dokument reaguje na aktuální finanční a hospodářskou krizi, dává podněty k jejímu řešení a odstranění

¹⁰ *Caritas in veritate*, čl. 67.

¹¹ Pontifical Council for Justice and Peace, *Towards Reforming the International Financial and Monetary Systems in the Context of Global Public Authority*, 2011, Dostupné na WWW: <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20111024_notia_en.html>. Některé části dokumentu pracovní přeloženy do češtiny na WWW: <http://umlaufoviny.com/www/res_publica/Redakcni_system/index.php?clanek=821>.

strukturálních problémů. Klíčovým v dané věci je, jak naznačuje již sám název, koncept globální veřejné autority. Text chválí ideu Jana XXIII. o globální autoritě, kterou oživil a potvrdil Benedikt XVI., přičemž zdůrazňuje její zásadní naléhavost v současné době. Jejím cíle by měla být služba společnému dobru, proto by měla být nadána strukturami a adekvátními mechanismy, kterými by zabezpečila své poslání a naplnila očekávání. Uvedme z kapitoly 3 nazvané „Autorita nad globalizací“ několik citací:

„Tato nadnárodní autorita vsutku musí mít realistické nastavení a musí být zaváděná postupně. Jejím cílem je také přispět k existenci monetárních a finančních systémů, které by byly výkonné a účinné. . . . Jedná se o autoritu na planetární úrovni, která nemůže být vnučena silou, ale měla by být vyjádřením svobodné a sdílené dohody. A samozřejmě respektovat stálou historickou potřebu obecného světového blaha a nebýt plodem donucení a násilí. Měla by vzniknout procesem postupného zrání svědomí a svobod stejně jako rostoucím uvědoměním odpovědnosti. . .

To, co platí na národní úrovni, platí také na úrovni světové. Úkolem osoby není bezpodmínečně sloužit autoritě. Naopak úkolem autority je právě služba osobě samotné, tak jak to odpovídá vysoké hodnotě lidské důstojnosti. Stejně tak vlády nemusí bezpodmínečně podléhat světové autoritě. . .

Jak čteme v *Caritas in veritate* – (vynecháno: aby se nevytvořila nebezpečná univerzální moc tyranského typu, . . .) vláda nad globalizací musí mít subsidiární povahu a být členěna na několik úrovní a odlišných stupňů, které budou vzájemně spolupracovat. Jen tak se lze vyhnout nebezpečí byrokratické izolace centrální autority, která by riskovala, že se stane nelegitimní kvůli přílišnému odstupu od skutečností, na kterých je založena, a mohla by tak snadno propadnout pokušení paternalismu, technokracie a hegemonie.

Zbývá ujit ještě dalekou cestu, než dospějeme k ustavení této veřejné autority s univerzální pravomocí. Logicky by si proces reformy měl vzít za výchozí bod Organizaci spojených národů. . .

. . . Mezi politickými rozhodnutími se jeví jako nejnaléhavější ta, která se vztahují ke globální sociální spravedlnosti. . .

Ustavení světové politické autority nemůže být dosaženo bez předchozí praxe multilateralismu, nejen na diplomatické úrovni, ale také a hlavně v rámci plánů na udržitelný rozvoj a mír. K takové světové vládě nelze dospět jinak, než že politicky vyjádříme již existující závislosti jedněch na druhých a jejich vzájemnou spolupráci. “

Dokument papežské rady dále podrobněji rozpracovává i představy o hospodářském a finančním rozměru globální vlády, které spojuje s reformou mezinárodního měnového systému, vznikem Světové centrální banky a regulací mezinárodních finančních transakcí.

Problém interpretace dokumentů ve věci *Global Governance*

Z výše uvedeného souboru citací z církevních dokumentů je zřejmé, že ideál *Global Governance* je v zásadě a v širokém slova smyslu, za mnohých předpokladů a podmínek, považován ze strany sociálního učení církve za optimální způsob organizace politické a ekonomické světové moci v situaci globalizace. Množství předpokladů a podmínek spojovaných v církevních dokumentech s tématem *Global Governance* však taktéž vede k určité skepsi vůči krokům směřujícím ke globální vládě v reálném politickém světě, k pochybnosti o slučitelnosti stávajících trendů v mezinárodních vztazích a v úsilí o prosazování forem *New World Order* s morálními předpoklady katolického pojetí globálního vládnutí.

Z dokumentů přímo nevyplývá, jaký stupeň a jaká forma mezinárodní a globální organizace je považována za lidsky obtížně uskutečnitelný ideál, který naopak za nezbytný a realistický model uskutečnitelný v politickém vyjednávání s ohledem na historickou, politickou a ekonomickou realitu. Zatímco konstituce Druhého vatikánského koncilu *Gaudium et spes* (1965) kladla důraz zejména na bezpečnostní a mírotvorný rozměr globální autority, sociální encykliky Jana XXIII. a Benedikta XVI. jí přisuzují odpovědnost i v oblasti hospodářské, sociální, politické a kulturní. Dokument papežské rady *Iustitia et Pax* dokonce nabízí postupy a návody zasahující do oblasti zcela konkrétních globálních politických a ekonomických opatření, v tomto smyslu je jej nezbytné vnímat s určitou rezervou, nikoli jako obecnou sociální nauku církve, která je obvykle chápána tak, že „nepředkládá žádné vlastní modely“¹² a „nepředkládá hospodářské a politické systémy nebo programy ani nedává přednost jedněm před druhými“.¹³

Minimalistický výklad by naproti tomu mohl spočívat v chápání *Global Governance* jako vlády principů zabezpečujících základní předpoklady lidské důstojnosti, mezinárodního režimu zabezpečujícího základní lidská práva, nikoli

¹² *Centesimus annus*, čl. 43.

¹³ *Sollicitudo rei socialis*, čl. 41.

jako globální mocenské centrum s exekutivními kompetencemi. V tomto smyslu lze vykládat zejména výroky Jana Pavla II. v *Poselství k oslavě Světového dne míru 1. ledna 2003* (dále jen *Poselství ...*) v jeho čl. 6 nadepsaném „Nový mezinárodní morální řád“, který neimplikuje, jak sám píše, „založení jakéhosi globálního super-státu“.

Množství podmínek kladených ze strany dokumentů na ideál *Global Governance* – musí být ustavena se souhlasem všech národů, nikoli vnučena násilím (PiT, čl. 140); musí jí být zcela cizí partikulární zájmy a musí usilovat o obecné blaho všech národů (PiT, čl. 138); nesmí si přisvojovat a omezovat pravomoci vlád jednotlivých států (PiT, čl. 141); musí být uznávána všemi a zároveň mít v rukou účinnou moc k uskutečňování agendy (CiV, čl. 67); aby špěla k uskutečnění společenského řádu, který odpovídá mravnímu řádu (CiV, čl. 67); aby nebyla nebezpečnou univerzální mocí tyranského typu (CiV, čl. 57); nemá jít o založení jakéhosi globálního super-státu (*Poselství...*, 2003, čl. 6) – se zdají být natolik obtížně slučitelnými požadavky, že jsou odkázány do oblasti referenčního, leč lidskými silami obtížně uskutečnitelného ideálu. Mnohé nastíněné podmínky je dokonce možné z hlediska politické praxe i politické teorie považovat za rozporné, či alespoň vysoce obtížně slučitelné. Povaha politické autority kupříkladu není obvykle, a to ani v křesťanské tradici uvažování, spojována s absolutní svobodou a dobrovolností jejího přijetí.

S ohledem na to je tedy třeba spíše vnímat ideál *Global Governance* jako morální apel vycházející v křesťanské etice z tradiční a logické souvislosti mezi pojmy politické autority a společného dobra. Globální rozměr tohoto spojení pak implikuje spojení mezi pojmy „globálního společného dobra“ a „globální politické autority“, v tomto smyslu je možné chápat i silně znějící výrok, že „sám mravní řád žádá ustavení celosvětové politické moci“.¹⁴ Idea *Global Governance*, zejména v souvislosti s jejím novým zdůrazněním v encyklice Benedikta XVI. *Caritas in veritate* (2009) a současně s růstem jejího aktuálního vlivu na poli mezinárodních vztahů, se stala předmětem mnoha debat, specifických interpretací, kontroverzí a reflexí v rámci širokého spektra katolického sociálního myšlení.

¹⁴ *Pacem in terris*, čl. 137.

Poznámky ke *Global Governance* z širších hledisek katolického sociálního myšlení

Variabilní interpretační potenciál dokumentů sociálního učení církve i názorové a ideologické zázemí jednotlivých představitelů katolického sociálního myšlení vede pochopitelně ke zcela odlišným a často protichůdným názorům v mnoha oblastech politické a ekonomické reality, ideu *Global Governance* nevyjímaje. Tato variabilita je mnohdy oprávněná a žádoucí, jak naznačují i samotné texty sociálního učení církve. Konstituce *Gaudium et spes* hovoří dokonce o oprávněné různosti názorů mezi křesťany,¹⁵ stejně tak i mnohé encykliky.¹⁶ Sociální učení církve si v praktických otázkách autonomních pozemských skutečností nenárokují neomylnost a má i určitou „*experimentální dimenzi*“.¹⁷ V tomto kontextu je možné vnímat i některé interpretace pojmu *Global Governance* jako legitimní debatu o uskutečňování křesťansky orientované politiky. Nechme tedy zazníť některé pohledy, které dokreslí složitou debatu o konceptu globální vlády.

Optimističtější pohledy na koncept *Global Governance* vycházejí z předpokladu nezbytnosti vyšší organizace globálního autentického lidského rozvoje, solidarity a spravedlnosti, přičemž potenciál spatřují zejména v reformě OSN a ve spolupráci vládních a nevládních organizací. V tomto smyslu vyznívá kupříkladu dokument organizace CIDSE sdružující katolické rozvojové agentury spolupracující na globální spravedlnosti sepsaný Kevinem Ahernem pod názvem *An Introduction to Global Governance Through the Lens of Catholic Social Teaching* (2007).¹⁸ Ten v jiném kontextu, v reakci na debatu o výše citovaném dokumentu Papežské rady Iustitia et Pax hájí ideu *Global Governance* a píše: „Navzdory opozici vůči strukturám Global governance ze strany některých filosofických a náboženských ideologií byla katolická církev silným obhájcem mezinárodní politické vlády již od raného středověku.“¹⁹ Konkrétní doporučení dokumentu

¹⁵ *Gaudium et spes*, čl. 75.

¹⁶ Srov. *Mater et magistra*, čl. 238, *Octogesima adveniens*, čl. 50.

¹⁷ Obojí v *Centesimus annus*, čl. 59.

¹⁸ Srov. ALHERN, Kevin, *An Introduction to Global Governance Through the Lens of Catholic Social Teaching*, Dostupné na WWW: <http://www.cidse.org/content/publications/rethinking-development/global-governance/global_governance_and_catholic_social_teaching.html>.

¹⁹ ALHERN, Kevin, *Global Problems Require Global Governance: The Vatican's Note on Financial Reform*, Dostupné na WWW: <<http://dailytheology.wordpress.com/2011/10/24/global-problems-require-global-governance-the-vatican%E2%80%99s-note-on-financial-reform/>>.

Iustitia et Pax, která byla některými kritickými katolickými hlasy v USA umisťována „nalevo od Obamy“, tak hájí a považuje je za logicky konzistentní s tradicí sociálního učení církve. J. Brian Hehir chápe akcentování role globální politické autority i na oblast ekonomickou v *Caritas in veritate* jako logické vyústění dějinného posunu zvyšující roli ekonomiky od doby Jana XXIII., který spatřoval primární problém v otázkách míru a lidských práv.²⁰

Pokud se zaměříme na kritičtější pohledy, můžeme zmínit Johna A. Colemana, který usiluje o větší odlišení mezi pojmy *Global Government* a *Global Governance*. Nejde primárně o vertikální rozměr autority, ale o horizontální politické sítě a mezinárodní režimy: „Katolické sociální myšlení se možná příliš fixuje na vlády a vládami kontrolované instituce, přičemž není dost pozorné vůči alternativním formám globálního vládnutí. Tyto alternativní formy vládnutí se stávají stále důležitějšími v uskutečňování eticky založeného rámce globálního života...“²¹ Kritické pohledy na koncept *Global Governance* poukazují zejména na enormní potenciál zneužití takové ideje a z něho případně vyplývajícího institucionálního uspořádání. Náznak podpory globální autority je chápán jako rizikový průnik stálého pokušení utopismu a paternalismu do sociálního učení církve. Ačkoli církev v zásadě postupně akceptovala některé výdobytky liberálního pojetí společnosti (lidská práva, svobodný trh, demokracie), stále v některých konceptech přetrvávají představy související s hierarchickým pojetím společnosti a paternalistickými způsoby prosazování společného dobra. Při interpretaci nejnovější sociální encykliky *Caritas in veritate* (2009) dokonce zaznívají i názory, že znovuoživení konceptu *Global governance* a jiných paternalisticky vyznívajících doporučení může souviset s nepřiměřeným vlivem Papežské rady *Iustitia et Pax*, která připravovala koncept dokumentu. Kupříkladu George Weigel ve svém článku *Caritas in Veritate in Gold and Red*²² poukazuje na určitou dvouvrstevnost a nekonzistenci textu, která na straně jedné

²⁰ Srov. HEHIR, J. Brian, *Globalization and Global Governance*, in: FINN, Daniel K. ed., *The Moral Dynamics of Economic Life: An Extension and Critique of Caritas in veritate*, New York, 2012, s. 57–58.

²¹ COLEMAN, John A., *From Government to Governance*, in: FINN, Daniel K. ed., op.cit., s. 59–60. Srov. též COLEMAN, John A., *Global Governance, the State and Multinational Corporations*, in: COLEMAN, John A., RYAN, William F., eds., *Globalization and Catholic Social Thought*, New York, 2005, s. 239–248.

²² Srov. WEIGEL, George, *Caritas in Veritate in Gold and Red*, Dostupné na WWW: <<http://www.nationalreview.com/articles/227839/i-caritas-veritate-i-gold-and-red/george-weigel>>.

stavi spíše na realistické tradici myšlení Jana Pavla II., na straně druhé se navrácí ke způsobu částečně utopického uvažování typickému pro Jana XXIII. Klíčový koncept společného dobra rozvíjený ve scholastice, který aplikovaný na celé lidstvo získává rozměr „globálního společného dobra“ a implikuje „globální autoritu“, nese kupříkladu podle Michaela Novaka určitou zátěž z premoderní éry, kdy byla péče o společné dobro svěřena paternalistickým obecným autoritám církve a státu, přičemž na prvním místě nevycházela z primátu lidské osoby.²³ Novak taktéž ve svém komentáři k encyklice *Caritas in veritate* kritizuje příliš silný důraz na lásku, ctnost, spravedlnost a dobré úmysly, přičemž je umenšen důraz na realitu hříchu a budování realistických vyvážených institucí: „Základní problém ekonomických a politických systémů založených na utopických očekáváních, nebo dokonce očekávání převahy lidské ctnosti, je, že jsou naprosto nerealistické vzhledem k hříšné podstatě člověka.“²⁴

Jiné formy kritiky vycházejí spíše z pozic, které se obávají ukvapeného ztotožnění některých stávajících reálných snah o utváření nadnárodních politických struktur, *Global Governance* či jakéhosi *New World Order* s nadějami vyjádřenými v sociální nauce církve. Jak naznačuje kupříkladu člen *Pontifical Academy of Social Sciences* Michel Schooyans ve své knize *The Gospel: Confronting World Disorder* (1997),²⁵ mnohé stávající struktury směřující ke globální vládě a globálnímu managementu rozvoje, zdraví a lidských práv, jsou ve své podstatě totožné s šířiteli tzv. kultury smrti. Není bez zajímavosti, že k uvedené knize napsal předmluvu tehdejší kardinál Joseph Ratzinger, kde píše: „Na jedné straně zde byly marxistické systémy, které slibovaly dosažení vytouženého lidského království politicko-ideologickou cestou. Na straně druhé se objevují snahy o budování budoucnosti za pomoci více či méně liberálních tradic. Pod názvem Nový světový Řád (*New World Order*) tyto snahy získávají stále zřetelnější obrysy...“²⁶ Ratzinger dále píše, že v základu těchto snah stojí „nová antropologie“, která nehledí na člověka optikou křesťanských hodnot. Na takovém projektu není možné se podílet, nýbrž

²³ Srov. NOVAK, Michael, *Free Persons and the Common Good*, Lanham, Maryland, 1989.

²⁴ Srov. NOVAK, Michael, *Challenges to Benedict's Vision: Sin*, In FINN, Daniel K. (ed.), op. cit., s. 33–36.

²⁵ Srov. slovenský překlad SCHOYANS, Michel, *Evanjelium. Ako čelit' svetu v rozvrate?* Bratislava, 2010.

²⁶ *Ibid.*, s. 21.

je zapotřebí se proti němu postavit: „A tak jsme na sklonku nového obrazu nového světa přišli k bodu, v němž nejen křesťan, ale zejména on, má za povinnost protestovat.“²⁷ Vladimír Palko ve své knize *Levy prichádzajú. Prečo Európa a Amerika smerujú k novej tyranii* (2012)²⁸ vnímá současný politický a společenský vývoj jako uskutečňování globální antropologické revoluce, která nechápe člověka v intencích křesťanských hodnot. Vůči tomuto trendu by podle něj církev měla být duchovní opozicí a křesťanští politici by měli hájit základní křesťanské hodnoty zejména tváří v tvář kultuře smrti a „měkké totality“. Na příkladu vývoje Evropské unie (která je často chápána jako jakýsi předstupeň, či předobraz *Global Governance*) pak ukazuje, jak křesťanské strany selhaly v obhajobě základních hodnot a jak snadno a ukvapeně podílí na projektu, který je podle Palka svou povahou revolučně-utopický a který aktivně přispívá k upevňování struktur kultury smrti, „měkké totality“ a demokratického deficitu.

Závěrem

Koncept *Global Governance* musí být každopádně ze strany křesťanů, z nichž všichni „si mají uvědomit své zvláštní povolání v politickém společenství“²⁹, citlivě a obezřetně interpretován, aby nebyl zneužit ve prospěch ideologických, mocenských, tyranských, revolučně-idealistických či jiných zájmů, které by se dostaly do rozporu s klíčovými hodnotami sociálního učení církve a jeho obrazem o člověku a jeho důstojnosti. Koncept *Global Governance* je v politické realitě a v ideologické interpretaci mnohdy konstruktem, který přichází s představou o člověku a společnosti rozpornou s mnohými předpoklady a normativy sociálního učení církve – zejména důrazem na lidskou svobodu, subsidiaritu, zajištění základních práv a demokratickou legitimitu. Na straně druhé se není možné zříci odpovědnosti za uplatňování křesťanských hodnot ve veřejném životě a aktivní podíl na utváření institucí podporujících lidskou důstojnost jak v lokálním, tak globálním měřítku. Vzhledem k rizikům spojeným s vertikálním pojetím *Global Governance* by mělo být úsilí směřováno zejména do oblasti horizontálních alternativních forem globálního vládnutí a mezinárodních režimů, které by usilovaly

²⁷ Ibid., s. 22.

²⁸ PALKO, Vladimír, *Levy prichádzajú. Prečo Európa a Amerika smerujú k novej tyranii*, Prešov, 2012.

²⁹ *Gaudium et spes*, čl. 75.

o uplatnění „globální vlády“ základních mravních a právních principů, které by na základě mezinárodního vyjednávání založeného na demokratické legitimitě aktérů zaručovaly základní předpoklady lidské svobody a důstojnosti. To samozřejmě implikuje další závažnou otázku – po skutečně základních lidských právech, která však nejsou v žádném případě ztotožnitelná se současnou rozbujeleou lidskoprávní agendou a tzv. humanrightismem, prosazovaným právě některými koncepcemi globálního vládnutí.³⁰

Resumé

Článek se zabývá ideou *Global Governance* ve světle dokumentů sociálního učení církve a v širším kontextu katolického sociálního myšlení. Usiluje o sumarizaci a vyhodnocení možných přístupů, výzev a rizik spojených s tímto konceptem, který se stal etablovanou součástí úvah o perspektivě politické a ekonomické globalizace.

Summary

The Idea of *Global Governance* in Light of the Social Teachings of the Church

The article discusses the idea of *Global Governance* in light of Church documents concerning social teachings and in the larger context of Catholic social thinking. It summarizes and evaluates possible approaches, challenges, and risks connected with the concept, which became an established component of the debate concerning political and economic globalization.

Zusammenfassung

Die Idee der *Global Governance* im Lichte der Soziallehre der Kirche

Artikel befasst sich mit der Idee der *Global Governance* (der globalen Lenkung) im Lichte der Soziallehre der Kirche und im breiteren Zusammenhang des katholischen sozialen Denkens. Es werden verschiedene Standpunkte, Anhaltspunkte, Herausforderungen als auch Risiken zusammengefasst, die mit diesem Begriff, der heutzutage zum etablierten Diskurs über die politische und ökonomische Globalisierung gehört, verbunden sind.

³⁰ Srov. výčet „nejdůležitějších práv“ v *Centesimus annus*, čl. 47 – akcentace práva na život od početí, na náboženskou svobodu spojenou s výhradou svědomí, přiměřené právo na práci a využívání statků země. Více k tématu srov. MÍČKA, Roman, *Expanze lidských práv ve světle sociálního učení církve*, in: Revue církevního práva č. 52–2/2012, Praha, s. 7–20.

Riassunto

L'idea della *Global Governance* nella luce della dottrina sociale della Chiesa

L'articolo si occupa dell'idea della *Global Governance* nella luce dei documenti del magistero sociale della Chiesa e nel contesto più vasto del pensiero cattolico sociale. Cerca di riassumere e valutare atteggiamenti possibili, appelli e rischi connessi con questo concetto divenuto una parte integrante di riflessioni sulla prospettiva della globalizzazione politica ed economica.

O autorovi

PhDr. Roman Mička, Th.D., nar. 1976, odborný asistent na Katedře teologické a sociální etiky Teologické fakulty Jihočeské univerzity. Zabývá se zejména sociálním učením církve a sociální etikou, americkým politickým katolicismem, vztahy mezi politikou, ekonomikou a náboženstvím. Je členem České křesťanské akademie, Společnosti pro církevní právo a České společnosti pro politické vědy.

Spojení: roman.tf@seznam.cz, www.romanmicka.net

PhDr. Roman Mička, Th.D., born in 1976, is an assistant professor at the Department of Theological and Social Ethics of the Theological School of South Bohemian University. He focuses on the social teachings of the Church and social ethics, American political Catholicism, and relations among politics, economics, and religion. He is a member of the Czech Christian Academy, the Church Law Society, and the Czech Society for Political Science.

Address: roman.tf@seznam.cz, www.romanmicka.net

PhDr. Roman Mička, Th.D., (geb. 1976), wissenschaftlicher Mitarbeiter am Lehrstuhl der theologischen und sozialen Ethik der Theologischen Fakultät der Südböhmischen Universität. Er widmet sich vor allem der Soziallehre der Kirche, der Sozialethik, dem amerikanischen politischen Katholizismus und den Beziehungen zwischen Politik, Ökonomie und Religion. Er ist Mitglied der Tschechischen christlichen Akademie, der Gesellschaft für Kirchenrecht und der Tschechischen Gesellschaft für Politikwissenschaften.

Verbindung: roman.tf@seznam.cz, www.romanmicka.net

PhDr. Roman Mička, Th.D., nato nel 1976, assistente specializzato della Cattedra di teologia e di etica sociale della Facoltà di Teologia dell'Università di Boemia Meridionale a České Budějovice. Si occupa soprattutto della dottrina sociale ed etica della Chiesa, del cattolicesimo politico americano, delle relazioni fra politica, economia e religione. È membro dell'Accademia cristiana ceca, della Società per il Diritto delle Chiese a Praga e della Società ceca per le scienze politiche.

Indirizzo: roman.tf@seznam.cz, www.romanmicka.net

JPMtisk

s. r. o.

Věrnější než originál,
hezčí než představa

VAŠE OFSETOVÁ TISKÁRNA

od vizitky po knihu

Na Popelce 19 • 150 00 Praha 5
tel.: 257 212 422 • fax: 257 212 425
www.jpmtisk.cz
e-mail: jpmtisk@jpmtisk.cz

Verejnoprávna subjektivita cirkví a náboženských spoločností na Slovensku

Róbert Gyuri

Právny poriadok priznáva právny status osoby v práve nie len každému človeku, t. j. fyzickej osobe, ale aj umelo vytvoreným spoločenským útvarom (kolektívneho typu). Takéto spoločenské útvary (celky) sú spôsobilé v medziach ustanovených právnym poriadkom byť nositeľmi práv a povinností. Túto schopnosť (spôsobilosť) nazýva právna teória právnou subjektivitou. Touto subjektivitou disponujú aj cirkvi a náboženské spoločnosti, a to za splnenia zákonom stanovených podmienok.

I.

Keďže v podmienkach Slovenskej republiky podľa § 4 ods. 4. zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon č. 308/1991 Zb.) štát uznáva len tie cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré sú registrované, právna existencia cirkví a náboženských spoločností ako samostatného subjektu práva sa viaže na rozhodnutie príslušného orgánu o registrácii (akt registrácie). Inými slovami, štát priznáva právny status cirkvi resp. náboženskej spoločnosti podľa svojho právneho poriadku len tej inštitúcii, ktorá bola zaregistrovaná na príslušnom orgáne štátnej kultovej správy. Týmto administratívnym aktom štát akceptuje určitú spoločnosť ako cirkev alebo náboženskú spoločnosť z hľadiska svojho právneho poriadku a odlišuje ju od iných subjektov súkromného práva, ktorých činnosť je zameraná prevažne na podnikanie (napr. obchodné spoločnosti), prípadne na plnenie verejnoprospešného účelu (napr. nadácie, neziskové organizácie) alebo iného účelu (občianske združenia).¹

¹ Bližšie pozri: GYURI, Róbert, *Realizácia štátnej správy cirkví a náboženských spoločností v podmienkach Slovenskej republiky*, In: Pocta profesorovi Gašparovi. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie pri príležitosti životného jubilea prof. Michala Gašpara, UPJŠ, Košice, 2008, s. 281.

Postavenie registrovaných cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike, predovšetkým charakter ich právneho statusu, najrelevantnejšie vyvodíme a určíme, ak budeme skúmať charakter práv a oprávnení, ktoré im zveruje a následne garantuje celý právny poriadok Slovenskej republiky, teda nie len zákon č. 308/1991 Zb., ale aj ďalšie súvisiace predpisy. Na základe súčasnej platnej právnej úpravy môžeme hovoriť o postavení cirkví a náboženských spoločností v troch rovinách:

1. ako o združení fyzických osôb, ktoré vyznávajú rovnakú náboženskú vieru za účelom jej slobodného prejavu,
2. ako právnické osoby súkromného práva, registrované podľa zákona, ktoré môžu prihlasovať k evidencii i svoje orgány a inštitúcie zriadené podľa svojich vnútorných predpisov,
3. ako o nositeľoch určitých osobitných oprávnení verejnoprávneho charakteru (napr. právo konať obrady, pri ktorých sa uzatvára manželstvo).²

Pokiaľ má byť „predmetom činnosti“ cirkvi alebo náboženskej spoločnosti „len“ vyznávanie náboženskej viery, ide, resp. môže ísť o združenie fyzických osôb bez právnej subjektivity. Na realizáciu tejto činnosti táto právna forma postačuje. Ak cirkvi vystupujú ako vlastníci, veriteľ, dlžník, zmluvná strana či jednoducho účastník súkromnoprávneho vzťahu, majú povahu právnickej osoby súkromného práva. Problematické však môže byť určenie ich právneho postavenia v prípadoch, keď vystupujú ako nositelia, v českej literatúre a legislatíve označovaných „osobitných“, resp. „zvláštnych práv“.³ V týchto prípadoch totiž nie je úplne jasné, či vystupujú ako právnické osoby súkromného práva, ktoré sú štátom poverené vykonávať určité oprávnenia, alebo ako právnické osoby verejného práva, ktorým dané oprávnenia patria.⁴

Je isté, že pre účely súkromnoprávnej úpravy a pre možnosť vstupovať do súkromnoprávných vzťahov, štát garantuje cirkvám a náboženským spoločnostiam súkromnoprávnu subjektivitu, keď v § 4 ods. 3 zákona č. 308/1991 Zb. hovorí:

² Porov.: STUNA, Stanislav, ŠVESTKA, Jiří, *Několik úvah nad postavením cirkví a náboženských společností v českém právním řádu*, in: Právní rozhledy č. 12/2001, s. 576.

³ Rozhodne však nejde o práva zvláštne v zmysle určitých špeciálnych práv vymedzených voči obdobným všeobecným právam. Ide skôr o špecifické práva, pretože sa tieto práva bežne každému subjektu nepriznávajú. Inak povedané, sú zvláštne, pretože nie sú základné, t. j. ústavne garantované. PŘIBYL, Stanislav, *Konfesionálněprávní studie*, L. Marek, Brno, 2007, s. 88 a 89.

⁴ Tamtiež, s. 576.

„Cirkvi a náboženské spoločnosti podľa tohto zákona sú právnické osoby.“⁵ Faktický základ takýchto právnických osôb tvoria ich členovia (majú tzv. osobnostný substrát). Okrem všeobecných identifikačných znakov právnických osôb (názov, sídlo, predmet činnosti) patrí medzi základné charakteristické znaky registrovaných cirkví a náboženských spoločností mnohosť členov (tzv. osôb hlásiacich sa k cirkvi alebo náboženskej spoločnosti) a špecifický účel založenia, ktorým je vyznávanie určitej náboženskej viery, či už verejne alebo súkromne, a s tým spojené zhromažďovanie, bohoslužby, vyučovanie a pastoračná činnosť. Táto súkromnoprávna subjektivita však nie je cirkvám a náboženským spoločnostiam udelená kvôli možnosti spoločného vyznávania náboženskej viery (kedy nie je teoreticky potrebné vytvárať osobitný právny subjekt), ale pre možnosť realizovať ďalšie oprávnenia, napr. byť účastníkom súkromnoprávnych majetkových vzťahov (napr. nadobúdať vlastnícke práva k hnutelným a nehnuteľným veciam), pracovnoprávnych vzťahov, pôsobiť v oblasti výchovy a vzdelávania, vykonávať pastoračnú starostlivosť vo verejnoprávnych inštitúciách (v ozbrojených silách a zboroch, v ústavoch na výkon väzby a trestu odňatia slobody, v zdravotníckych a sociálnych zariadeniach) a iné, kedy je požiadavka právnej subjektivity v podobe právnickej osoby nevyhnutná.

Cirkvi a náboženské spoločnosti však popri súkromnoprávnych vzťahoch pôsobia aj v oblasti verejného práva. Na tomto mieste sa však vytvára otázka, aké postavenie v týchto verejnoprávnych vzťahoch zastávajú. Rozhodujúcou skutočnosťou pre určenie ich verejnoprávneho postavenia nie je to, či cirkvi a náboženské spoločnosti vystupujú ako účastníci verejnoprávnych vzťahov, ale či disponujú pri svojej činnosti verejnou mocou, resp. či vykonávajú právomoc a pôsobnosť subjektu alebo orgánu verejnej moci. Cirkvi a náboženské spoločnosti v súčasnosti pôsobia v rôznych oblastiach verejnoprávnych vzťahov, napr. v školstve, v ozbrojených silách a zboroch, v zdravotníckych a sociálnych zariadeniach a pod. Aj ich finančné a hospodárske zabezpečenie má z veľkej časti verejnoprávny charakter. No v žiadnej z uvedených oblastí nemajú cirkvi a náboženské spoločnosti postavenie subjektu vykonávajúceho verejnú moc, ale pôsobia ako subjekty so súkromnoprávnu subjektivitou. Iná situácia však nastáva, ak je v právnom poriadku zabezpečená možnosť uzatvárať manželstvo pred orgánom registrovanej

⁵ Porov.: KRŤ, Jakub, *Zákon o cirkvách a náboženských spoločnostiach. Komentár*, 1. vydání, C. H. Beck, Praha, 2011, s. 85.

cirkvi alebo náboženskej spoločnosti⁶ (tzv. štátny cirkevný sobáš). Štát zveruje v takomto prípade registrovaným cirkvám a náboženským spoločnostiam dôležitú úlohu v oblasti verejného práva, keď umožňuje ich členom uzatvárať manželstvo pred orgánom cirkvi a náboženskej spoločnosti s právnymi účinkami pre celý právny poriadok (t. j. nie len s cirkevnoprávnymi účinkami). Štát v tomto prípade deleguje výkon verejnej moci poverenému duchovnému príslušnej registrovanej cirkvi a náboženskej spoločnosti, ktorý pri výkone tejto úlohy už nevystupuje výlučne len ako predstaviteľ cirkvi a náboženskej spoločnosti, ale ako vykonávateľ verejnej moci. Toto tvrdenie odôvodňujeme tým, že mať „postavenie orgánu, pred ktorým sa uzatvára manželstvo“ je delegovaným výkonom verejnej správy, ako osobitnej realizácie výkonnej moci, a je v určitom zmysle analogické k postaveniu matričného orgánu pri uzatváraní manželstva civilnou formou.

Keďže sa registrované cirkvi a náboženské spoločnosti na Slovensku pri výkone svojej činnosti podieľajú na výkone a realizácii verejnej moci (práve vyššie uvedeným spôsobom), nemôžeme jednoznačne na adresu ich právneho postavenia tvrdiť, že majú výlučne súkromnoprávnu subjektivitu (aj napriek tomu, že právny poriadok priamo neupravuje ich verejnoprávny charakter). Pri analýze ich právnej subjektivity môžeme dospieť k dvojakému záveru:

1. registrované cirkvi a náboženské spoločnosti sú *subjekty súkromného práva*, ktorým ale zákon zveril výkon verejnej moci v oblasti verejnej správy (konkrétne byť v postavení orgánu, pred ktorým sa uzatvára manželstvo; pozri vyššie) alebo
2. registrované cirkvi a náboženské spoločnosti sú *verejnoprávne korporácie osobitnej povahy* s duchovným, resp. náboženským základom, disponujúce verejnou mocou.⁷

⁶ Pozri § 5 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov.

⁷ Tento názor zastáva väčšina teoretikov pôsobiacich v tejto oblasti, napr.: JURAN, Ján, *Súčasný vzťah štátu a cirkvi v Slovenskej republike*, in: Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi, ÚVŠC, Bratislava, 1998, s. 117; NEMEC, Matúš, *Právne postavenie a činnosť cirkvi v Slovenskej republike*, in: Revue cirkevného práva č. 5–3/96, Praha, s. 15; ČEPLÍKOVÁ, Margita, *Štát, cirkvi a právo na Slovensku (História a súčasnosť)*, UPJŠ, Košice, 2005, s. 89; s výhradou TRETERA, Jiří Rajmund, *Štát a cirkve v České republice*, Karmelitánské nakladatelství s.r.o., Kostelní Vydří, 2002, s. 72, a iní.

II.

Keďže právny poriadok jednoznačne neupravuje verejnoprávny charakter registrovaných cirkví a náboženských spoločností a explicitne neustanovuje ich postavenie ako verejnoprávnych korporácií, je potrebné skúmať, či registrované cirkvi a náboženské spoločnosti napĺňajú znaky verejnoprávnych korporácií, ktoré stanovila právna veda. Teória správneho práva definuje verejnoprávnu korporáciu ako osobitný druh korporácie, pre ktorú je charakteristické, že ide o združenie osôb na báze členského princípu, zmyslom ktorého je vytvorenie samostatného právneho subjektu (t. j. nositeľa práv a povinností), ktorý bude vykonávať určitý spoločný verejný (resp. verejnoprospešný) účel. Pod verejnoprávnu korporáciu teda môžeme chápať člensky organizovaný subjekt verejnej správy, ktorému bola zverená moc samostatne plniť verejné úlohy.⁸ Pritom je potrebné uvedomiť si, že ide zo štátomocenského hľadiska o postúpenie časti verejnej moci na verejnoprávnu korporáciu, o postúpenie časti výkonu verejnej správy (tzv. administratívnoprávne hľadisko), ako aj postúpenie časti verejných úloh (príp. verejných služieb). Z uvedeného vyplýva, že verejnoprávna korporácia je zo svojej povahy nevyhnutne vykonávateľom verejnej správy.

V teórii správneho práva nie je úplne jednoznačne vyjasnené, ktoré znaky sú určujúce ako charakteristické pre verejnoprávne korporácie. Rovnako nie je vyjasnené, či jednotlivé charakteristické znaky vzťahujúce sa na verejnoprávne korporácie musia byť splnené kumulatívne alebo postačuje splnenie len niektorých z nich. V druhom prípade zároveň vyvstáva otázka, že ak na naplnenie znakov verejnoprávnej korporácie nemusia byť naplnené všetky, tak splnenie ktorých z nich je nevyhnutne určujúce? V tejto oblasti neexistuje medzi jednotlivými teoretikmi zhoda. Napríklad podľa D. Hendrycha patria medzi základné črty verejnoprávnych korporácií:

- a) samostatná právna subjektivita (postavenie právnickej osoby),
- b) zakladá a vytvára sa zákonom (resp. na základe zákona),
- c) vzniká z vôle zákonodarcu alebo z iniciatívy verejnej správy, nie zo súkromnej iniciatívy,
- d) má delegovanú časť verejnej moci, ktorou disponuje – tj. má mocenskú právomoc,

⁸ HENDRYCH, Dušan a kol., *Správni právo, Obecná časť*, 6. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s.105.

- e) povaha činnosti – plní samostatne časť verejných úloh a poskytuje verejné služby (nestačí sledovať len verejnoprospešné ciele),
- f) je budovaná na členskom princípe (členmi môžu byť fyzické aj právnické osoby),
- g) je relatívne nezávislá od štátu, pričom však v určitom rozsahu podlieha dozoru štátu.⁹

Rakúski teoretici, napr. G. Winkler a W. Berka do istej miery stotožňujú pojem verejnoprávnej korporácie s pojmom samosprávy, pričom samosprávu chápu ako nepriamu formu štátnej správy, teda formu, v ktorej samosprávne korporácie na rozdiel od priamej štátnej správy, nie sú vo vzťahu „podriadených organizačných jednotiek k nadriadenému útvaru“.¹⁰ Ak porovnáme znaky, ktoré vo svojich dielach uvádzajú obaja autori,¹¹ dospejeme k záveru, že obaja sa zhodujú na tom, že verejnoprávne korporácie charakterizuje:

- a) forma zriadenia (všeobecne verejnoprávnym aktom či priamo zákonom);
- b) samostatnosť, t. j. právna subjektivita; existencia v podobe (verejnoprávnej) právnickej osoby;
- c) finančná nezávislosť, t. j. spôsobilosť samostatne vystupovať v majetkových vzťahoch;
- d) personálny substrát, verejnoprávna korporácia je tvorená jej členmi, kde členstvo je obvykle povinné (nútené) a oprávňuje k spoluúčasti na rozhodovaní;
- e) verejnoprávnej korporácii je vymedzená vlastná sféra pôsobnosti, v ktorej uplatňuje svoju právomoc (sféra vlastných záležitostí);
- f) verejnoprávna korporácia je nositeľom verejnej, vrchnostenskej právomoci, korelátom tohto oprávnenia je sprísnený dohľad zo strany štátu.¹²

Ani jedna z týchto teórií však nedáva odpoveď na to, či musia byť charakteristické znaky splnené kumulatívne alebo postačuje naplnenie len niektorého z nich, prípadne ktorý z nich je pre verejnoprávnu korporáciu determinujúci. Podľa nášho názoru, predovšetkým vzhľadom na rozmanitosť a rôznosť verejnoprávných korporácií, nie je možné požadovať kumulatívne splnenie všetkých podmienok.

⁹ Tamtiež, s. 105 a 106.

¹⁰ BERAN, Karel, *Právnické osoby veřejného práva*, Linde, Praha, 2006, s. 54.

¹¹ WINKLER, Günther, *Die Rechtspersönlichkeit der Universitäten*, Springer, Wien, 1988, s. 186; BERKA, Walter, *Autonomie im Bildungswesen*, Bohlau, Wien, 2002, s. 130 an.

¹² Porov.: BERAN, Karel, *Právnické osoby veřejného práva*, Linde, Praha, 2006, s. 55.

Je však potrebné určiť, ktorý znak je pre vymedzenie verejnoprávnej korporácie *conditio sine qua non*.

Podľa J. Matějky by mohli byť určujúcimi znakmi verejnoprávnej korporácie napríklad:

1. forma vzniku a zániku korporácie (sem zaraďujeme tzv. teórie „núteného“ a „verejnoprávneho“ vzniku korporácie; v týchto prípadoch je ingerencia štátnej moci ďaleko intenzívnejšia, ako pri vzniku a zániku súkromnoprávnej korporácie);
2. forma vzniku a zániku členstva v korporácii (tu sa najčastejšie uplatňuje predovšetkým „teória núteného členstva“, kedy členstvo vzniká priamo na základe zákona, a to bez prejavu vôle zúčastnených osôb, alebo sú dotknuté osoby za splnenia stanovených podmienok k členstvu donucované);
3. účel korporácie (účel súkromnoprávnej korporácie, aj keď nie je obmedzený výlučne na záujmy vlastných členov, nedosahuje z hľadiska verejného záujmu intenzitu účelu, ktorému má slúžiť verejnoprávna korporácia; pri rozpoznávaní o intenzite účelu bude rozhodujúci formálny aspekt, kedy normotvorca formou zákona uzná účel korporácie za tak dôležitý, že ho odliší od súkromnoprávneho účelu);
4. výkon vrchnostenskej moci.¹³

Uvedený autor sa stotožňuje s teóriami, ktoré pokladajú za verejnoprávne korporácie tie subjekty, ktoré obstarávajú časť verejnej správy, pričom pod pojem verejná správa nezahŕňa len činnosti, pri ktorých sa realizuje vrchnostenská právomoc, ale zahŕňa doň aj široký okruh činností, ktoré sú blízke činnostiam súkromnoprávnych subjektov, ale ktoré aj napriek podobnosti a blízkosti s nimi nemožno stotožňovať.¹⁴ V tomto prípade ide o plnenie verejných služieb. Určujúcim kritériom je v tomto prípade účasť na výkone verejnej správy, a to či už vrchnostenskej, alebo aj správy s obsahovým zameraním na plnenie verejných služieb. Ak však zoberieme ako určujúce a zároveň odlišujúce kritérium verejnoprávnej korporácie od súkromnoprávneho subjektu účel korporácie, spočívajúci vo výkone verejnej správy, vôbec to nemusí vypovedať o jej verejnoprávnej forme. Na verejnej správe

¹³ Porov.: MATĚJKA, Jan, *Veřejnoprávní korporace*, in: Slovník veřejného práva československého, svazek II, Polygrafia, Brno, 1929, s. 370, a BERAN, Karel, *Právnícké osoby veřejného práva*, Linde, Praha, 2006, s. 56.

¹⁴ Tamtiež, s. 327.

sa totiž podieľajú ako verejnoprávne subjekty (napríklad orgány štátnej správy, subjekty samosprávy, iné štátne orgány a pod.), tak aj subjekty súkromnoprávne, na ktoré je výkon verejnej správy prenesený zákonom (rôzne fyzické a právnické osoby). Skutočnosť, že sa určitý subjekt na výkone verejnej správy podieľa, ešte neznamená, že je nositeľom postavenia verejnoprávnej korporácie. Takýto subjekt „len“ disponuje administratívnoprávnou subjektivitou spočívajúcou v kompetencii (právomoci a pôsobnosti), avšak nemusí mať postavenie orgánu verejnej správy, resp. verejnoprávnej korporácie. S kompetenciou je spojená len administratívno-právna subjektivita, nie postavenie v organizačnej štruktúre verejnej správy. Ak by sme prijali tento záver, bolo by možné podriadiť pod pojem verejnoprávnej korporácie takmer každý subjekt.

Medzi jednoznačne určujúce znaky verejnoprávnej korporácie nie je možné považovať ani jej formu zriadenia, ktorá má verejnoprávnu povahu. Tá môže mať podobu zákona alebo individuálneho právneho aktu, vydaného na jeho základe. Verejnoprávne subjekty sa zriaďujú spravidla priamo zákonom, t. j. v „jednostupňovom“ procese. Súkromnoprávne právnické osoby vznikajú typicky dvojfázovo. V prvej fáze dochádza k ich založeniu, k čomu sa vyžaduje vo všeobecnosti právny úkon. Následne prichádza registrácia na súde alebo orgáne štátnej správy, ktorý verejnoprávnym aktom rozhodne, že vzniká nový právny subjekt – právnická osoba. Z uvedeného však vyplýva dôležitý záver, že aj pri vzniku súkromnoprávnej právnickej osoby je nevyhnutná štátna ingerencia v podobe verejnoprávneho aktu. Následne je možné konštatovať, že verejnoprávna korporácia sa od súkromnoprávnej nelíši „verejnosťou“ svojho vzniku, ale tým, že v prípade verejnoprávnej korporácie spravidla absentuje prvá fáza, t. j. ich založenie. Podľa K. Berana je verejnoprávna forma zriadenia v skutočnosti spoločná aj právnickým osobám súkromného práva, aj verejného práva. To, čo tieto subjekty navzájom odlišuje, je fáza, ktorá predchádza verejnoprávnemu vzniku – fáza súkromnoprávna – založenie. Táto fáza však nie je nevyhnutná ani pre vznik súkromnoprávnej právnickej osoby. Navyše existujú výnimočné prípady, kedy subjekt, ktorý bol založený súkromnoprávne, sa následne stal subjektom verejnoprávnym. Z uvedeného následne vyplýva, že verejnoprávnu formu zriadenia je potrebné považovať len za indikatívny znak, ktorý môže znamenať, že pred sebou máme verejnoprávny útvar, avšak ktorého existencia či absencia nemusí byť určujúca. Preto je podľa K. Berana váha tohto znaku sama o sebe relatívne nízka a tento znak nemusí byť

ani spôsobilý odlišiť súkromnoprávnu a verejnoprávnu právnickú osobu. Tento znak je však spôsobilý odlišiť subjekt od „nesubjektu“. K tomu, aby sa určitý útvar stal právnickou osobou, je teda vždy potrebný verejnoprávny akt. Tam, kde takýto akt chýba, sa nebude jednať o útvar, s ktorého existenciou právny poriadok spája spôsobilosť byť nositeľom práva povinností.¹⁵

Medzi ďalšie znaky verejnoprávnej korporácie zaraďuje teória aj jej existenciu v podobe samostatnej právnickej osoby. Určujúcim znakom v tomto prípade je práve jej samostatnosť. Tento znak je však opäť spoločný ako pre verejnoprávne korporácie, tak pre právnické osoby súkromného práva. Je však spôsobilý odlišiť verejnoprávnu korporáciu od „nesubjektov“, teda entít, ktoré nedisponujú samostatnou právnou subjektivitou. Do tejto skupiny môžeme zaradiť napríklad neregistrované cirkvi a náboženské spoločnosti (ako zoskupenia fyzických osôb – veriacich), niektoré orgány verejnej správy bez právnej subjektivity (napríklad obvodné úrady životného prostredia, obvodné lesné úrady a pod.), disponujúce výlučne administratívno-právnou subjektivitou spočívajúcou v kompetencii v oblasti verejnej správy.

S istotou môžeme tvrdiť, že medzi určujúce znaky verejnoprávnej korporácie, jednoznačne patrí účasť na výkone verejnej moci. S rozvojom demokratizačných procesov predovšetkým po roku 1989, štát v procese deatizácie zveruje časť svojej štátnej moci, konkrétne jej výkonnú zložku, nešťátnym subjektom. Konkrétne ide o subjekty samosprávy a iné verejnoprávne korporácie. Verejnoprávne korporácie sa stávajú nositeľmi verejnej moci a ich jednotlivé orgány, jej vykonávateľmi. Keďže v týchto prípadoch dochádza k delegácii výkonnej zložky verejnej moci, a to v oblasti verejnej správy,¹⁶ verejnoprávne korporácie sa stávajú tzv. ďalšími nositeľmi a vykonávateľmi verejnej správy. Teda odlišujúcim a určujúcim kritériom verejnoprávnych korporácií, bude v tomto prípade práve účasť na výkone verejnej správy, a to v rôznych oblastiach. Keďže sa v podmienkach Slovenskej republiky podieľajú na výkone verejnej správy aj súkromnoprávne subjekty, môžeme aj tento znak chápať len ako komplementárny k ostatným znakom. Ako odlišujúci znak verejnoprávnej korporácie od iného vykonávateľa verejnej správy bez postavenia verejnoprávneho subjektu, by však mohla byť práve odpoveď na otázku, či výkon

¹⁵ Porov.: BERAN, Karel, *Právnické osoby veřejného práva*, Linde, Praha, 2006, s. 59.

¹⁶ Zákonodarná a súdna zložka verejnej moci ostáva aj naďalej centralizovaná v rukách štátu a jeho orgánov.

verejnej správy je a priori dôvodom existencie toho ktorého subjektu (zmyslom jeho existencie a dôvodom jeho vzniku alebo zriadenia) alebo výkon verejnej správy je len jej „sekundárna“ činnosť popri jeho hlavne činnosti, ktorá výkonom verejnej správy nie je. Subjekty spadajúce do prvej kategórie majú podľa nášho názoru nárok získať popri príslušnej kompetencii aj postavenie verejnoprávnej korporácie, ktoré by bolo výslovne legislatívne zakotvené, tie ďalšie tento nárok nemajú. Z uvedeného potom vyplýva, že znakom verejnoprávnej korporácie nemôže byť len účasť na výkone verejnej moci, resp. verejnej správe, ale či výkon verejnej správy je základným predmetom činnosti a dôvodom existencie príslušného subjektu.

III.

Keďže v teórii pri posúdení určujúcich znakov verejnoprávnych korporácií prevláda nejednotnosť, ako aj skutočnosť, že jednotlivé znaky nemajú jednoznačnú „preukaznú“ hodnotu, zoberieme si kvôli zjednodušeniu za kritériá posúdenia postavenia cirkví a náboženských spoločností ako verejnoprávnych korporácií znaky, ktoré na adresu verejnoprávnych korporácií uvádza D. Hendrych. Ostatné znaky budeme považovať k týmto len za komplementárne.

Ak by registrované cirkvi a náboženské spoločnosti mali mať postavenie verejnoprávnej korporácie, mali by logicky napĺňať znaky verejnoprávnych korporácií, aj v prípade, že ich označíme prídavkom „sui generis“. S istotou možno tvrdiť, že registrované cirkvi a náboženské spoločnosti majú samostatnú právnu subjektivitu v podobe právnickej osoby. Sú teda samostatnými právnymi subjektmi. Rovnako sú budované na členskom princípe, kde združujú osoby rovnakej náboženskej viery podľa príslušnosti k nej. Združujú však len fyzické osoby – veriacich, hoci právnu subjektivitu majú v rámci nich aj špecifické právnické osoby (tzv. cirkevné právnické osoby; pozri vyššie). Existenciou a uplatňovaním náboženskej resp. cirkevnej autonómie sú aj relatívne nezávislé od štátu.¹⁷

Registrované cirkvi a náboženské spoločnosti však nenapĺňajú iné významné znaky verejnoprávnych korporácií, ktorých naplnenie považujeme za kľúčové. Medzi tieto znaky môžeme uviesť predovšetkým nasledujúce:

---

¹⁷ Bližšie pozri nález Ústavného súdu ČR, sp.zn. Pl. ÚS 6/02 z dňa 27. novembra 2002 (N 146/28 SbNU 295; 4/2003 Sb.).

- a) registrované cirkvi a náboženské spoločnosti sa nevytvárajú a nezriaďujú ani zákonom, ani na jeho základe prostredníctvom individuálneho správneho aktu vydaného v registračnom procese (v procese registrácie totiž dochádza len k ich právnej transformácii na samostatný právny subjekt, ktorý v mimoprávnej rovine existoval aj pred tým);¹⁸
- b) nevznikajú z vôle zákonodarcu, ani z iniciatívy verejnej správy, ale o ich skutočnom vzniku je možné diskutovať len v mimoprávnej rovine (napr. teologickej); z právneho hľadiska dochádza k ich založeniu predovšetkým z vôle jej prípravného orgánu;
- c) registrované cirkvi a náboženské spoločnosti sa síce podieľajú aj na výkone verejnej správy v podobe plnenia časti verejných úloh a služieb (napr. vzdelávanie a výchova, sociálne a zdravotnícke služby a pod.), tieto úlohy však plnia v komparácii s verejnoprávnymi korporáciami len komplementárne, subsidiárne, a to vo vzťahu k svojej hlavnej činnosti a účelu – združovať veriacich podľa príslušnosti k náboženskej viere a realizovať náboženské vyznanie (v prípade verejnoprávnych korporáciách je plnenie verejných úloh a služieb *a priori* dôvodom ich existencie, v prípade registrovaných cirkví a náboženských spoločností je táto činnosť len druhotná, následná, subsidiárna);
- d) v prípade posledného pojmového znaku – disponovania verejnou mocou, štát zveruje registrovaným cirkvám a náboženským spoločnostiam (konkrétne ich poverenému a ustanovenému duchovnému) postavenie orgánu, pred ktorým je možné uzatvoriť manželstvo s právnymi účinkami pre celý právny poriadok Slovenskej republiky. Túto skutočnosť je možné chápať v istej analógii a komparácii s postavením matričného úradu ako orgánu verejnej správy. Hoci cirkvi a náboženské spoločnosti získavajú predmetnú kompetenciu, nezískavajú však možnosť realizovať a podieľať sa na skutočnom výkone verejnej moci – t.j. na realizácii mocenskej právomoci v príslušnej oblasti (pôsobnosti). Cirkvi a náboženské spoločnosti nedisponujú ani normotvornou, ani rozhodovacou, ani kontrolnou a riadiacou či inou verejnomočenskou právomocou, ktoré sú základnými zložkami verejnoprávnej kompetencie, čo je stavebný prvok verejnoprávnej (administratívnoprávnej) subjektivity.

¹⁸ Z uvedeného dôvodu je potrebné vnímať registráciu nie ako proces vzniku cirkví a náboženskej spoločnosti, ale skôr ako uznanie už existujúcej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Táto skutočnosť však nemení nič na tom, že registráciou sa nová právnická osoba skutočne vytvorí.

Z týchto uvedených dôvodov sa prikláňame k názoru, že registrované cirkvi a náboženské spoločnosti naplňajú väčšiu časť pojmových znakov súkromnoprávných korporácií, než verejnoprávných. Na tomto mieste je potrebné dodať, že ani prídavok v podobe „sui generis“, ktorý sa tradične za pojem verejnoprávnej korporácie v prípade cirkví a náboženských spoločností dodáva, nemôže nahradiť a vykompenzovať nenaplnenie základných určujúcich pojmových znakov verejnoprávnej korporácie. Prídavok „sui generis“ v tomto prípade nemá podľa nášho názoru potrebnú relevantnú deskriptívnu a výpovednú hodnotu a v praxi slúži len ako „neurčité označenie neurčitého“.

Ak sa pozrieme na právne postavenie cirkví a náboženských spoločností v iných krajinách, zistíme, že ich (verejnoprávne) postavenie sa v jednotlivých štátoch líši. Napríklad v Českej republike, podobne ako na Slovensku, absentuje explicitné ustanovenie, ktoré by upravovalo postavenie cirkví a náboženských spoločností v rovine verejnoprávných korporácií. Ústavný súd Českej republiky sa vo svojej rozhodovacej činnosti prikláňa k označeniu cirkví a náboženských spoločností za právnické osoby súkromného práva, pre ktoré platí zásada „dovolené je všetko, čo nie je zakázané“, a ktoré sa odlišujú od ostatných súkromnoprávných korporácií tým, že im štát zveruje osobitnými zákonmi osobitné práva.¹⁹ Obdobná situácia je aj v Poľsku, Estónsku, Litve a Slovinsku, kde napríklad konkordátne zmluvy medzi Svätou Stolicou a predmetnými krajinami v zásade uznávajú právnu subjektivitu katolíckej cirkvi, avšak bez toho, aby jej pripisovali postavenie verejnoprávnej korporácie. V prípade ostatných cirkví je táto situácia rovnaká. Iná situácia je napríklad v Chorvátsku. Podľa čl. 2 ods. 2 Zmluvy medzi Svätou Stolicou a Chorvátskou republikou o právnych otázkach z rokov 1996 a 1997 *„Chorvátska republika uznáva verejnoprávnu subjektivitu všetkých cirkevných inštitúcií, ktoré majú takú právnu subjektivitu podľa noriem kanonického práva.“* V tomto prípade majú všetky cirkvi a náboženské spoločnosti a všetky ich právnické osoby postavenie verejnoprávnej korporácie (resp. verejnoprávnej právnickej osoby), za podmienky, že im toto postavenie garantuje ich vlastná vnútorná legislatíva. Rovnako to platí aj v prípade Bosny a Hercegoviny, kde sa v čl. 2 Základnej zmluvy medzi Bosnou a Hercegovinou a Svätou stolicou

¹⁹ Bližšie pozri nález Ústavného súdu ČR, sp.zn. Pl. ÚS 6/02 z dňa 27. novembra 2002 (N 146/28 SbNU 295; 4/2003 Sb.).

z rokov 2006 a 2007 katolíckej cirkvi priznáva status verejnoprávnej korporácie vloženie slova „public“ – verejná. Obdobná situácia je v Spolkovej republike Nemecko, kde v niektorých spolkových krajinách majú cirkvi a náboženské spoločnosti a ich organizačné jednotky (nie teda všetky právnické osoby, ktoré sú cirkevnými verejnoprávnymi korporáciami podľa kánonického práva) postavenie verejnoprávnych korporácií. Toto ich postavenie je obsiahnuté vo všeobecných zmluvách so všetkými novými nemeckými spolkovými krajinami.²⁰ Vyskytujú sa však aj krajiny, ktoré neuznávajú verejnoprávne postavenie cirkví ako celku, ale len výlučne v svojej krajine. Príkladom takéhoto usporiadania je Lotyšsko. Podľa čl. 2 ods. 2 Zmluvy medzi Svätou Stolicou a Lotyšskou republikou z rokov 2000 a 2002 „*Lotyšská republika uznáva verejnoprávnu subjektivitu katolíckej cirkvi v Lotyšsku*“. Ojedinele sa vyskytujú aj krajiny, ktoré neuznávajú právnu subjektivitu jednotlivých cirkví a náboženských spoločností vôbec. Príkladom takého usporiadania je francúzsky model odluky cirkví od štátu.²¹

Na tomto mieste je potrebné dodať, že aj v krajinách, kde ich právne poriadky výslovne priznávajú registrovaným cirkvám a náboženským spoločnostiam status verejnoprávnej korporácie, resp. verejnoprávnu subjektivitu, nedochádza v týchto prípadoch k zvereniu širšieho okruhu právomocí a pôsobností v oblasti verejnej správy do rúk registrovaných cirkví a náboženských spoločností. Inak povedané, cirkvi a náboženské spoločnosti získavajú verejnoprávne postavenie bez reálnych kompetencií alebo úloh. Z toho potom vyplýva, že takéto postavenie má takmer výlučne formálnoprávny charakter. Hoci štáty zveria cirkvám a náboženským spoločnostiam postavenie verejnoprávnej korporácie, tieto cirkvi však aj tak nenapĺňajú určujúce definičné znaky verejnoprávnych korporácií a tak takéto ustanovenia majú len proklamatívnu politickú hodnotu.

²⁰ Napríklad čl. 6 ods. 1 Zmluvy medzi Svätou Stolicou a Slobodným štátom Durínsko z roku 1997 ustanovuje, že „Diecéza Erfurt, Drážďany-Míšeň a Fulda, biskupský stolec a katedrálna kapitula v Erfurte, cirkevné obce, resp. farnosti nachádzajúce sa v Slobodnom štáte Durínsko a zväzy týchto cirkevných obcí, resp. farností, sú korporáciami verejného práva a ich služba je verejnou službou.“ Porov.: NĚMEC, Damián, *Konkordátní smlouvy Svatého stolce s postkomunistickými zeměmi (1990–2008)*, ÚVŠC, Bratislava, 2010, s 117–118.

²¹ Vo Francúzsku sú registrované jednotlivé náboženské asociácie (združenia). Tamtiež, s 111.

IV.

Na základe uvedeného je možné na záver konštatovať, že v podmienkach Slovenskej republiky sú registrované cirkvi a náboženské spoločnosti súkromnoprávnymi korporáciami, t. j. subjektmi súkromného práva, ktorých faktický základ tvoria ich členovia (majú tzv. osobný substrát). V tomto prípade došlo k významnému posunu oproti minulosti (pred prijatím zákona č. 308/1991 Zb.), kedy cirkvi a náboženské spoločnosti boli chápané ako korporácie verejného práva. Okrem všeobecných identifikačných znakov právnickej osoby (názov, sídlo, predmet činnosti) patria medzi základné charakteristické znaky registrovaných cirkví a náboženských spoločností mnohosť členov (veriacich) a špecifický účel založenia, ktorým je vyznávanie určitej náboženskej viery. V tejto súvislosti je možné poukázať na základné zásady právnej úpravy registrovaných cirkví a náboženských spoločností ako ich uvádza J. Kříž. Podľa uvedeného autora je možné medzi tieto zásady zaradiť napríklad princíp autonómie na štátnych orgánoch, princíp osobného členstva a jeho dobrovoľnosti, absencia majetkovej účasti člena na registrovanej cirkvi a náboženskej spoločnosti, vrátane nezodpovedania za jej záväzky, absencia participácie na zisku, zásada slobodného založenia viacstranným súkromnoprávnym úkonom, neexistencia základného imania, verejnosť údajov týkajúcich sa cirkvi a náboženskej spoločnosti a osobitné daňovoprávne a účtovné postavenie vyplývajúce zo skutočnosti, že nejde o právnickú osobu založenú za účelom podnikania.²²

Keďže otázky súvisiace s postavením a subjektivitou náboženských organizácií sú často predmetom odborných polemík a diskusií, ani jednotliví predstavitelia právnej vedy nemajú na tieto otázky jednotný názor. Je rozdiel, či sa na postavenie cirkví a náboženských spoločností pozeráme z historicko-právneho hľadiska, kedy sa spravidla odôvodňuje verejnoprávne postavenie cirkví a náboženských spoločností v podobe verejnoprávnej korporácie, alebo na danú problematiku hľadíme zo súčasného teoreticko-právneho a administratívno-právneho hľadiska, ktoré zástancom tejto teórie nie je. Preto aj závery, ku ktorým sme dospeli, je potrebné vnímať len v relácii tejto plurality a nejednotnosti.

²² KŘÍŽ, Jakub, *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*, 1. vydání, C. H. Beck, Praha, 2011, s. 85.

Resumé

Článek se zabývá otázkou, zda v právním řádu Slovenské republiky mají cirkve a náboženské spoločnosti status verejnoprávních korporáci, či nikoli. Na základe analýzy jednotlivých znakov jejich současného právního postavení se autor přiklání k závěru, že jde o soukromoprávní subjekty, jimž stát zčásti svěřuje výkon veřejné správy.

Summary

Whether Churches and Religious Societies in Slovakia are Entities in Public Law

The article discusses whether the law of the Slovak Republic provides for churches and religious societies to have the status of public law corporations. Based on an analysis of the individual features of their current legal status the author concludes that they are private law entities and that the state entrusts to them the exercise of a portion of state administration.

Zusammenfassung

Die öffentlich-rechtliche Stellung der Kirchen und Religionsgesellschaften in der Slowakei

Der Artikel befasst sich mit der Frage, ob in der Rechtsordnung der Slowakischen Republik die Kirchen und Religionsgesellschaften den Status der Körperschaften des öffentlichen Rechts haben. Nach der Analyse der einzelnen Merkmalen ihrer aktuellen rechtlichen Stellung kommt er zum Schluss, dass es sich eher um Subjekte des Privatrechts, die einen Teil der staatlichen Verwaltung wahrnehmen, handelt.

Riassunto

La soggettività delle Chiese ed Enti religiosi nel diritto pubblico slovacco

L'articolo si occupa della questione se nel sistema legale della Repubblica Slovacca, le Chiese ed Enti religiosi godono dello stato di corporazione di diritto pubblico o meno. Avendo analizzato i caratteri singoli della loro posizione legale attuale, l'autore è incline alla conclusione che si tratti di soggetti di diritto privato ai quali lo Stato affida in parte l'esercizio dell'amministrazione pubblica.

O autorovi

JUDr. Róbert Gyuri, nar. 1982 v Košiciach, je absolventom Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. V súčasnosti pôsobí na Fakulte verejnej správy tejto univerzity ako odborný asistent. Je externým doktorandom na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v odbore správne právo. Je členom Spoločnosti pro církevní právo v Prahe a členom Asociácie poľských kánovnístov v Lubline (Stowarzyszenie Kanonistów Polskich). Okrem správneho práva sa venuje aj otázkam konfesného práva.

JUDr. Róbert Gyuri, born 1982 in Košice, Slovakia, was graduated from the Law School of Pavol Jozef Šafárik University in Košice. Currently he works as an assistant professor at the School of Public Administration of the same university. He is finishing his doctoral studies in the area of administrative law at the Law School of Komenský University in Bratislava. He is a member of the Church Law Society in Prague and the Association of Polish Canon Law Experts in Lublin, Poland. In addition to focusing on administrative law he also studies issues of state law on churches and religious societies.

JUDr. Róbert Gyuri, geb. 1982 in Košice, Slowakei, absolvierte Juristische Fakultät der Pavol Jozef Šafárik Universität in Košice. Zur Zeit ist er an der Fakultät der öffentlichen Verwaltung derselben Universität tätig. Er ist externer Doktorand an der Juristischen Fakultät der Komenský Universität in Bratislava. Er ist Mitglied der Gesellschaft für Kirchenrecht in Prag und der Assoziation der polnischen Kanonisten in Lublin. Über Verwaltungsrecht hinaus widmet er sich auch dem Staatskirchenrecht.

JUDr. Róbert Gyuri, nato nel 1982 a Cassovia (Košice), Slovacchia, si è laureato alla Facoltà di Giurisprudenza della Università di Pavol Jozef Šafárik a Cassovia. Attualmente svolge le attività alla Facoltà della Pubblica Amministrazione della medesima in veste dell'assistente specializzato. È dottorando di ricerca esterno in diritto amministrativo alla Facoltà di Giurisprudenza della Università di Komensky a Bratislava. È membro della Società per il Diritto delle Chiese a Praga ed membro dell'Associazione di canonisti polacchi a Lublino. Oltre al diritto amministrativo si dedica anche al diritto ecclesiastico statale.

Hľadanie rovnováhy medzi autoritou Učiteľského úradu Cirkvi a slobodou teologického vedeckého skúmania

Inocent-Mária Vladimír Szaniszló

Povolanie teológa je podľa tradície jedným z najkrajších povolání pri hľadaní zmyslu života a snahe pripraviť vieru na to, aby sa mohla zdieľať a aby „rozum tých, ktorí ešte nepoznajú Krista, mohol vieru hľadať a nájsť“¹. Chceme si teda v tomto jubilejnom roku viery² uvedomiť aké je dôležité správne vyváženie teologického bádania a spolupráce s autoritou Učiteľského úradu Cirkvi. Musíme si totiž na jednej strane uvedomiť dôležitosť skutočného teologického výskumu (a nielen opakovania v rôznych dobách vytvorených systémov), avšak na druhej strane aj miesto a možnosti (hranice) teológa jednotlivca v rámci spoločenstva Cirkvi.

Tu sa vynára práve vzťah teológa k Učiteľskému úradu Cirkvi, ktorý istým uvoľnením (alebo povedzme, zdôraznením slobody ako významnej zložky nutnej pre bádanie)³ prísnych predpisov dospel po II. vatikánskom koncile do nie vždy žiadúcej úrovne. A to nie len vo vzdialenom svete, ale čím ďalej, tým viac začína byť aktuálny aj v našom českom a slovenskom prostredí. Nesúhlas s Magistériom sa často týka sexuálnej morálky Cirkvi, jej postoja k ukončeniu tehotenstva, ukončeniu života človeka (eutanázii), nerozlučiteľnosti manželstva a iných otázok sociálnej náuky Cirkvi.

¹ Inštrukcia kongregácie pre náuku viery z 24.5.1990 *Donum veritatis*, český preklad FILIP, Štěpán, Matice cyrilometodějská, Olomouc, 1999, s. 7. Je zaujímavé, že tento dokument stále nemá preklad do slovenčiny a nefiguruje na stránke dokumentov Konferencie biskupov Slovenska, pozri <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/kongregacia-pre-nauku-viery>.

² Rok víry vyhlásil papež Benedikt XVI. apoštolským listom *Porta fidei*. Trvá ode dne 50. výročí započetí II. vatikánskeho koncilu, tj. od 11. 10. 2012, a končí 24. 11. 2013. Pozn. red.

³ K historickému kontextu tohto problému porov. SZANISZLÓ, Inocent-Mária, *Nakoľko potrebuje-me v dnešnej dobe učenie anjelského doktora?*, in: *Viera a život 5–6*, 2006. Čo sa týka slobody a jej uplatňovania v rámci viery Cirkvi, porov. Dogmatickú konštitúciu o Božom zjavení II. vatikánskeho koncilu *Dei verbum* (DV 11–12) <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/dei-verbum>.

Jedným z mnohých príkladov je aj článok Petra Hünermanna, ktorého analýza by mohla poukázať na problém stavania proti sebe biskupskej konferencie a Magistéria na čele s pápežom. Inštrukcia *Donum veritatis* a motu proprio *Ad tuendam fidem* je tu hodnotené ako sprísnená a úzka interpretácia prísahy vernosti (teológa).⁴ Nuž pozrime sa bližšie na tento dokument a pokúsme sa rozobrať autoritu a jej možnosti a takisto možnosti slobodného bádania teológa, bez ktorého by nemalo Magistérium čo obmedzovať.

Inštrukcia uvádza, že v teologickej vede sa sloboda uskutočňuje v rámci rozumového poznania, ktorého predmet je daný zjavením, odovzdávaným a vykladaným v Cirkvi pod *autoritou* Učiteľského úradu Cirkvi a prijatým vierou.⁵ Podľa prof. Eberharda Schockenhoffa, fungovanie ochranej a poriadok tvoriacej autority (v našom prípade autority Magistéria) je základným predpokladom všetkých spoločenských foriem ľudského spolunažívania. Človek dosiahne svoj cieľ, osobné sebauskutočnenie len vtedy, ak sa mu podarí vyformovať vlastnú schopnosť rozhodovania sa a takisto, ak sa naučí zodpovednému prístupu k ním vyžadovanej a jemu samému umožnenej slobode.⁶ Autorita a rozhodovanie takto naplňajú nenahraditeľné antropologické funkcie a patria k základným danostiam ľudského bytia. Predsa len dosiahnutie ich rovnováhy sa musí v každej dobe znova namáhavo nastoliť.

Sloboda je jedným z dôležitých princípov jednanja, teda predmetom skúmania morálnej teológie. Vedecká sloboda ako sloboda bádania a náuky má svoje miesto aj v spoločenstve Cirkvi: ako časť kultúry človeka má veda právo na „legitima autonómia“ a je pre ňu vyžadovaná „iusta libertas“ (konštitúcia *Gaudium et spes*, 59, ďalej len: GS). Ján Pavol II. dodáva, že toto platí ako pre skúmanie v profánnych vedách, tak aj pre teológiu.⁷

⁴ Porov. HÜNERMANN, Peter, *Bischöfliche und primatiale Autorität am Beispiel der katholischen Kirche in Deutschland*, www.assoc.orange.fr/lumvie/articles/hun-247.htm.

⁵ Inštrukcia *Donum veritatis*, s. 12.

⁶ Porov. SCHOCKENHOFF, Eberhard, *Kirchliche Autorität und persönliche Entscheidung*. In: Walter Seidel/Peter Reifenberg (ed.), *Moral konkret. Impulse für eine christliche Weltverantwortung*, Echter, Würzburg, 1993, s. 58–80, s. 58.

⁷ Porov. JÁN PAVOL II., Apoštolská konštitúcia *Ex corde Ecclesiae* z 5.8.1990, o katolíckych univerzitách, č. 29, *pozri* <http://www.kbs.sk/?cid=1117280112>. Porov. KASPER, Walter (ed.), *Lexikon für die Theologie und Kirche* (skr. LThK), heslo Freiheit der Wissenschaft in der Kirche, Herder, Freiburg im Br., 2003, s. 113.

V danej problematike je pre teológiu významná encyklika Leva XIII. *Sapientiae Ecclesiae* z 10.1. 1890. Základný princíp vedeckej slobody je tu zdôraznený v článku 39, kde hovorí, že je potrebné priznať „primeranú slobodu v bádani a náuke, aby sa stal možným skutočný pokrok v poznaní a uchopení Božskej pravdy“.⁸ Rovnako však aj v zjavení platí, že „skutočná sloboda náuky leží nevyhnutne vo vnútri hraníc Božieho slova“ a že „skutočná sloboda je nevyhnutne založená na presvedčivom prijatí Božieho slova“.⁹ Hranice slobody sú určené Učiteľským úradom Cirkvi, ktorému sme zaviazaní oddanosťou. Výsledky výskumu „sa musia uviesť do zhody s pastoračnými potrebami Božieho ľudu“.¹⁰ Nakoniec sa tejto slobode venuje aj Kódex kánonického práva z roku 1983 v kánone 218 a Kódex kánonov východných cirkví z roku 1990 v kánone 21, kde sa hovorí o skutočnej slobode bádania pri zachovaní náležitej poslušnosti.

Všetky tieto normy sú založené na presvedčení, že teológia ako veda o viere je prejavom života Cirkvi a z tohoto vyplýva, že má v Cirkvi a pre Cirkev ako svoje miesto, tak aj svoju funkciu. Tento cirkevný charakter teológie ju robí jedinečnou, inkluzívne jej premis a prepojením. Vedecká teológia a autorita úradu tu stoja vedľa seba vo vzťahu kooperácie a vzájomného obohatenia, aj keď tento vzťah už so samej svojej podstaty nie je bez istého napätia. Ak sa vlastný charakter jedného z dotýčnych partnerov nerešpektuje, tak dochádza k prekročeniu hraníc kompetencií jedného z partnerov a výsledkom môže byť negatívno-agresívna kritika na jednej strane, ako aj na strane druhej malichernosť a ustráchanosť. Konkrétne problémy sa preto prejavujú vo váhaní niektorých teológov v prípade vyznania viery a prísahey vernosti ako aj udelenia „nihil obstat“ na strane Učiteľského úradu Cirkvi.¹¹

Morálna teológia ako vedecká disciplína hľadá pramene, ktoré sú v pozadí jej náuky. Katolícka morálna teológia uvádza autentické *prvotné* pramene morálnej teológie, ktoré sa inak nazývajú spôsoby zjavovania sa Boha (konštitúcia Dei Verbum, 10, ďalej len: DV). Sem patria aj tzv. miesta morálnej teológie (*de locis*

⁸ LEV XIII., encyklika *Sapientiae Ecclesiae*, 39, § 1, č. 1, http://www.vatican.va/holy_father/leo_xiii/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_10011890_sapientiae-christianae_fr.html#top.

⁹ LEV XIII., encyklika *Sapientiae Ecclesiae*, § 1, č. 2.

¹⁰ LEV XIII., encyklika *Sapientiae Ecclesiae*, § 2. Porov. KASPER, W. (ed.), *Lexikon für die Theologie und Kirche*, s. 114.

¹¹ Porov. KASPER, Walter, (ed.), *Lexikon für die Theologie und Kirche*, s. 114.

theologicis):¹² *sväté Písmo, ústne podanie, rozum osvietený vierou, učenie a prax všeobecnej Cirkvi* (aj liturgia), *koncily* (hlavne ekumenické), *rozhodnutia pápežov a kongregácií, diela patristickej literatúry, diela morálnych teológov* (odporúčani autori).¹³

Nedávno zosnulý spišský sídelný biskup a moralista František Tondra, citujúc teológa van Kola, uvádza, že miesta sa majú oproti prameňom, ako rezervoár k žriedlu. *Locis theologicis* prvýkrát uviedol do systému Melichar Cano v roku 1563 a vymenoval ich 10. Nakoniec sa ich počet podľa viacerých teológov ustálil na troch: sv. Písmo, tradícia, rozum.¹⁴

Najviac sa však presadila triáda prameňov príchodu Boha k veriacemu, teda aj k teológovi, ktorú popisuje aj benediktín a moralista A. Günthör:¹⁵

1. sväté Písmo – je „najpodstatnejším zdrojom“ morálnej teológie (Encyklika Jána Pavla II. *Fides et ratio* 80, ďalej len: FR), a umožňuje lepšie poznanie mravnej pravdy.¹⁶ Medzi najdôležitejšie zdroje tu patria:

- v *Starom Zákone*: Mojžišov zákon s Desatorom, dlhé partie v knihe Múdrosti, kázanie a povzbudzovanie prorokov
- v *Novom Zákone*: kázanie na hore, veľkňazská modlitba a reč na rozlúčku, parantické časti Pavlových listov a ostatných apoštolov a výzvy zo Zjavenia sv. Jána.

Günthör pripomína, že Boh je prítomný a činný pri písaní zachyteného zjavenia.¹⁷ Stará zásada hovorí, že *štúdium svätého Pisma nech je dušou posvätnéj teológie* (DV 24).¹⁸ Sv. Písmo však poskytuje ohlasovanie, teda *kerygmu*, a nie

¹² Porov. TONDRA, František, *Morálna teológia, Princípy*, Spišská Kapitula, 1994, s. 26–29.

¹³ Porov. TONDRA, F., *Morálna teológia, Princípy*, s. 29, kde sa nachádza zaujímavé školastické delenie relevantnosti morálnych teológov, ktoré moralista Hieronymus Noldin SJ prevzal od Františka Zacharii SJ.

¹⁴ Porov. PERREX, Jean-Pascal, *Les sources de la théologie morale*. In: *Revue Kephys*, jan.–marec 2002, s. 37–48.

¹⁵ Porov. GÜNTHÖR, Anselm, *Morálna teológia I/a.*, Spolok sv. Vojtecha, Trnava, 1994, s. 16. Autor uvádza aj rozdelenie II. vatikánskeho koncilu v DV 10: tradícia, sv. Písmo a Učiteľský úrad Cirkvi.

¹⁶ PERREX, J.-P., *Les sources de la théologie morale*, s. 38.

¹⁷ GÜNTHÖR, A., *Morálna teológia I/a*, s. 17.

¹⁸ Ide o citát z encykliky Leva XIII. *Providentissimus Deus*, 1893, čl. 3, ktorý ho podľa Perrenxa prevzal z 13. všeobecnej kongregácie Spoločnosti Ježišovej v roku 1687. Porov. PERREX, J.-P., *Les sources de la théologie morale*, pozn. 11.

pravú a skutočnú teológiu.¹⁹ Božie prikázania sú popritom prvkami mravného prirodzeného zákona, teda sú dosiahnuteľné prirodzeným rozumom.

2. **tradícia** – je živým hlásaním viery v priebehu storočí. V širšom slova zmysle sa jedná o odovzdávanie Božieho zjavenia. Dokonca aj o tom, ktoré knihy patria do kánonu svätého Písma, nám hovorí tradícia. Ide teda o pravidlo odovzdávanej a vyučovanej viery od apoštolských začiatkov.²⁰

Riešenie ťažkosti vzniknutej z tohto dôvodu, že tradícia je na jednej strane normatívnym pravidlom pre Cirkev, a na druhej strane Cirkev sama určuje zmysel tradície, je zverené **Duchu svätému**, ktorý Cirkvi hovorí prostredníctvom tradície a súčasne ju osvecuje a uschopňuje pre jej správne chápanie.²¹

Tradícia je reprezentovaná mlčanlivosťou (svedkami), medzi ktorých patria:

- cirkevní otcovia. Viacero dôvodov odporúča študovať Otcov Cirkvi: pretože sú súčasne protagonistami a privilegovanými svedkami tradície, ktorí určili kánonické spisy svätého Písma, definovali poklad viery, ustanovili základ pre kánonické právo a založili prvé formy liturgie a tak skrze ich písomnosti a ich život učili kresťanskú morálku. Ak sa náuka Cirkvi líši od učenia svätých otcov, má samozrejme prednosť Cirkev,²²
- cirkevní učitelia: čo sa morálnej teológie týka, odporúča Cirkev diela dvoch svojich doktorov – sv. Tomáša Akvinského a sv. Alfonza z Liguori,²³
- svedectvo svätých,²⁴
- liturgia²⁵ a
- *sensus fidei* (cit viery) Božieho ľudu nazývaný aj *consensus fidelium* (LG 12).

¹⁹ GÜNTHÖR, A., *Morálna teológia I/a*, s. 22.

²⁰ Tridentský koncil nástojil na tradícii ako *rozumnom* pravidle viery. „Tradícia je odovzdávanie Božieho slova“ DV 9. Porov. PERREX, J.-P., *Les sources de la théologie morale*, s. 38.

²¹ GÜNTHÖR, A., *Morálna teológia I/a*, s. 28.

²² Porov. AKVINSKÝ, Tomáš, *Summa theologiae*, Olomouc, Krystal, 1940, II-II 10,12c; Porov. PERREX, J.-P., *Les sources de la théologie morale*, s. 39–40.

²³ Ide aj o odporúčanie II. vatikánskeho koncilu v dokumente *Optatam totius* (ďalej len OT 16). Porov. *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*, Spolok sv. Vojtecha, Trnava, 1994 (alebo <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/optatam-totius>).

²⁴ Toto svedectvo je podčiarknuté vo *Všeobecnom direktóriu pre katechézu*, SSV, Trnava, 1997 (pozri <http://ti.rafael.sk/skripta/vdk.pdf>), čl. 95; Porov. PERREX, J.-P., *Les sources de la théologie morale*, s. 39.

²⁵ Perrenx uvádza, že dôležitosť liturgie je podčiarknutá v *Katechizme sv. Pia X.* Porov. FR 55; Porov. PERREX, J.-P., *Les sources de la théologie morale*, s. 39.

3. **Cirkev** je *nositeľka* zjavenia, ktoré uchováva, hlása a aktualizuje. Je poverená interpretovať sväté Písmo a tradíciu (DV 10). Najbližšia a povinná norma v náuke viery patrí hierarchickému Magistériu, teda Učiteľskému úradu Cirkvi.²⁶ DV 10 dodáva, že Učiteľský úrad Cirkvi nie je nad Božím Slovom, ale slúži mu tak, že učí, čo bolo odovzdané.²⁷ Kristus prináša definitívnu odpoveď na mravný prirodzený zákon obsiahnutý v Dekalógu. Tento však závisí aj od zjavenia. II. vatikánsky koncil upresňuje, že Učiteľský úrad Cirkvi je kompetentný nielen interpretovať mravný prirodzený zákon, ale aj ho hlbšie poznávať vo svetle evanjelia (GS 63), ktoré je zdrojom celej spásonosnej pravdy a všetkých morálnych pravidiel (DV 7).²⁸ Teológovia vedú spor o tom, či je Cirkev v ohľade na mravný prirodzený zákon neomylná. Karl-Heinz Peschke cituje Francisa A. Sullivana, SJ, podľa ktorého je názorom väčšiny, že partikulárne normy a mravný prirodzený zákon nie sú predmetom neomylnnej učiteľskej autority.²⁹ Inštrukcia mu však oponuje.³⁰ Pri tomto prameni teda hovoríme o cirkevnosti viery.³¹

Čo sa dôležitosti autority pre prežitie Cirkvi týka, Peschke sa hlbšie zaoberá otázkou súhlasu a autority a napriek mnohým moderným problémom s autoritou v Katolíckej cirkvi vidí v tejto otázke rovnako aj teologickú a cirkevnú slabinu v protestantizme. Následne cituje kardinála Kaspera: „presvedčenie kresťanskej viery, tak ako všetky ľudské presvedčenia, by sa dlho neudržalo bez istého stupňa zinsitucionalizovania.“³² Schockenhoff zase na príklade zmeny názoru sv. Augustína v časoch jeho mladosti a v časoch vykonávania biskupského úradu hovorí, že k tomuto kroku muselo dôjsť, aby sa mohla zabezpečiť budúcnosť kresťanstva v dobe úpadku antickej civilizácie. Takto prechodom z individuálneho a pedagogického chápania pravdy k chápaniu inštitucionalizovanému a na autoritu sa vzťahujúcemu sa podarilo kresťanstvu zabezpečiť svoju budúcnosť.³³

²⁶ Porov. JÁN PAVOL II., Apoštolská exhortácia *Familiaris consortio* (ďalej len FC) 73, pozri <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/familiaris-consortio>.

²⁷ Porov. PESCHKE, Karl-Heinz, *Křesťanská etika*, Vyšehrad, Praha, 1999, s. 72.

²⁸ Porov. PERREX, J.-P., *Les sources de la théologie morale*, s. 46.

²⁹ Porov. SULLIVAN, Francis A., *Magisterium. Teaching Authority in the Catholic Church*, Gill & Macmillan, Dublin, 1985, s. 148–152; porov. PESCHKE, K.-H. *Křesťanská etika*, s. 72.

³⁰ Porov. Inštrukcia Kongregácie pre náuku viery *Donum veritatis*, č. 24.

³¹ Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 71.

³² Porov. KASPER, W., *Einführung in den Glauben*, Grünewald, Mainz, 1972, s. 119.

³³ Porov. SCHOCKENHOFF, E., *Kirchliche Autorität und persönliche Entscheidung*, s. 75.

Inštrukcia *Donum veritatis* podrobne rozoberá práve prípad nezhody (prípadne až konfliktu) teológa s Učiteľským úradom Cirkvi.³⁴ Pokúša sa osvetliť povolanie teológa prinášať zjavenú pravdu, presahujúcu schopnosti jednotlivého človeka. Toto povolanie je teda *nutne* cirkevné, a preto sa teológ nevyhne spolupráci s Učiteľským úradom Cirkvi. A ako dodáva Mons. Rino Fisichella, teológ sa totiž musí naučiť skúmať v *plnej* slobode, ktorá je následkom samotnej pravdy, ktorú verí a študuje.³⁵

Pavol VI. uvádza: „Učiteľský úrad Cirkvi autenticky učí náuku apoštolov a s využitím práce teológov odráža námietky a deformácie viery a s autoritou získanou od Ježiša Krista predkladá nové prehĺbenia, vysvetlenia a využitia zjavej náuky. Teológia naproti tomu úvahou získava stále hlbšie poznanie Božieho slova, obsiahnutého vo svätom Písme a verne odovzdávaného živou tradíciou Cirkvi pod vedením Učiteľského úradu Cirkvi, snaží sa objasňovať zjavenú náuku vzhľadom na požiadavky rozumu a nakoniec jej dáva organickú a systematickú podobu.“³⁶

Samotná inštrukcia má štyri kapitoly:

1. pojednanie o pravde,
2. povolanie teológa,
3. učiteľský úrad pastierov,
4. učiteľský úrad a teológia.

Poslanie teológie spočíva v tom, že sa má snažiť porozumieť tejto pravde aspoň do určitej miery, a takto pomôcť človekovi, aby lepšie chápal čomu uveril, a aby si dokázal svoju vieru aj obhájiť. Zjavená pravda síce presahuje ľudský rozum, ale nie je s ním v rozpore. Teológia tak veľmi významným spôsobom napomáha viere, aby bola odovzdávateľná, pretože raz nájdená pravda sa chce zdieľať.³⁷

³⁴ Okrem tejto inštrukcie upozorňuje LThK aj na príhovory Jána Pavla II. k vedcom a študentom v kolínskome Dóme 15.11.1980 ako aj jeho stretnutie s profesormi teológie v Altöttingu 18.11.1980; porov. KASPER, W. (ed.), LThK, s. 114.

³⁵ Porov. FISICHELLA, Rino, *Der Theologe und der „Sensus fidei“*. Porov. MÜLLER, G. L., *Die Instruktion „Donum veritatis“ über die kirchliche Berufung des Theologen. Dokumenten und Studien der Kongregation für die Glaubenslehre*, Echter, Würzburg, 2011, s. 91.

³⁶ Porov. PAVOL VI., *Prihovor k účastníkom Medzinárodného kongresu o teológii II. vatikánskeho koncilu 1.10.1966*, AAS 58 (1966), s. 892; *Donum vitae* 21. Problém kompetencie jednotlivých biskupov, ktorí nemajú výsadu neomylnosti, a napriek tomu hlásajú neomylnú Kristovu náuku v spoločenstve medzi sebou a Petrovým nástupcom, analyzuje Peschke podľa ÖRSY, Ladislaus, *Magisterium: Assent and Dissent*. In: *Theol. Studies* 48 (1987), s. 479. Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 73.

³⁷ *Donum veritatis* 6; porov. ČÁCHA, Aleš, *Autonomní morálka*, Univerzita Palackého, Olomouc, 2004, s. 96.

Jednako teológia, zdôrazňuje dnešný pápež Benedikt XVI., má svoj *vlastný pôvod*, a nie je len pomocný orgán Učiteľského úradu Cirkvi (nemá sa obmedzovať na zhromažďovanie dôkazov pre to, čo hlása Učiteľský úrad Cirkvi).³⁸ Túto myšlienku zdôraznil Benedikt XVI. už ako pápež vo svojej reči na Catholic University of America vo Washingtone.³⁹ Takisto podľa Schockenhoffa patrí k úlohám teológie a teológov aj podrobné preskúmanie šancí na budúcnosť rôznych ciest viery a varovanie pred slepými uličkami, do ktorých hrozí vstup tomu ktorému cirkevno-politickému kurzu.⁴⁰ Na druhej strane dnešný pápež uvádza, že skutočne veľký teológ je *rozumný* a uzná rovnako slabosti Cirkvi ako aj svoje vlastné.⁴¹

Inštrukcia píše, že so súhlasom teologálnej Božskej čnosti viery musia byť prijaté a zachovávané pravdy:⁴²

- považované za neomylné a slávnostne vyhlásené (pretože daná náuka je obsiahnutá v zjavení),
- ktoré Cirkev predkladá ako Bohom zjavené,
- „definitívne“, keďže sú úzko a vnútorne prepojené s Božím zjavením (Peschke tu hovorí o náuke istej a pripája, že v minulosti sa podľa viacerých teológov tento stupeň istoty často jasne nerozlišoval).⁴³

Ak však Učiteľský úrad Cirkvi predkladá nejaké pravdy „nedefinitívne“, teda upozorňuje na zhodu alebo nezlučiteľnosť nejakej náuky s pravdami viery, alebo svojimi výrokmi pomáha pochopiť obsah zjavenia, vyžaduje sa rovnako poslušnosť rozumu a vôle, ktorá nemá byť iba *vonkajšia*.

Ak dochádza k sporným problémom, ktoré ohrozujú zdravú vieru veriacich a môžu viesť k heréze, často sa stáva, že táto problematika potrebuje na ujasnenie dlhšiu dobu. Aj tu je podľa *Donum veritatis* kompetentný Učiteľský úrad Cirkvi, aj keď sa jedná o problematiku, ktorá je sama o sebe meniteľná. Pravidlom zostáva,

³⁸ *Donum veritatis* 5; Porov. CÁCHA, A., *Autonomní morálka*, s. 97.

³⁹ Porov. BENEDIKT XVI., www.kath.net/detail.php?id=19591.

⁴⁰ Porov. SCHOCKENHOFF, E., *Kirchliche Autorität und persönliche Entscheidung*, s. 76.

⁴¹ Výrok Benedikta XVI. pri generálnej audiencii a katechéze o Tertuliánovi 30. 5. 2008. In: www.kath.net/detail.php?id=16885.

⁴² *Donum veritatis* 23.

⁴³ Porov. RAHNER, Karl, *Lehramt*, in: *Sacramentum Mundi* III, 1961, s. 188; porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 72.

že sa veriaci majú svojou vôľou úprimne podriadiť Učiteľskému úradu Cirkvi.⁴⁴ Peschke tu hovorí o náboženskej poslušnosti rozumu a vôle (*assensus religiosus*). Zvlášť dôležitá je táto poslušnosť voči autentickému úradu rímskeho biskupa (LG 25, GS 50, *Dignitatis Humanae* 14, ďalej len: DH).⁴⁵ Teológ je vyzvaný k poslušnosti preto, aby sa vzdal zatvrdnutosti a zaujal *učenlivý* postoj. Zatvrdnutosť je sklon k rozumovému odmietaniu oficiálnej náukovej mienky a zdráhanie sa ju nezaujato počúvať. Učenlivosť naopak predpokladá otvorenosť k náukovej mienke Magistéria: kedy sa podľa svojich síl snažíme oceniť dôvody hovoriace pre túto náuku, aby sme sa tak presvedčili o jej pravdivosti, a tak uľahčili intelektuálny súhlas s touto náukou.⁴⁶

Inštrukcia rieši zvlášť otázky zaujatia kritického stanoviska teológom, alebo odmietnutie k dokumentu, ktorý nepatrí k neomylnnej náuke Učiteľského úradu Cirkvi.⁴⁷ Ku kritickému stanovisku teológa môže dôjsť z dôvodu:⁴⁸

1. sociologického zdôvodnenia (postavenie sa za mienku väčšieho počtu kresťanov),
2. slobody úkonu viery a práva na náboženskú slobodu (ktoré by vraj nemali byť potlačované, alebo narušované výrokom Učiteľského úradu Cirkvi, ktorý môže túto slobodu obmedzovať),
3. práva a povinnosti jednať podľa vlastného svedomia,
4. názor, že dokumenty Učiteľského úradu Cirkvi sú len „odrazom diskutabilnej teológie“,
5. názoru, že mienka Učiteľského úradu Cirkvi je len jednou z mnohých teologických mienok (tu by takto vznikol paralelný učiteľský úrad teológov, hlavne ak svoje názory publikuje a spochybňuje tak autoritu Učiteľského úradu Cirkvi).

⁴⁴ Porov. *Donum veritatis* 24; Porov. CÁCHA, A., *Autonomní morálka*, s. 98 a aj článok dnešného štátneho sekretára, vtedajšieho sekretára kongregácie pre náuku viery kardinála Tarsicia BERTONEHO, *A propos de la réception des Documents du Magistère et du désaccord public* (Ku recepcii dokumentov Magistéria a verejného nesúhlasu), *l'Osservatore Romano*, 20. decembra 1996, <http://docs.leforumcatholique.org/src/doc/MagisterRecept-Bertone.doc> .

⁴⁵ Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 73.

⁴⁶ Porov. SULLIVAN, F. A., *Magisterium. Teaching Authority in the Catholic Church*, s. 164; Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 74.

⁴⁷ Porov. *Donum veritatis* 33.

⁴⁸ Porov. *Donum veritatis* 34–38.

Schockenhoff hovorí, že aj v prípade, kedy by pomocou niektorých teológov vznikol v Cirkvi kritický dozorný úrad teológie (asi po ňom niektoré kruhy volajú – pozn. aut.), tak jeho funkcia nemôže spočívať v tom, aby svoje jednotlivé riešenia ponúkal ako patenty a sám sebe udelil stupeň dôveryhodnosti, ktorý súčasne odopiera biskupskému a pápežskému úradu. Takisto nemôže byť jeho úlohou z rozvážnej vzdialenosti od priameho jednania rozširovať skepsu a rezignáciu. Ešte menej by takémuto úradu prináležalo hodnotenie subjektívnych dôvodov, ktoré stoja za jednotlivými spornými rozhodnutiami Učiteľského úradu Cirkvi.⁴⁹

Posledný piaty dôvod je zvlášť nesprávny, pretože učenie Učiteľského úradu Cirkvi „vďaka Božej pomoci platí viac ako dôvody čerpané z jednotlivých teológií.“⁵⁰ Teologický pluralizmus je legitímny len vtedy, ak sa zachová **jednota viery**. Jeho hlavným dôvodom je neuchopiteľné tajomstvo Kristove, presahujúce akúkoľvek objektívne usporiadanú náuku.

Veľmi častým prípadom je aj tretí dôvod, teda odvolanie sa na vlastné svedomie. Pri analýze tohoto problému cituje Cácha biskupa a moralistu Andreasa Launa: základná premisa pre správne pochopenie Učiteľského úradu Cirkvi je fakt *prítomnosti Ducha svätého v Cirkvi ako jej garanta*. Vedecké znalosti a intelektuálne schopnosti nie sú jediným základom pre to, čomu hovoríme Učiteľský úrad Cirkvi, pretože tento je neodmysliteľne spojený s pomocou Ducha svätého (sv. Písmo: Mt 28, 20). Takto poslušnosť Učiteľskému úradu Cirkvi je nutne **teologickej povahy** a nedá sa inak vyriešiť. Základná otázka, či poslúchnuť, alebo neposlúchnuť Učiteľský úrad Cirkvi sa netýka svedomia, ale viery.⁵¹ Inštrukcia Kongregácie pre zasvätený život s názvom „*Služba autorite a poslušnosti*“ upozorňuje, že autorita je pre spoločenstvo potrebná, aby sa takto mohla hľadať a uskutočniť Božia vôľa.⁵²

V konfliktných situáciách, teda z úcty k pravde a Božiemu ľudu nemajú byť sporné názory teológa prezentované, akoby boli v súlade s náukou Cirkvi a nepripúšťali diskusiu. Základný postoj je ochota dať sa od Učiteľského úradu

⁴⁹ Porov. SCHOCKENHOFF, E., *Kirchliche Autorität und persönliche Entscheidung*, s. 76.

⁵⁰ Porov. *Donum veritatis* 34.

⁵¹ Porov. LAUN, Andreas, *Aktuelle Probleme der Moraltheologie*, Herder, Wien, 1991, s. 43–45; Porov. CÁCHA, A., *Autonomní morálka*, s. 100.

⁵² Porov. Inštrukcia *Služba autorite a poslušnosti*, Kongregácia pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života. In: www.kath.net/detail.php?id=19947.

Cirkvi poučiť a aj zvažovať sporné názory. Predsa však aj v prípade pochybností majú teológovia právo na ďalší výskum a na výklad opačných argumentov v príslušných kruhoch, a to písaným a hovoreným slovom. Tento stav popísal aj kardinál J. Ratzinger v prípade koncilového teológa Hansa Künga a jeho knihy *Unfehlbarkeit?* Tento to však neakceptoval.⁵³ Takisto v jednej intervencii, z príležitosti 100. výročia založenia Pápežskej Biblickej Komisie na Augustiniane 29. apríla 2003 kardinál Ratzinger spomína príklad katolíckeho biblistu Franza Tillmanna (a jeho kolegu Wolfganga Mayera), ktorý za svoje vtedajšie názory nesmel pokračovať vo vyučovaní biblickej teológie. Tieto názory už v dnešnej dobe nie sú ničím zvláštnym. Tillmannovi bolo povolené preorientovať sa na morálnu teológiu, kde zaznamenal výrazné úspechy pri zblížení morálnej teológie a dogmatiky.⁵⁴

Ak spor napriek tomu pretrváva, je potrebné, aby teológ znovu upozornil na potrebu nového preskúmania daného problému. V tejto fáze však dotyčný teológ nemá svoje názory medializovať!⁵⁵ Ak ani potom nedôjde k revízii náuky skrze Učiteľský úrad Cirkvi, zostáva teológovi dôverovať a pokojne očakávať, že **pravda sa presadí sama** (Sk 5,34–39).⁵⁶ Koniec koncov teológ musí *milovať* Cirkev a mať *radosť z pravdy*. Tu by bolo vhodné pripomenúť v jubilejnom Roku viery, že dôvera v Božie vedenie je jedným z centrálnych pilierov našej viery. Na druhej strane si musíme uvedomiť, že každý z nás bude súdený podľa svojho prístupu k vykonávaným úlohám.

Peschke takisto rozlišuje medzi nesúhlasom a protestom teológa. Verejný nesúhlas (protest-disens) je organizované úsilie vyvíjajúce na Cirkev verejný nátlak, s cieľom dosiahnuť zmeny niektorej náuky Cirkvi, ktorú táto zastáva. Takto sa stavajú teológovia proti biskupom a naopak, a vytvára sa polarizácia.⁵⁷

⁵³ Podľa filmového dokumentu rakúskej televízie ORF: *Kreuz und Quer* z júla 2008.

⁵⁴ Porov. RATZINGER, J., *La foi exige le réalisme de l'événement*. In: www.30giorni.it/fr/articolo_stampato.asp?id=1084; Porov. SZANISZLÓ, I.-M. V., *Úvod do základnej katolíckej morálnej teológie I. Teologická štúdia*. Seminár sv. Karola Boromejského, Košice, 2007, s. 75.

⁵⁵ Porov. *Donum veritatis* 30. Peschke dodáva, že mnoho teologických diskusií je pre bežné noviny úplne nezaujímavých. Napriek tomu existujú aj také, ktoré sa tešia všeobecnému záujmu. Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 75. Nie všetky komentáre v novinách sa však prehrávajú voči náboženskej poslušnosti. Ōrsky hovorí, že v zásade neexistuje náhrada za rozumnosť a múdrosť zo strany všetkých zúčastnených, *ibid.*, s. 492. Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 76.

⁵⁶ *Donum veritatis* 27.

⁵⁷ Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 76.

Ján Pavol II. pripomína, že teológia je služba pravde a jej cieľ je spoznanie pravdy. Ak teológ miluje pravdu, bude ju túžobne hľadať a s radosťou ju nájde. Musí sa naučiť tejto pravde slúžiť, teda slúžiť jedinej absolútnej pravde, ktorou je Boh. Láska k pravde je takto láskou k Bohu, a naopak.⁵⁸

V prípade katolíckeho teológa, ktorý prijíma svoje poslanie od Cirkvi a uskutocňuje ho takisto v jej rámci, je prvok viery veľmi dôležitý. Teologická práca sa totiž neuskutočňuje len na rovine súkromného výskumu, pretože viera Cirkvi vychádza z Božieho slova a nepredstavuje len súkromné postoje, ale dedičstvo celej Cirkvi. Teda postoj teológa by mal byť charakteristický naozaj pevnou vierou v Božie slovo a láskou k Cirkvi, od ktorej prijal svoje poslanie.⁵⁹

Günthör k problematike vzťahu Učiteľského úradu Cirkvi a svedomia dodáva nasledovné: keďže Učiteľský úrad Cirkvi zaručuje ohlasovanie Kristovej pravdy a jej požiadaviek proti omylu, ním predkladané morálne normy sú pre svedomie záväzné a vyžadujú jeho všeobecný súhlas.⁶⁰ Toto svedomie však musí byť správne vyformované svedomie, čo sa uskutočňuje vierou a objektívnym mravným zákonom.

Podľa našej inštrukcie majú veriaci povinnosť vzdelávať svoje svedomie, aby vedeli poskytnúť svoj súhlas náuke Magistéria.⁶¹ Z pohľadu morálnej teológie, ak sa katolík pokúsil poctivo dosiahnuť vnútorný súhlas s oficiálnou náukou Cirkvi, tak už *prejavil* požadovanú poslušnosť ducha a vôle, aj keby v ňom pretrvávali nejaké pochybnosti. Tu vyžaduje Peschke diskretnosť a pokoru.⁶² Ak niekomu nedovoľuje úplný vnútorný súhlas jeho vnútorné presvedčenie, tak náboženský súhlas nevyklučuje úctivé mlčanie (*silentium obsequiosum*).⁶³ Schockenhoff dodáva výrok kardinála Waltera Kaspera, že ak niektorý kresťan po zrelom skúmaní svojho svedomia dospeje k úsudku, ktorý sa v nedefinitívnej pravde líši od stanoviska Učiteľského úradu Cirkvi, tak to zodpovedá najlepšej teologickej tradícii.⁶⁴

⁵⁸ JÁN PAVOL II., *Prejav z príležitosti udelenia ceny Pavla VI. Prof. Hans-Ursovi von Balthasarovi*, 23. júna 1984; Porov. PERREX, J.-P., *Les sources de la théologie morale*, s. 48, pozn. 51.

⁵⁹ Porov. *Donum veritatis* 38.

⁶⁰ Porov. GÜNTHÖR, A., *Morálna teológia I/a*, s. 41.

⁶¹ Porov. *Donum veritatis* 38.

⁶² Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 74.

⁶³ Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 75.

⁶⁴ Porov. KASPER, Walter, *Die bleibende Herausforderung durch das II. Vatikanische Konzil, Zur Hermeneutik der Konzilsaussagen*. In: *Theologie und Kirche*, Mainz 1987, s. 297; porov. SCHOCKENHOFF, E., *Kirchliche Autorität und persönliche Entscheidung*, s. 78.

Günthör podčiarkuje, že mimoriadny Učiteľský úrad Cirkvi (zhromaždenie biskupov a pápeža na ekumenickom koncile) *nevyniesol nikdy žiadny záver vo veci mravného kresťanského života*, na rozdiel od mnohých „závažných“ vyhlásení riadneho Učiteľského úradu Cirkvi.⁶⁵ Zároveň sa Učiteľský úrad Cirkvi z hľadiska morálnej teológie pokladá za kompetentný práve v otázkach mravného prirodzeného zákona „aspoň implicitne v praxi, ak ešte nie s plnou a dokonalou jasnosťou v rovine uvažovania“. Ako príklad uvádza Günthör II. vatikánsky koncil a konštitúciu GS, kde Učiteľský úrad Cirkvi zaujal jasné stanovisko v mnohých otázkach prirodzeného práva, ako to robia aj pápeži vo svojich encyklikách.⁶⁶ Tak ako nie je možné veriť vierou Cirkvi bez jej učenia, nie je možné žiť Kristovu pravdu bez požiadaviek Učiteľského úradu Cirkvi, ktoré sú sprostredkované do osobného života každého z nás úsudkom svedomia: „preto morálne učenie Učiteľského úradu Cirkvi je pre svedomie a utváranie jeho úsudkov *normatívne*“. Teda Učiteľský úrad Cirkvi je v službách svedomia sprostredkovateľskou formou z dôvodu záruky proti omylu. Svedomie je takto vnútorne zamerané na Učiteľský úrad Cirkvi, lebo je vnútorne zamerané na pravdu.⁶⁷

Na druhej strane, každý človek sa v konkrétnej situácii musí riadiť úsudkom svojho svedomia a iba Boh tu môže súdiť. Keďže však morálnu normu nepoznávame úsudkom svedomia (to je iba sprostredkovateľom medzi normou a osobnou situáciou) nedá sa vyžadovať, aby Učiteľský úrad Cirkvi uznal ako všeobecne a objektívne správny úsudok svedomia jednotlivca, ak je tento v protiklade s danou normou. Inak by len svedomie jednotlivca bolo jediným sprostredkovateľom Kristovej pravdy a jej požiadaviek, a tak by sa stal zbytočným ako Učiteľský úrad Cirkvi, tak aj jednota Cirkvi.⁶⁸

Peschke dodáva Örsyho názor, že na jednej strane by hierarchia mala určite urobiť všetko preto, aby udržala priaznivú atmosféru pre tvorivú prácu, ktorú Cirkev sama potrebuje. Toto zahrňuje aj istú dôveru k osobám, ktoré vykonávajú výskumnú prácu a reflexiu. Týmto by sa mal dopriať rozumný priestor pre poctivé omyly. Kto by sa totiž chcel stať členom výskumného tímu pod podmienkou, že nikdy nesmie predložiť mylnú hypotézu? Nakoniec Cirkev je dosť silná na to, aby

⁶⁵ Porov. GÜNTHÖR, A., *Morálna teológia I/a*, s. 35.

⁶⁶ Porov. GÜNTHÖR, A., *Morálna teológia I/a*, s. 38.

⁶⁷ Porov. GÜNTHÖR, A., *Morálna teológia I/a*, s. 43.

⁶⁸ Porov. GÜNTHÖR, A., *Morálna teológia I/a*, s. 41–43.

zniesla aj prvky nesúhlasu. Na druhej strane by si aj výskumníci mali byť vedomí svojich hraníc a nemali by svoje názory prednášať, akoby sa jednalo o závery, o ktorých sa nedá diskutovať.⁶⁹

II. vatikánsky koncil v LG 12⁷⁰ zdôrazňuje ako prameň viery aj **presvedčenie (súhlas) Božieho ľudu**, teda *consensus fidelium*: skrze nadprirodzený cit viery sa Boží ľud neomylnne pripája k viere pod vedením Učiteľského úradu Cirkvi. Ide o cit celého ľudu „od biskupov až po posledných veriacich laikov.“⁷¹

Perrenx však dodáva, že pre neomylnosť tohoto súhlasu je potrebné splniť tri podmienky:⁷²

- jednomyseľný súhlas vo vzťahu k zjaveniu a uznanie Učiteľského úradu Cirkvi. Tento je zložený z dvoch prvkov:
  - diachronického – Cirkev žije z identity svojich minulých a budúcich generácií.
  - synchronického – Cirkev žije z identity svojich dnešných generácií.
- referencia k zjaveniu znamená, že ľud Boží je neomylný vo svojom jednomyseľnom súhlase, len čo sa týka viery a mravov. Teda sa to netýka napr. politiky.
- *Sensus fidei* existuje len vtedy, ak je uznaný Magistériom. Je teda značne odlišný od mienky veriacich (*Familiaris consortio* 5, ďalej len FC). Jedná sa o **vlastníctvo teologickej viery** a **Boží dar**, ktorý zo svojej prirodzenosti vyžaduje hlboký súhlas ducha a srdca s Cirkvou (*sentire cum Ecclesia*).

Takisto Günthör vidí riešenie súhlasu *consensus fidelium* v téze o Božom ľude pod vedením Učiteľského úradu Cirkvi.⁷³ Teda kompetencie Učiteľského úradu Cirkvi sú dané pre aspoň implicitne zjavené pravdy, ale aj pre pravdy nezjavené, ktoré však zjavenie predpokladá. Sem patria normy prirodzeného práva, teda aj morálna teológia.

Albert Beneš zase zdôrazňuje, že poslaním Cirkvi je ohlasovať Božie kráľovstvo: toto zahrňuje nielen dogmy, ale aj pravdy života, mravy. Morálne učenie

⁶⁹ Porov. *Donum veritatis* 27 a ÖRSY, s. 492; Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 75.

⁷⁰ Fisichella k tomu pridáva aj DV 8. Porov. FISICHELLA, R., *Der Theologe und der „Sensus fidei“*, s. 92.

⁷¹ Jedná sa tu o výrok sv. Augustína. Porov. PERRENX, J.-P., *Les sources de la théologie morale*, s. 45.

⁷² Porov. PERRENX, J.-P., *Les sources de la théologie morale*, s. 45.

⁷³ Porov. GÜNTHÖR, A., *Morálna teológia I/a*, s. 30.

Cirkvi je službou svedomiu. Teda prijatá viera funguje u kresťana katolíka ako „svedomie“. Takisto je to aj v prípade viery v Učiteľský úrad Cirkvi, ktorý kresťan uznal na základe viery v Krista.⁷⁴

Beneš odmieta tvrdenie, že svedomie sa dostáva niekedy do rozporu s autoritou Učiteľského úradu Cirkvi. Nazýva to protirečením samým v sebe, pretože v tomto prípade sa svedomie dostáva do rozporu so sebou samotným. Buď človek uzná vo svojom svedomí Učiteľský úrad Cirkvi, alebo ho neuzná vôbec. Teda nie Učiteľský úrad Cirkvi, ani pápež sú tí „čo zakazujú“, ale svedomie samotné.⁷⁵ Predsa však aj Beneš pripúšťa, že rozhodnutia Učiteľského úradu Cirkvi v oblasti mravov sú iné, ako v oblasti viery. Pri viere sa jedná o poznanie, zatiaľ čo u mravov o prax a konkrétnu situáciu. Preto aplikovanie všeobecného pravidla viery na konkrétny príklad sprevádza nutne úbytok istoty, ktorá sa odohráva nie na rovine metafyzickej, ale mravnej.

Verejný nesúhlas s Učiteľským úradom Cirkvi je však jednoznačne krízou viery a vyžaduje ako taký, *posilnenie viery* ako prvoradú dimenziu pastoračnej činnosti Cirkvi. Kardinál Bertone k tomu dodáva, že duchovná kríza obsahuje vždy ako prvý dôsledok krízu autority Magistéria, kde sa umelo stavia do protikladu autorita a sloboda, a takto sa tieto oddeľujú od otázky o pravde.⁷⁶

Peschke nakoniec rozlišuje autoritu teoretickú, o ktorej sme pojednávali doteraz a praktickú, ktorá sa zaoberá cirkevnou disciplínou, liturgickými predpismi, správnymi opatreniami a kanonickými zákonmi. Táto druhá autorita vyžaduje tiež poslušnosť a podriadenie, ale už nie rozumový súhlas alebo vieru, lebo sa tu nejedná o otázky pravdivosti. Podriadenosť je tu očakávaná s rešpektom, ktorý Cirkev právom očakáva od svojich veriacich.⁷⁷ Schockenhoff v už tu citovanom článku rozoberá zase dva druhy autority: podľa Origenesa (majeuticko-nápomocnú autoritu) a podľa Sørensa Kierkegaarda (konštruktívno-závislú autoritu).⁷⁸

Dnešný prefekt kongregácie pre náuku viery Mons. Gerhard Ludwig Müller však dodáva, že špeciálny vzťah teologickej vedy k Cirkvi sa nemôže obmedziť

⁷⁴ Pozri BENEŠ, Albert, *Principy křesťanské morálky*, Krystal, Praha, 1997, s. 10.

⁷⁵ Porov. BENEŠ, A., *Principy křesťanské morálky*, s. 11.

⁷⁶ Porov. BERTONE, T., *A propos de la réception des Documents du Magistère et du désaccord public*, s. 5

⁷⁷ Porov. PESCHKE, K.-H., *Křesťanská etika*, s. 76.

⁷⁸ Porov. SCHOCKENHOFF, E., *Kirchliche Autorität und persönliche Entscheidung*, s. 78.

len na vonkajšiu lojalitu. K podstate teológie totiž na rozdiel od religionistiky patrí, že prináša do Cirkvi a sprostredkovania viery špeciálne teologický spôsob pýtania sa, aj keď naopak vždy znova Cirkvou dosvedčené články viery predkladá ako svoje princípy.⁷⁹

V tejto štúdií sme sa pokúsili objasniť niektoré otázky spolupráce teológa a Učiteľského úradu Cirkvi s pomocou niekoľkých moderných morálnych teológov, ako aj s pomocou inštrukcie *Donum veritatis*. Práve v roku viery a dnešnej dobe krízy autority a následne viery je veľmi dôležité, aby sme si ozrejmili jednotlivé možnosti oboch strán vzťahu teológa a Magistéria. Len takto sa nám podarí prehýbiť našu Božskú čnosť viery a aspoň pokúsiť sa vyhnúť tragickým a rozdeľujúcim problémom Katolíckej Cirkvi 70. a 80. rokov 20. storočia v západnej (vtedy jedinej slobodnej) Európe, ktoré mali za následok nielen zostrenie konfliktu medzi niektorými teológmi a Magistériom Katolíckej Cirkvi, ale aj značný (dodnes pretrvávajúci) chaos v radoch veriacich a následnú obrannú akciu zo strany Magistéria Cirkvi.⁸⁰

Resumé

Článok sa zaoberá vymezením poslania teologie vo vzťahu k Učiteľskému úradu cirkve, a to v intencích inštrukcie Kongregácie pro nauku víry *Donum veritatis*. Ve svetle této inštrukcie, jakož i ve svetle názorů současných významných teologů autor zdůrazňuje aspekt spolupráce mezi teologickým bádáním a Učitelským úřadem cirkve, jež by neměla být založena pouze na vnější lojalitě, ani by neměla být popřena otevřeným odmítnutím této lojality.

Summary

Searching for an Equilibrium between the Authority of the Teaching Mission of the Church and the Freedom of Theological Scientific Research

The article discusses the definition of the mission of theology in relation to the Teaching Mission of the Church as delineated in the instruction of the Congregation for the Doctrine of the Faith *Donum veritatis*. The author reviews the instruction and also the opinions of current

⁷⁹ Porov. MÜLLER, Gerhard Ludwig, *Geleitwort des Herausgebers. Der Theologe im Leben der Kirche*, in: Die Instruktion „Donum veritatis“ ueber die kirchliche Berufung des Theologen. Dokumenten und Studien der Kongregation fuer die Glaubenslehre, Echter, Würzburg, 2011, s. 10.

⁸⁰ K tejto tématike je zaujímavá štúdia pokoncilového vývoja rehoľného života (zase týkajúcej sa skôr slobodného západného sveta). Porov. SZANISZLÓ, Inocent-Mária V. OP, *Transformácia Vita communis po Druhom vatikánskom koncile z pohľadu P. Vincenta de Couesnongla OP*, in: *Studia Aloisiana*, 2006, s. 221–234.

important theologians and emphasizes the need for cooperation between theological research and the Teaching Mission of the Church. Such cooperation should not be based only on external loyalty; however, lack of cooperation should not result from a rejection of loyalty.

Zusammenfassung

Die Suche nach einem Gleichgewicht zwischen der Autorität des kirchlichen Lehramtes und der Freiheit der theologischen Wissenschaft

Artikel befasst sich mit der Begrenzung der Berufung der Theologie in Bezug auf das Lehramt der Kirche, und zwar im Sinne der Instruktion *Donum veritatis* der Kongregation für die Glaubenslehre. Im Lichte dieser Instruktion als auch der Ansichten der zeitgenössischen bedeutsamen Theologen betont der Autor den Gesichtspunkt der Zusammenarbeit zwischen der theologischen Forschung und dem Lehramt der Kirche, die weder in der äußeren Loyalität, noch in deren offenen Leugnung bestehen kann.

Riassunto

La ricerca dell'equilibrio tra l'autorità del Magistero della Chiesa e la libertà della ricerca scientifica in teologia

L'articolo si occupa della definizione del ruolo di teologia nella relazione al Magistero della Chiesa soprattutto nelle intenzioni dell'istruzione *Donum veritatis* della Congregazione per la Dottrina della Fede. Alla luce della suddetta istruzione l'autore sottolinea l'aspetto della cooperazione fra la ricerca teologica ed il Magistero della Chiesa che non dovrebbe basarsi solo sulla fedeltà esterna senza che la fedeltà andrebbe comunque apertamente rifiutata.

O autorovi

P. doc. ThDr. Ing. Inocent-Mária Vladimír Szaniszló OP, PhD., nar. 1962, je členom Rehole bratov kazateľov (dominikánov) a docentom na Katedre systematickej teológie Teologickej fakulty Katolíckej univerzity Ružomberok v Košiciach, kde podľa možnosti prednáša Všeobecnú a špeciálnu morálnu teológiu a politickú filozofiu. Okrem toho je jeden z vedúcich pracovníkov projektu Inštitútu aplikovanej etiky prof. Alexandra Spesza pri Teologickej fakulte v Košiciach. Po štúdiu na Univerzite vo Fribourgu vo Švajčiarsku získal doktorát z morálnej filozofie u prof. Eberharda Schockenhoffa na Univerzite Ludwiga Alberta vo Freiburgu i.B. v Nemecku.

E-mail: vladimir.szaniszlo@ku.sk

P. doc. ThDr. Ing. Inocent-Mária Vladimír Szaniszló OP, PhD., born 1962, is a member of the Order of Preachers (Dominicans) and an associate professor in the Department of Systemic Theology at the Theological School of the Catholic University Ružomberok in Košice, Slovakia, where he also lectures on General and Special Moral Theology and Political Philosophy. He is also one of the leading researchers in a project of the Institute of Applied Ethics of Professor Alexander Spesz at the Theological School in Košice. Following his studies at the University of Fribourg in Switzerland he was awarded a doctorate in moral philosophy from Professor Eberhard Schockenhoff at the Albert Ludwig University Freiburg i. B., Germany.

E-mail: vladimir.szaniszlo@ku.sk

P. Univ.-Doz. ThDr. Ing. Inocent-Mária Vladimír Szaniszló OP, PhD., geb. 1962, ist Mitglied des Ordens der Dominikaner (Predigerorden) und Universitätsdozent am Lehrstuhl für systematische Theologie der Katholischen Universität Ružomberok in Košice, wo er gelegentlich allgemeine und spezielle Moraltheologie und politische Philosophie vorliest. Darüber hinaus gehört er zu den leitenden Mitarbeitern des Prof. Alexandr Spesz Instituts für angewandte Ethik, der im Rahmen der Theologischen Fakultät in Košice wirkt. Nach dem Studium an der Universität in Freiburg (in der Schweiz) erwarb er den Dokortitel im Bereich der Moralphilosophie bei dem Prof. Eberhard Schockenhoff an der Ludwig Albert Universität in Freiburg i. B. (in Deutschland).

E-mail: vladimir.szaniszlo@ku.sk

P. doc. ThDr. Ing. Inocent-Mária Vladimír Szaniszló OP, PhD., nato nel 1962, è membro dell'Ordine dei Predicatori (domenicani) e docente alla Cattedra della Teologia sistematica della Facoltà di Teologia della Università Cattolica Ružomberok a Cassovia, dove insegna la teologia morale generale e speciale e la filosofia politica. È altresì uno dei gestori del progetto dell'Istituto della Etica applicata del prof. Alexander Spesz presso la Facoltà di Teologia a Cassovia. Dopo aver studiato alla Università di Fribourg, Svizzera, ha conseguito il dottorato in filosofia morale presso il prof. Eberhard Schockenhoff alla Università di Ludwig Albert a Freiburg i. B., Germania.

E-mail: vladimir.szaniszlo@ku.sk

Proces proti vlku Ysengrimovi, „mnichu a biskupovi“ Politická moc a právo v polovině 12. století

Radim Seltenreich

Je jistě obecně známým faktem, že už od dob antiky si lidé vyprávějí bajky, v nichž zvířata vystupují jako lidé, aby tak v jejich jednání o to výrazněji vystoupily do popředí negativní rysy jejich doby a špatné lidské vlastnosti. Nežřídkou se přitom i stává, že tyto příběhy nakonec vyústí do soudního procesu, v němž zvířata vystupují jako zneprátené strany a v němž se nakonec předmětem kritiky stane i samotné právo, jež je v něm aplikováno. Právo, které bez uzardění straní silnějšímu a nechá se ohýbat podle okamžitých mocenských zájmů.

A právě proto, že toto neblahé „ohýbání práva“ ve prospěch mocných je žel záležitostí nadčasovou, vyprávěli si lidé obdobné bajky mimo jiné i ve středověku. Cílem tohoto příspěvku je tak vylíčení jednoho takového příběhu a jeho následný právní rozbor. Nelze přitom ani nepřipomenout, že této oblasti „básnění v právu“ („*Dichtung im Recht*“) věnoval v poslední době zvýšenou pozornost i obor „právo a literatura“, přičemž se ovšem rozhodně nejedná jen o zájem novodobý.¹ Zmíňme v této souvislosti slavného sběratele německých „právních starožitností“ Jacoba Grimma a pozornost, kterou v této souvislosti „poezii v právu“ věnoval, přičemž stranou jeho zájmu nezůstaly právě ani „zvířecí epy“.²

Příběh o Ysengrimovi

Zvířecí epos „Ysengrimus“ konkrétně vznikl v rozmezí let 1148–1150 v Gentu, přičemž jeho autorství je nejčastěji připisováno Nivardovi, jinou – také velmi často zmiňovanou variantou – je Balduinus Cucus. Nelze přitom – jak je to ostatně v této době obvyklé – hovořit o nějaké naprosté tvůrčí originalitě, neboť latinsky

¹ O celkovém konceptu oboru právo a literatura viz POSNER, Richard, *Law and Literature*, Harvard University Press, Cambridge, 1988.

² Blíže k roli poezie ve starém německém právu také KAUFMANN, Ekkehard, *Deutsches Recht*, Berlin, 1984.

sepsané dílo ve svých téměř 6600 verších zcela zřejmě navazuje na motivy dřívějších předloh a samo je pak vzorem zejména pro (na konci 12. století) německy psané dílo „Reinhart Fuchs“ (sám Goethe ostatně mnohem později sepisuje i svou verzi – „Reineke Fuchs“).³

Ze sedmi knih „Ysengrima“ je pak pro právní rozbor vhodná vlastně pouze kniha třetí, která ovšem obsahuje ucelený příběh o zasedání dvorského sjezdu, během něhož dochází k soudnímu jednání, které je předmětem našeho zájmu. Konkrétně se děj této knihy odvíjí od nemoci krále zvířat lva Rufana, který těžce onemocněl a nechal svým heroldem svolat vynikající zástupce každého zvířecího druhu, aby mu (pokud se nenajde léčivá medicína) prokázali poslední poctu – zároveň se tak mají vyřešit i otázky spojené s nástupnictvím jeho potomků na trůn.

Vzhledem k stálému „válečnému stavu“ mezi jednotlivými zvířaty je v této souvislosti vydán i královský edikt, který pod trestem smrti zakazuje vzájemné napadání zvířat při cestě na sněm a zpět, jakož i během jeho průběhu. Zvířata se tedy shromáždí, přičemž se ukáže, že chybí lišák Reinardus, na což horlivě upozorňuje zejména jeho strýc, vlk Ysengrimus.⁴ Ten je přitom v textu díla označován i jako mnich, a právě na základě svého studia v klášteře se nyní ujímá také role osobního lékaře panovníka. Návrh jeho léčby je přitom brutálně jednoduchý – ještě dnes má nemocný lev sežrat na sněmu přítomného berana Iosepha, zítra pak má stejný osud potkat i kozla Berfrida.

Ysengrima přitom nikterak neznepokojuje skutečnost, že všem přítomným byl králem garantován jistý návrat z konaného sněmu. Konkrétně si v této situaci vypomáhá ryze pragmatickou argumentací, podle níž užitek předchází právu a moc může v případě, že je to pro ni výhodné, právo jednoduše porušit. Přímou pak králi doporučuje, aby vládl raději strachem než právní autoritou – právo je koneckonců odvislé od okolností a může jim tedy být i obětováno. Osobní moc je důležitější než rušivé zákony, kterých se vladař nemusí držet, a kdo se bojí křivých cest, musí nakonec hladovět. Proč si tedy neposloužit jednoduchým lidem, od nepaměti svým osudem určeným jako potrava mocných.⁵

³ O vzájemném vztahu těchto jednotlivých verzí blíže viz SCHMIDT-WIEGAND, Ruth, „*Van den vos Reynaerde*“. *Reinhart Fuchs und seine Verwandten. Ein Diskussionsbeitrag*, in: MÖLK, Ulrich, *Literatur und Recht*, Göttingen, 1996, s. 81–93.

⁴ Vlka se ohledem na k němu se vážící pověry ostatně zajímavý i jako právem trestaný pachatel – blíže viz SCHILD, Wolfgang, *Die Geschichte der Gerichtsbarkeit*, Mnichov, 2002, s. 65–67.

⁵ RÄDLE, Fidel, *Der Prozeß gegen der Wolf (Ysengrimus, Buch III)*, in: *Literatur und Recht*, s. 44–46.

Nepřekvapuje ani, že beranu a kozlu se tato nevybíravě machiavelistická vlkova řeč příliš nelíbí a dožadují se „skutečného lékaře“, kterého spatřují právě v lišáku Reinardovi. Medvěd Bruno přitom tohoto obhazuje – podle něj musí určitě existovat pádný důvod pro jeho nepřítomnost. Je tedy vyslán posel, zajíc Gutero, aby jej přivedl. Lišák nyní skutečně na zvířecí sněm přichází, a na omluvu své nepřítomnosti ukazuje šest párů roztrhaných bot, které údajně zničil při svém putování do centra tehdejší medicíny, do Salerna, kam odešel, aby našel vhodnou medicínu pro nemocného krále.

Skutečně nyní přináší i potřebný lék, který ovšem může účinkovat pouze tehdy, pokud se při jeho užití lev Rufanus zároveň přikryje kůží z vlka o stáří tři a půl roku. Tím lišák zjevně už míří na svého strýce Ysengrima, který je sice stár 160 let, ale nedávno falešně udal právě věk tři a půl roku, aby nemusel zastávat určitý obtížný a vyšší věk vyžadující úřad. Reinardus pak skutečně přímo říká, že v sále je přítomen někdo, koho lze pro navrhovanou léčbu použít. Ysengrimus chápe toto oslovení a brání se, že on sám je (už pro svou bílošedou barvu kůže) mnohem starší než tři a půl roku.

Následná část příběhu je věnována dokazování vlkova stáří, přičemž jako svědci jsou povoláni beran, kozel a osel. Jejich svědectví je nakonec jednoznačné – vlk je stár právě tři a půl roku. Ten tak upadá pod stále větší tlak a přes svůj rozhodný odpor (a výzvy, aby tedy králi kůží jenom půjčil) je nakonec medvědem na přímý královův rozkaz kůže zbaven. Ta je mu nicméně ponechána například na tlapách a hlavě, přičemž tato „mitra“ a především stékající krev, která vytváří purpurový plášť, upomínají na skutečnost, že vlk je zároveň jako mnich i opatem a biskupem.

Tím hůře podle lišáka ale pro něj – neboť nedopustil se snad již tím, že přišel na sněm ve své šedé kůži a skryl svůj krásný purpurový plášť, zcela zřejmě i urážky majestátu? Vlk se tedy vrhá na znamení pokání před králem na zem, v čemž ale lišák nyní vidí pro změnu troufalou výzvu na souboj určenou panovníkovi v podobě hozené rukavice představované především kůží na tlapách. Reinardus jej tak označuje za těžkého zločince, který by zasluhoval šibenici, nicméně jménem krále (který se nakonec skutečně uzdraví) mu na vlastní přímluvu poměrně nečekaně udílí milost.⁶

⁶ Tamtéž, s. 47–52.

Právo v příběhu obsažené

S ohledem na právě vyličený příběh se lze nyní také pokusit dešifrovat jeho právní rozměr, kde se tak logicky dostaneme i k právně historickému rozboru situace, která existovala na území Svaté říše římské v polovině 12. století, tedy v době, kdy epos o vlku Ysengrimovi vznikl. Nejedná se přitom ostatně jen o nezávaznou hru – jak je nezřídka zdůrazňováno, „báseň“ může být i důležitým pramenem poznání chodu práva v minulosti, což platí zejména pro fenomén „procesního dramatu“, do něhož nemalou měrou spadá i náš příběh.⁷

V tomto smyslu do popředí vystupuje už samotný „dvorský sjezd“ zvířat, který se nakonec vlivem okolností promění v soudní shromáždění. To přitom není nic neobvyklého – už od franckých dob lze doložit případy, kdy na dvorských sjezdech král zároveň vystupoval jako nejvyšší soudce. Text eposu nás pak skutečně nenechává na pochybách, že se shromáždění zvířat přesně v duchu „procesního dramatu“ proměňuje v soudní tribunál, v němž lišák vystupuje jako žalobce a v zastoupení krále i jako soudce. To ostatně nebylo neobvyklé, jak dokládá i ustanovení známého mohučského zemského míru z roku 1235, kde se hovoří o tom, že u dvora má být úřad dvorského sudího, který může krále ve výkonu jeho soudních pravomocí zastupovat (jedná se přitom o dobu, která není od data vzniku našeho příběhu zase tolik vzdálená). Lišák tedy vystupuje jako „iudex delegatus“, přesto by měl obdržet i souhlas přísedících, než rozsudek ve formální a slavnostní formě vyhlásí – k tomu ovšem v uvedeném eposu nedochází.

Výrazně právním prvkem příběhu je ostatně už samotné pozvání na sněm, adresované králem zvířat vždy vynikajícím reprezentantům jednotlivých zvířecích druhů. Lišák se přitom na první výzvu nedostaví, protože se domníval, že by tak měl učinit jedině v případě, že bude jmenovitě pozván. Ve skutečnosti se však měli v tehdejší době „velcí říše“ objevit na sněmu i tehdy, nebyli-li jmenovitě pozváni, neboť to vyplývalo zejména z jejich – lenním právem podepřených – závazků k „dvorské jízdě“ („*Hoffahrt*“). Kdo neuposlechl, musel počítat s tvrdými tresty (roku 1054 je za neúčast na dvorském sjezdu v Curychu stanovena přímo „capitalis sententia“). Samozřejmě přitom ale existuje i možnost omluvy pro nouzové situace („*echte Not*“), které dotyčným znemožnily účast na sněmu – kupříkladu „Saské zrcadlo“ vypočítává čtyři takovéto důvody. Právě tuto situaci má na mysli medvěď

⁷ SELLETT, Wolfgang, *Ysengrimus*, in: *Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte*, V. Band, Berlin, 1996, s. 1591–1593.

Bruno, když lišákovu nepřítomnost obhajuje a znovu za ním vysílá posla, aby se lišák mohl bránit před obviněním z nedbání králova příkazu k účasti na sněmu. Reálně přitom podle středověkého práva byla obvyklá opakovaná (trojitá) výzva k účasti na sněmu – až poté bylo možno hovořit o nedbání králova příkazu.

Jak už uvedeno – s ohledem na poměry panující v říši zvířat byl součástí pozvání k účasti na dvorském sjezdu i zvláštní královský mír, který zaručoval jeho účastníkům ochranu při cestě na sněm a zpět, jakož i během doby jeho trvání – a to pod hrozbou trestu smrti pro toho, kdo by tuto ochranu porušil. To pak plně odpovídá dobovému chápání, které vnímalo panovníka jako toho, kdo je odpovědný za mír ve Svaté říši římské, a četné prameny (mimo jiné i „zemské míry“) skutečně dokládají, že ochraně účastníků říšských sněmů byla z jeho strany věnována odpovídající pozornost.

O to větší pozornost tak musíme věnovat již zmiňované argumentaci vlka Ysengrima, který krále zvířat přesvědčuje, že nemusí v zájmu okamžité výhodnosti dbát jím samotným daných právních záruk a že může berana i kozla v zájmu vlastního zdraví sežrat. Dostáváme se tak k centrální právní otázce našeho pojednání, hojně diskutované právě v období vzniku našeho příběhu, totiž jaké má mít ve světě středověkého práva místo zásada, podle níž „*princeps legibus solutus est*“?

Myšlenka římského práva, že vládce není vázán na existující zákony, se skutečně v době vlády Štaufů a s pokračující recepcí tohoto práva objevuje. Zejména glosátoři, kteří přiznávají středověkým císařům jako pokračovatelům antického impéria kvalitu „*legum conditor*“, neopomenuli zdůraznit, že se na ně takto musí vztahovat i „*legibus solutio*“. Tento náhled byl ovšem již dříve korigován učením církve, která kladla důraz na to, aby panovník dodržoval zákony, které konkretizovaly „*lex naturalis*“ daný Bohem. Již ve čtvrtém století tak ve svém psaní svatý Ambrož výslovně císaře upozorňuje na skutečnost, že jako vládce sice zákony dává, zároveň je však povinen jich sám dbát. Jinak dochází k podlomení autority práva, která mimo jiné spočívá právě i v jeho všeobecné závaznosti.

Glosátoři ostatně tento křesťanský přínos zmiňované právní nauce sami dobře znali a snažili se uvedený rozpor řešit konstatováním, že císař nepodléhá zákonům „*de necessitate*“, ale na základě svého svobodného rozhodnutí, přičemž samozřejmě uznávali i nutnou vazbu „*legibus solutio*“ na neměnné přirozené právo dané Bohem. V této souvislosti není bez zajímavosti, že s postupně narůstajícími nároky kuriální moci je ve sporu s císařem „*legibus solutio*“ nárokováno i pro papeže – již Gratian

zdůrazňuje, že papež jako „dominus legis“ může jednat i proti zákonu. V době pontifikátu Innocence IV. pak kanonista Hostiensis přímo konstatuje, že papež je „supra ius“ a jako takový může s právem zacházet dle svého volného uvážení.

Ohlas těchto úvah nepochybně zaznívá i v námi zkoumaném eposu, přičemž ovšem projev vlka Ysengrima postavený na koncepci „legibus solutio“ je navíc prostoupen i Machiavelliho předjímající argumentací o výhodnosti prosazení okamžitého užítku na úkor daného slova, neboť žádný vládce není menší než jeho zákon a poddaní se více než zákona mají bát jeho původce. V tomto smyslu se tak vlkova řeč cynicky a nadčasově dotýká i otázky vztahu politické moci a práva, kdy právo může být ignorováno či ohýbáno právě v zájmu aktuálně vládnoucích a mocných.⁸

Dále se právní otázky k textu vztážené dotýkají pochopitelně i taktéž v příběhu obsažené problematiky svědků. Zde lze pak zdůraznit, že v případě dochází k zřejmému odklonu od „starého germánského práva“ ve prospěch římsko-kanonického procesu, což lze doložit především tím, že tři zmínění svědci (beran, kozel a osel – minimálně dva z nich tedy zjevně „podjatí“) povolání svědčit o vlkově stáří jsou chápáni nikoliv jako ti, kdo mají přísahou doložit své přesvědčení, ale jako ti, kdo znají pravdu a mají ji přítomnému shromáždění sdělit.

Jak už sděleno při vyličení obsahu eposu, dalším důležitým právním momentem příběhu je okamžik, kdy je nebohý vlk lišákem obžalován z „crimen laesae maiestatis“, který spáchal dle žalobce tím, že teprve poté, co mu byla stažena kůže, odkryl svůj krásný purpurový biskupský plášť – jinými slovy královský majestát urazil tím, že před něj předstoupil nejprve ve své obyčejné šedé kůži a nikoliv ve svém slavnostním oděvu.

Co hůře – následné pokání je žalobcem interpretováno jako hozená rukavice panovníkovi a tedy výzva k souboji, dobově chápanému jako „Boží soud“. Jakkoliv tím vlk jen zhoršil svůj „zločin proti majestátu“, který se zásadně trestal smrtí, proces bere překvapivý obrat, když takto provinilému je králem (zastoupeným lišákem a na lišákovu prosbu) udělena milost. Tato skutečnost je pak z právního hlediska o to zajímavější, že vlk Ysengrimus o ni sám nepožádal a neměla by mu tedy už proto být udělena.⁹

⁸ SELLERT, Wolfgang, *Das Verfahren gegen den Wolf aus der Sicht des Rechtshistorikers*, in: *Literatur und Recht*, s. 60–71.

⁹ Tamtéž, s. 72–76.

Závěrem

Celkově lze jistě říci, že z právního hlediska lze představenému „procesnímu dramatu“ jistě vytýkat zejména nedodržení řady formálních náležitostí, které přitom byly z hlediska středověkého procesního práva velmi zásadní, ba klíčové. Tuto skutečnost je ovšem nutno vidět pod zorným úhlem toho, že autor takovéto vyličení zřejmě nepovažoval za svůj primární cíl. Tím byla daleko spíše kritika existujících poměrů, kdy tak dění v říši zvířat slouží jako záminka k vyličení situace, kdy je s právem nemravně nakládáno podle aktuálních potřeb tehdejších mocných. Ve výsledku tak vznikla mistrná satira, která je žel v nemálo ohledech i v dnešních demokratických poměrech výstižnou ilustrací vztahu moci a práva, nejinak než tomu bylo v době jejího vzniku v polovině 12. století. V tomto smyslu zůstal její potenciál obcerstvit a pobavit své čtenáře – a mezi nimi nejenom právníky – jistě zcela nedotčen.

Resumé

Autor se ve svém příspěvku zabývá středověkým eposem pocházejícím z poloviny 12. století a pojednávajícím o vlku Ysengrimovi. Z něho pak vybírá z pohledu právního historika relevantní třetí knihu díla, popisující sněm zvířat svolaný jejich králem lvem Rufanem. Právě ten se pak pod vedením žalobce, jímž se stává lišák Reinardus, proměňuje v soudní tribunál proti vlkovi, označovanému též jako mnich a biskup. Autor se dále zabývá jednotlivými právními aspekty tohoto případu spadajícího do rámce „procesního dramatu“ (zejména v oblasti svědeckých výpovědí lze doložit i použití římsko-kanonického procesu). Mezi nimi pak zvláště vyniká otázka „*princeps legibus solutus est*“, mající svou zajímavou a k papeži vztaženou paralelu i v oblasti kanonického práva.

Summary

The Trial of Ysengrim the Wolf – the Monk and Bishop. Political Power and the Law in the Mid-12th Century

The author focuses on a medieval epos from the mid-12th century that speaks about Ysengrim the wolf. He selects the third book of the epos, which is the most relevant book of the work from the perspective of a legal historian, and which describes the animal court convened by their king, Rufan the lion. Under the leadership of the prosecutor – Reinardus the fox – the court turns into a trial against the wolf, also described as a monk and bishop. The author analyzes the individual legal aspects of the case, which fall into the category of

a “trial drama” (it is possible to show the use of Roman canonical procedure, particularly in the witness statements). Standing out among the legal aspects is the question of “*princeps legibus solutus est*”, which has an interesting parallel relating to the Pope in Canon law.

Zusammenfassung

Das Verfahren gegen den Wolf Isengrim – „den Mönch und Bischof“. Politische Gewalt und Recht in der ersten Hälfte des 12. Jahrhunderts

Autor befasst sich in seinem Beitrag mit dem mittelalterlichen Epos aus dem 12. Jahrhundert über den Wolf Isengrim. Vom Standpunkt eines Rechtshistorikers ist für ihn das dritte Buch des Werkes von größter Bedeutung, in dem der Hoftag der Tiere bei ihrem König – dem Löwen Rufanus beschrieben wird. Der Hoftag wird unter der Leitung des Anklägers – des Fuchses Reinardus zu einem Gerichtsverfahren gegen den Wolf, der auch als Mönch und Bischof bezeichnet wird. Autor widmet sich ferner mit einzelnen Aspekten dieses Falles, den man zu einem Verfahrensdrama zählen kann (in den Aussagen der Zeugen widerspiegelt sich z.B. der römisch-kanonische Prozess). Unter diesen Aspekten wird die Frage „*princeps legibus solutus est*“ hervorgehoben, in der man eine interessante Parallele zur Beziehung des Papstes zum kanonischen Recht sehen kann.

Riassunto

Il processo contro il lupo Ysengrim, “monaco e vescovo”. Il potere politico ed il diritto nella metà del secolo XII.

L'autore si occupa nel suo contributo dell'epos medievale risalente alla metà del secolo XII che narra sul lupo Ysengrim. Da quest'epos sceglie il libro terzo dell'opera rilevante dal punto di vista dello storico legale, che descrive la dieta di animali convocato dal loro re – leone Rufano. Questa dieta, guidata dalla volpe Reinardo in veste di un'inquisitore poi si trasforma in tribunale contro il lupo, descritto anche come un monaco e vescovo. L'autore si occupa poi degli aspetti legali del caso diversissimi che rientrano nell'ambito del “dramma processuale” (soprattutto nell'ambito delle testimonianze si può evidenziare l'uso del processo romano-canonico). Fra questi emerge specialmente la massima “*princeps legibus solutus est*” che offre una bella parallela interessante in relazione al papa nel processo canonico.

O autorovi

Doc. JUDr. Radim Seltenreich působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde se věnuje hlavně problematice vývoje velkých právních systémů euroatlantické civilizace, tedy dějinám evropského kontinentálního a angloamerického práva.

Doc. JUDr. Radim Seltenreich teaches at the Law School of Charles University in Prague, where he focuses on the developments of large legal systems of euroatlantic civilization – the history of European continental and Anglo-American law.

Univ.-Doz. JUDr. Radim Seltenreich wirkt an der Juristischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag, wo er sich vor allem der Entwicklung der großen Rechtssysteme der euroatlantischen Zivilisation, d.h. der Geschichte des europäischen kontinentalen und des angloamerikanischen Rechts, widmet.

Doc. JUDr. Radim Seltenreich è impiegato alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga, dove si dedica soprattutto alla problematica dello sviluppo di grandi sistemi di diritto della civiltà euro-atlantica, cioè alla storia di diritto di Europa continentale e di diritto angloamericano.

Nově vyšla publikace

Církev a školství

Vybrané dokumenty ke studiu českého konfesního práva

Záboj Horák

Vydala Univerzita Karlova v Praze,
Právnická fakulta

ISBN 978-80-87146-57-6
134 stran

Publikaci lze zakoupit v knihkupectví Oliva,

Praha 1, Husova 8, tel. 606 657 544,
<http://www.oliva.op.cz/>

nebo

v knihkupectví Aleš Čeněk
v budově Právnické fakulty UK v Praze.

Drahomír Suchánek: *Ius exclusivae*. Právo exklusivity při papežských volbách

Aleš Skřivan ml., Praha, 2012, 270 s., ISBN 978-80-86493-32-9

Monografie Drahomíra Suchánka *Ius exclusivae*. Právo exklusivity při papežských volbách vznikla jako součást postdoktorského projektu „Právo exklusivity a možnosti ovlivnění papežských voleb“, financovaného grantovou agenturou České republiky. Autor se však této problematice věnoval už po delší dobu a na toto téma také předložil na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy disertační práci, kterou v roce 2010 úspěšně obhájil. Autor v monografii analyzuje tzv. právo exklusivity čili veta (*ius exclusivae*), uplatňované v minulosti čas od času světskou mocí při papežské volbě vůči určitému kandidátovi.

V úvodu autor poukazuje na dva přístupy, které v monografii k danému tématu zvolil: jednak jde o „historický náhled, jehož ambicí je představit, za jakých okolností a z kterých příčin se právo panovnického veta v životě katolické církve konstitovalo,“ jednak jde o zpracování právních aspektů; proto se autor (a to úspěšně) pokusil „nalézt adekvátní právní vymezení práva veta a konfrontovat jeho charakter s jednotlivými historicko-právními názory.“

Vlastní monografii rozčlenil autor do tří částí.

V první části (Zásahy světské moci do papežských voleb do počátku novověku) uvádí autor nejprve do dané problematiky (první kapitola: Historický vývoj), kde se v historicko-právním pojednání zabývá okolnostmi, které v novověku k uplatnění *iuris exclusivae* vedly. V druhé kapitole pak analyzuje tři klíčové středověké volební zákony: „In nomine Domini“ Mikuláše II. z roku 1059, snad vůbec nejdůležitější normu o papežské volbě, dále zákon „Licet de vitanda“ papeže Alexandra III. z roku 1179 a konečně zákon „Ubi periculum“ papeže Řehoře X. z roku 1274.

V druhé části (Právo exklusivity /*Ius exclusivae*/) autor nejprve rozebírá předpoklady a počátky formování *iuris exclusivae* (kapitola první: Počátky utváření práva exklusivity), následně pojednává o institucionalizaci tohoto fenoménu v novověku na pozadí konkláve z let 1605, 1644 a 1655 (kapitola druhá: Formální

ustavení práva exklusivity), ve třetí kapitole (Státní zásahy do papežských voleb v 19. století) popisuje rakouské, francouzské a španělské ingerence do papežských voleb té doby a konečně ve čtvrté kapitole (Papežské konkláve z roku 1903 a konec práva exklusivity) věnuje odumření tohoto parapravního institutu na počátku 20. století za pontifikátu papeže Pia X. Exkurs je věnován konkláve z let 1549/50, které předcházelo volbě papeže Julia III.

Třetí část (*Ius exclusivae* – rozbor a právní zařazení) reprodukuje různé právní názory na kanonickou (ne)přípustnost a (i)legitimitu *iuris exclusivae*. V první kapitole (Přípustnost a legitimita *iuris exclusivae*) autor seznamuje s různými doktrínami, tak jak se v právních dějinách vyskytovaly od 16. do 20. století. Druhá kapitola (Právní rozbor problematiky) obráží vlastní hodnotící stanoviska autora. Konečně třetí kapitola (Závěrečné zhodnocení práva exklusivity) zařazuje *ius exclusivae* do právního kontextu a dává odpověď na otázku, zda tento (právní?) institut lze či nelze považovat za dějinnou anomálii.

V závěru autor vyhodnocuje dosažení cílů stanovených v úvodu monografie a upozorňuje na riziko anachronismu při hodnocení práva *veta* (získání tzv. „konečného porozumění“): „Hodnotit exklusivitu pouze prizmatem dnešní doby a skrze historicko-právní kategorie soudobé vědy by bylo ahistorické a vědecky nekorektní.“

Monografie dále obsahuje dvanáct textových příloh, soupis vybraných pramenů a literatury, jmenný rejstřík a anglické resumé. Práce je opatřena bohatým poznámkovým aparátem.

Významné mezinárodní postavení papežského stolce spolu se skutečností, že papežství bylo prakticky jedinou trvale volební monarchií v Evropě, mělo za následek, že panovníci katolických velmocí mnohdy usilovali o ovlivňování výsledku volby, která od volebního zákona papeže Mikuláše II. příslušela pouze kardinálům-biskupům (později všem kardinálům *collegialiter*). Jednou z forem tohoto ovlivňování, která se ovšem utvářela až v novověku (v rámci tzv. *jurisdikcionalismu*) bylo (domnělé?) právo panovníka, před vlastní volbou vetovat kandidáta, který byl pro danou mocnost jako budoucí papež neakceptovatelný.

Autor, navzdory svému mládí zkušený pedagog filosofických fakult Univerzity Karlovy a Západočeské univerzity, historik (Ph.D. z Filosofické fakulty Univerzity Karlovy) a teolog (Th.D. z Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy), se tomuto tématu věnoval již v minulosti, jak vyplývá i z jeho bohaté bibliografie.

V problematice se orientuje skutečně suverénním způsobem a využil prakticky veškerou značně rozsáhlou literaturu (zejm. zahraniční) i vydané prameny týkající se daného tématu. Pracoval se všemi volebními zákony upravujícími papežskou volbu, a těch v církevní historii nebylo málo. Autor se však neomezil jen na prameny publikované, ale do své monografie inkorporoval také archivní materiál vytěžený ve vatikánském Tajném archivu; a je téměř nadbytečné dodávat, že právě to propůjčuje této monografii mimořádnou hodnotu.

Po formální i po obsahové stránce je publikace mimořádně kvalitní a prozrazuje autorovu vysokou (zejména historickou a teologickou) erudici, spojenou s mimořádnou jazykovou vybaveností, která je při zpracování takového tématu téměř *conditio sine qua non*.

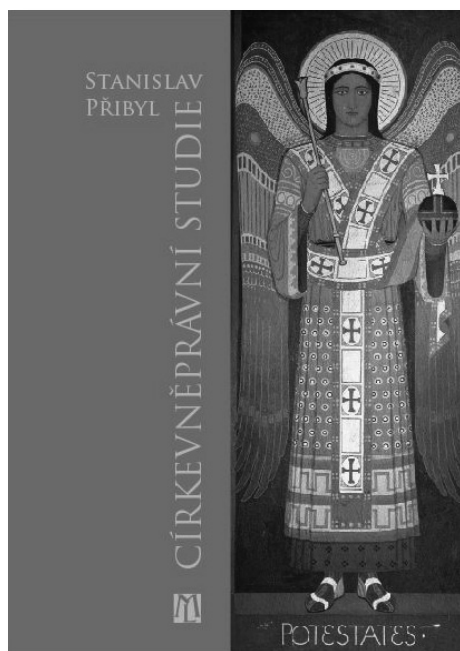
Její vědecké novum spočívá v prvním skutečně komplexním zpracování (para) právního institutu *iuris exclusivae* v odborné literatuře za použití významných (a jen obtížně dostupných) doposud nepublikovaných primárních pramenů. Budiž mi na tomto místě dovoleno, abych autorovi k vydání této monografie srdečně blahopřál.

Ignác Antonín Hrdina

Upozorňujeme na publikaci

Církevněprávní studie

Stanislav Příbyl

Vydalo nakladatelství L. Marek, Brno

ISBN 9-788087-127445

343 stran

Publikaci lze zakoupit v knihkupectví Oliva,

Praha 1, Husova 8, tel. 606 657 544,

<http://www.oliva.op.cz/>

Konference Trnavské právnické dny, Trnava 2012

Ve dnech 20. a 21. září 2012 se na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě konala tradiční mezinárodní vědecká konference „Trnavské právnické dny“, tentokrát s titulem **Hodnotový systém práva a jeho reflexe v právní teorii a praxi**. Zatímco první den se uskutečnilo plenární zasedání, druhý jednací den proběhl ve znamení jedenácti sekcí. Jedna z nich se věnovala otázkám hodnotového systému práva a náboženství, tedy otázkám konfesněprávním a právně-filosofickým.

Jednání sekce zahájil podrobný referát prof. dr. hab. Józefa Krukowského z Katolické univerzity v Lublině, který se věnoval právu Evropské unie a křesťanským hodnotám. Prof. Krukowski poukázal na existenci dvou vrstev křesťanských hodnot: první tvoří specificky křesťanské hodnoty, které pramení z nadpřirozeného zjevení, zatímco druhou vrstvu představují obecné lidské hodnoty, k jejichž odkrytí křesťanství přispívá. Ke specificky křesťanským hodnotám nelze nikoho donucovat, neboť víra a láska se vynucovat nedá. Obecné lidské hodnoty jsou naopak součástí veřejného pořádku a musí být respektovány každým právním systémem, který aspiruje na to, stát se demokratickým právním řádem. Prof. Krukowski vyslovil vážné obavy o to, zda právo Evropské unie takové hodnoty skutečně respektuje.

Prof. doc. Taťjana A. Seňuškina, DrSc., ze Sevastopolské univerzity se věnovala vlivu náboženství na formování filosofie práva na Ukrajině a v Rusku. Následně Dr. Alfonso Riobó, Ph.D. (časopis Palabra, Španělsko) referoval na téma náboženské svobody v pontifikátu Benedikta XVI. Z podtitulu jeho příspěvku – „Sedm let intervencí v OSN“ – vyplývá, že hlavním účelem jeho vystoupení bylo představení aktivit Svatého stolce ve prospěch svobody náboženského vyznání na půdě této mezinárodní organizace. Prof. dr. hab. Mirosław Sitarz (Lublińska univerzita) se následně zaměřil na základní principy vztahu státu a církve v sociální nauce katolické církve. Zdůraznil zejména vztah autonomie a vzájemného respektu. Doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., J.C.D. (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích) navázal příspěvkem na téma právního zajištění ekumenických vztahů mezi církvemi. Mimo jiné poukázal na fakt, že kvalitu ekumenických vztahů v konkrétních regionech ovlivňují zejména mimoprávní faktory, jako jsou

například národnostní konflikty. Dopolední program zakončil Mgr. Jakub Kříž, Ph.D. (Vysoká škola CEVRO Institut v Praze) právně-filosofickým exkurzem, ve kterém se pokusil o obhájení teze, že i konfesně neutrální stát může podporovat náboženství, aniž by se zprotivil hodnotám svobody náboženského vyznání a konfesní neutrality.

Po diskusní a obědové přestávce následoval blok věnovaný nekřesťanským náboženstvím. JUDr. Lenka Bezoušková, Ph.D., LL.M. (Ústav státu a práva AV ČR) referovala o hodnotovém systému islámského práva; islámu se dotkl i příspěvek JUDr. Abdulwahaba Al-Sbenatyho (Levant Consulting Bratislava). JUDr. Tomáš Pezl (Západočeská univerzita v Plzni) poukázal na vztah náboženských předpisů a státního práva na příkladu státu Izrael, který řešení některých právních otázek (zejména statusových) ponechává na autonomních orgánech náboženských společenství. JUDr. Mgr. Roman Laurinec (Okresní soud Nové Zámky) po té představil hinduistickou ideu společného pořádku a její realizace v praxi.

Poslední blok se věnoval zejména sociální nauce katolické církve a otázce lidských práv. JUDr. Mgr. Marián Kropaj, Ph.D. (Ekonomická univerzita, Bratislava) analyzoval vliv sociální nauky církve na slovenské právo. JUDr. Viktor Križan, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě) se v rámci sociální nauky církve podrobně věnoval tématu sociálních práv, a to zejména v kontextu pracovněprávních vztahů. JCDr. PaedDr. Jozef Marčín, Ph.D. z Katolické univerzity v Ružomberku soustředil svou pozornost na ochranu náboženské svobody. Poukázal zejména na to, že náboženská svoboda není v současné době porušována pouze v totalitních státech, ale i ve vyspělých demokratických státech, což doložil na řadě konkrétních příkladů z USA i EU. Mgr. Veronika Šimkovičová (Trnavská univerzita v Trnavě) následně komplexně představila pojem svobody náboženského vyznání ve státním i v církevním právu. Po ní vystoupil ThDr. Martin Šabo, Ph.D. s příspěvkem na téma vztahů mezi Slovenskou republikou a Apoštolským stolcem zejména v otázce právního zakotvení výhrady svědomí. Jednání sekce bylo s ohledem na pokročilý čas ukončeno zkráceným příspěvkem ThLic. Michaely Moravčíkové, Th.D. o mezináboženském dialogu o lidských právech.

Sdělení pronesená jednotlivými přednášejícími budou zpřístupněna i široké odborné veřejnosti prostřednictvím sborníku příspěvků a kolektivní monografie na téma **Právo a náboženství v komparativní perspektivě**.

Za uspořádání zajímavé sekce věnující se konfesněprávní problematice je třeba poděkovat zejména ThLic. Michaele Moravčíkové, Th.D., ředitelce Ústavu pro právní otázky náboženské svobody Právnické fakulty Trnavské univerzity v Trnavě, a JUDr. Mgr. Danielu Krošlákovi, Ph.D., LL.M., z téže fakulty. Doufejme, že konfesní právo se stane pevnou součástí Trnavských právnických dní i v následujících letech.

Jakub Kříž

24. kongres Evropského konsorcia pro výzkum vztahu církve a státu, Budapešť 2012

Kongres na téma Religion and the Role of the State in the European Union

Evropské konsorcium pro výzkum vztahu církve a státu uspořádalo ve dnech 8.–11. listopadu 2012 v Budapešti svůj XXIV. výroční kongres, tentokrát na shora uvedené téma. Místem konání byla Právnická fakulta Katolické univerzity Pétera Pázmány, Budapest, Szentkirályi utca 28.

Zpravodaj z každé země EU (pověřený člen konsorcia nebo pozvaný referent) měl za úkol dodat několik měsíců před zahájením kongresu odpovědi podle předem vypracovaného systému (anglicky nebo francouzsky), což pak bylo všem pozvaným účastníkům rozesláno. Z národních referátů čerpali autoři souhrnných referátů, přednesených na konferenci.

Za Českou republiku zaslali společný referát a v diskusi vystoupili prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera a doc. JUDr. Zábaj Horák. Kongresu se zúčastnilo 26 zástupců z 22 zemí Evropské unie.

Jednání otevřeli v pátek 9. 11. 2012 prezident konsorcia prof. Mark Hill QC z londýnské univerzity a hlavní hostitel prof. Balázs Schanda, děkan Právnické fakulty Katolické univerzity Pétera Pázmány v Budapešti.

V pátek 9. listopadu 2012 a v sobotu 10. listopadu 2012 se uskutečnila tři diskusní zasedání.

První, na téma *Religious Conceptions of the State and Religion in Society*, uvedla souhrnným referátem dr. Merilin Kiviorg (Oxford, Tartu/Estonsko) v zastoupení prof. Normana Doe (Cardiff), diskusi řídila prof. Sophie van Bijsterveld z Katolické univerzity v Tilburgu, senátorka nizozemského parlamentu.

Druhé, na téma *The State's Understanding of the Role and Value of Religion: Political Perspectives*, uvedl souhrnným referátem prof. Marco Ventura (Siena a Leuven/Belgie), diskusi řídil dr. Blaž Ivanc (Ljubljana).

Třetí, na téma *The State's Understanding of the Role and Value of Religion: Legal Perspectives*, uvedl souhrnným referátem dr. Wolfgang Wieshaider v za-

stoupení prof. Richarda Potze (oba z vídeňské právnické fakulty), diskusi řídil prof. Miguel Rodríguez Blanco z univerzity Alcala de Henarez (Španělsko).

Na závěr se konala v rámci návštěvy primaciálního sídla Esztergom valná hromada konsorcia, kterou řídil dosavadní prezident konsorcia prof. Mark Hill QC z Londýna. Prezidentem konsorcia byl na příští období zvolen dr. Lars Friedner z Bankeryd (Švédsko).

Příští zasedání se koná v listopadu 2013 ve Strasbourgu, v roce 2014 se bude konat v Innsbrucku nebo ve Vídni.

Záboj Horák

Dnes Vám představujeme

Katolická asociace nemocničních kaplanů

Na Velehradě se v poutním domě Stojanov konala 2. října 2012 první valná hromada Katolické asociace nemocničních kaplanů v České republice, která sdružuje všechny nemocniční kaplany ustanovené Římskokatolickou církví a Řeckokatolickou církví ke zvláštní službě nemocným v nemocnicích, jejich rodinám, lékařům a ostatnímu zdravotnickému i ošetrovatelskému personálu.

Nemocničním kaplanem se rozumí osoba (muž nebo žena), vyslaná církví, aby vykonávala pastorační službu v nemocničním prostředí, podobně jako vojenský kaplan působí v ozbrojených silách. Předpokladem pro tuto práci je mimo jiné i dokončené teologické vzdělání magisterského stupně.

Nově ustanovená Katolická asociace nemocničních kaplanů je součástí České biskupské konference jako odborná sekce a na své první valné hromadě zvolila výbor a revizní komisi.

Výbor má pět členů volených (zvoleni byli: MUDr. Michal Hrnčiarik, PhDr. Marta Hošťálková, Th.D., P. ThLic. Leo Zerhau, Th.D., P. Dr. Vojtěch Eliáš, P. ThLic. Václav Tomiczek) a dva jmenované biskupem – delegátem, kterým je Mons. Jan Baxant, biskup litoměřický. Ten jmenoval do výboru MUDr. Jaroslava Štrofa, CSc., MBA, druhá osoba bude jmenována později.

Nově zvolený výbor se ještě též večer sešel, aby zvolil kandidáta na předsedu – tím se stal MUDr. Michal Hrnčiarik, který byl následně do této funkce jmenován Mons. Janem Baxantem. Nově jmenovaný předseda ustanovil také svého zástupce (P. ThLic. Leo Zerhau), sekretářku asociace (PhDr. Marta Hošťálková, Th.D.) a pokladníka (P. ThLic. Václav Tomiczek).

Vojtěch Eliáš

Viz <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/katolicka-asociace-nemocnicnich-kaplanu-zahajila-svou-cinnost/>

Prof. JUDr. Jiří Rajmund TRETERA: sopsis bibliografie 2010–2012

Pokračování v soupisu bibliografie z Revue církevního práva 46–2/2010, s. 179–191.

2009 (doplněk)

Církevní poplatky, in: STARÝ, Marek a kol., *Dějiny daní a poplatků*, Havlíček Brain Team, Praha, s. 152–160, ISBN 978-80-87109-15-1.

2010

Czech State Ecclesiastical Law at the Beginning of the 21st Century, in: TOMÁŠEK, Michal et al., *Czech Law Between Europeanization and Globalization, New Phenomena in Law at the Beginning of the 21st Century*, Charles University in Prague, Karolinum Press, Praha, 2010, s. 68–76, ISBN 978-80-246-1785-5.

První republika a otázka odluky státu a církvi, in: MALÝ, Karel, SOUKUP, Ladislav (edit.), *Československé právo a právní věda v meziválečném období 1918–1938 a jejich místo ve střední Evropě*, svazek 1, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, Praha, 2010, s. 432–446, ISBN 978-80-246-1718-3.

Présentation générale: République tchèque. Spoluautor HORÁK, Záboj, 8 s., Société, Droit et Religion en Europe, Strasbourg, In EUREL, <http://www.eurel.info/spip.php?rubrique644&lang=fr>

Správní a majetkové právo církevní: teze k přednáškám 2009/2010. Spoluautor HORÁK, Záboj, 8 s., k dispozici na WWW Právnické fakulty UK, Katedra právních dějin, dokumenty: http://old.prf.cuni.cz/documents/docs.php?id_trida=5&id_objekt=113&bCompact=

Konfesní právo – Téze k přednáškám 2009/2010. Spoluautor HORÁK, Záboj, 15 s., k dispozici na WWW Právnické fakulty UK, Katedra právních dějin, dokumenty: http://old.prf.cuni.cz/documents/docs.php?id_trida=5&id_objekt=113&bCompact=

Manželské právo církevní: teze k přednáškám 2009/2010. Spoluautor HORÁK, Záboj, 27 s.

Právní systémy starověké Mezopotámie, Egypta a Izraele, in: SELTENREICH, Radim a kol., *Dějiny evropského kontinentálního práva*, 3. upravené vydání, Leges, Praha, 2010, s. 19–56, ISBN 978-80-87212-54-7.

Právní dějiny antického Řecka, in: SELTENREICH, Radim a kol., *Dějiny evropského kontinentálního práva*, 3. upravené vydání, Leges, Praha, 2010, s. 57–75, ISBN 978-80-87212-54-7.

Právní dějiny církve od jejího založení do 6. století, in: SELTENREICH, Radim a kol., *Dějiny evropského kontinentálního práva*, 3. upravené vydání, Leges, Praha, 2010, s. 95–109, ISBN 978-80-87212-54-7.

Právní dějiny germánských etnik do zániku francké říše, in: SELTENREICH, Radim a kol., *Dějiny evropského kontinentálního práva*, 3. upravené vydání, Leges, Praha, 2010, s. 110–124, ISBN 978-80-87212-54-7.

Právní dějiny církví od 6. do 20. století, in: SELTENREICH, Radim a kol., *Dějiny evropského kontinentálního práva*, 3. upravené vydání, Leges, Praha, 2010, s. 125–167, ISBN 978-80-87212-54-7.

Stručný přehled právního a politického myšlení v raném středověku, in: SELTENREICH, Radim a kol., *Dějiny evropského kontinentálního práva*, 3. upravené vydání, Leges, Praha, 2010, s. 680–683, ISBN 978-80-87212-54-7.

Právní vývoj v raném středověku, in: SELTENREICH, Radim a kol., *Dějiny evropského kontinentálního práva*, 3. upravené vydání, Leges, Praha, 2010, s. 685–690, ISBN 978-80-87212-54-7.

2011

Ženu statečnou kdo nalezne? Ing. Jana Mindlová, CSc. (1933–2011), in: Revue církevního práva č. 48–1/2011, Praha, 2011, s. 7–12, ISSN 1211-1635.

Stanislav Příbyl: Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989, recenze, in: Revue církevního práva č. 48–1/2011, Praha, 2011, s. 53–57, ISSN 1211-1635.

Náboženská svoboda dětí a její zajištění v právním řádu České republiky, in: Revue církevního práva č. 49–2/2011, Praha, 2011, s. 49–58, ISSN 1211-1635.

Slovník církevního práva. Spoluautor HORÁK, Záboj, Grada Publishing, a.s., Praha, 2011, 156 s., ISBN 978-80-247-3614-3.

Religion in Public Education in the Czech Republic. Spoluautor HORÁK, Záboj, in: ROBBERS, Gerhard (edit.), *Religion in Public Education/La religion dans l'éducation publique*, European Consortium for Church and State Research, Trier, 2011, s. 99–112, ISBN 978-3-00-036029-9.

The Application of the Freedom of Religion Principles of the European Convention on Human Rights in the Czech Republic. Spoluautor HORÁK, Záboj, in: EMILIANIDES, Achilles (ed.), *Religious Freedom in the European Union*, Peeters, Leuven, 2011, s. 99–103, ISBN 978-90-429-2243-3.

Některé vlivy kanonického práva na ustanovení Všeobecného občanského zákoníku týkající se manželství. Spoluautor HORÁK, Záboj, in: DVORÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol., *200 let Všeobecného občanského zákoníku*, Wolters Kluwer ČR, Praha, 2011, s. 402–407, ISBN 978-80-7357-753-7.

2012

Religion and Discrimination Law in the Czech Republic. Spoluautor HORÁK, Záboj, in: HILL, Mark (edit.), *Religion and Discrimination Law in the European Union/La discrimination en matière religieuse dans l'Union Européenne*, Institute for European Constitutional Law, University of Trier, on behalf of the European Consortium for Church and State Research, Trier, 2012, s. 87–94, ISBN 978-3-9814926-0-6.

23. kongres Evropského konsorcia pro výzkum vztahu státu a církve, Oxford 2011, informace, in: *Revue církevního práva* č. 51–1/2012, Praha, 2012, s. 77–80, ISSN 1211-1635.

Ignác Antonín Hrdina, Hedvika Kuchařová: Kacířský proces s hrabětem F. A. Šporkem v právně-historickém a teologickém kontextu, recenze, in: *Revue církevního práva* č. 52–2/2012, Praha, 2012, s. 63–67, ISSN 1211-1635.

Legal sources, Legal status of religious bodies, levels of their legal recognition, Registered religious communities in the Czech Republic. Spoluautor HORÁK, Záboj, PRISME – Société, Droit et Religion en Europe, Strasbourg, 2 s., <http://www.eurel.info/spip.php?rubrique644>

Immigration and Religion in the Czech Republic. Spoluautor HORÁK, Záboj, in: MOTILLA, Agustin (ed.), *Immigration, National and Regional Laws and Freedom of Religion*, Peeters, Leuven, 2012, s. 35–44, ISBN 978-90-429-2483-3.

Náboženství jako povinně volitelný školní předmět. Úvaha de lege ferenda, in: *Revue církevního práva* č. 53–3/2012, Praha, 2012, s. 9–16, ISSN 1211-1635.

Manželské právo církevní: teze k přednáškám 2012/2013. Spoluautor HORÁK, Záboj, s. 27, k dispozici na WWW Právnické fakulty UK, Katedra právních dějin, dokumenty: http://old.prf.cuni.cz/documents/docs.php?id_trida=5&id_objekt=113&bCompact=

The Mutual Roles of Religion and State in Europe – Report Czech Republic. Spoluautor HORÁK, Záboj, For the Meeting of the European Consortium for Church and State Research, Budapest, 9–10 November 2012, 7 stran, v tisku.

Záboj Horák, Církev a české školství, Grada, Praha, recenze, in: *Cesty katecheze*, *Revue pro katechetiku a náboženskou pedagogiku*, č. 3/2012, Česká biskupská konference, Praha, 2012, s. 25, ISSN 1803-7224.

2013

Předmluva, in: KOTRLÝ, Tomáš, *Pohřebnictví*, Právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků, Linde, Praha, 2013, s. 9–10, ISBN 978-80-86131-95-5.

Sestavil Záboj Horák

Ze Společnosti pro církevní právo

*Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht
Dalla Società per il diritto delle Chiese*

Publicista Pavel Landa jmenován čestným členem Společnosti pro církevní právo

Ke dni 2. ledna 2013 jmenoval pracovní výbor svého emeritního člena a dlouholetého redaktora Revue církevního práva při příležitosti jeho životního jubilea čestným členem Společnosti pro církevní právo. Známy publicista, autor mnoha novinových a internetových článků k aktuálním událostem a četných knih s humoristickým podtextem vstoupil roku 2004 do naší Společnosti a stal se jednou z jejích hlavních opor. Vnesl do naší činnosti v následujících letech mnoho moudrých postřehů a dobré mysli. Jeho zásluha na rozvoji úrovně našeho časopisu je nezapomenutelná. Přejeme mu mnoho síly do statečného zápasu s těžkou chorobou, jež ho postihla loňského roku.

JUDr. Josef Plocek vyznamenán Řádem T.G.M.

S radostí oznamujeme, že 28. října 2012 prezident republiky Václav Klaus propůjčil JUDr. Josefu Plockovi Řád Tomáše Garrigua Masaryka za vynikající zásluhy o rozvoj demokracie, humanity a lidských práv.

JUDr. Josef Plocek se narodil 8. března 1925 v Praze. Patří mezi přední katolické laiky, kteří zakusili pronásledování oběma totalitami. V roce 1942 byl nacisty vyloučen ze sixty arcibiskupského gymnázia v Praze. Po válce vystudoval právnickou fakultu a 7 semestrů filosofie, kterou ovšem kvůli zatčení Státní bezpečností nedokončil.

Za spolupráci na odeslání dopisu o tehdejším stavu českého náboženského a církevního života do Vatikánu byl dne 16. srpna 1951 senátem Státního soudu v Praze ve vykonstruovaném procesu odsouzen jako „vatikánský špión“ ke 13 letům odnětí svobody. V lágrech na Slavkovsku (Prokop, tábor XII, Svatopluk, Ležnice),

Jáchymovsku (Vykmánov) a Příbramsku (Bytíz, Vojna) včetně práce v uranových dolech strávil 9 let. V roce 1960 byl na základě amnestie propuštěn.

Po návratu do Prahy JUDr. Plocek pracoval především manuálně. Jako právník později působil na Pražském arcibiskupství. Od roku 1988 byl vedoucím představitelům podzemní skupiny katolických právníků, která pod záštitou ThDr. Oty Mádra připravovala návrhy na budoucí uspořádání vztahů mezi církví a státem. (Viz publikaci Horák, Záboj, Církev a české školství, Grada, Praha, 2011, s. 55–56.) JUDr. Plocek v té době napsal a v samizdatu vydal publikaci *Poměr mezi církví a státem. Informativní studie na podkladě citované literatury*, Praha, květen 1988, o 386 stranách, která měla zásadní význam pro informace v oboru konfesního práva.

JUDr. Josef Plocek je aktivním členem Konfederace politických vězňů. V roce 1994 byl mezi prvními zakládajícími členy Společnosti pro církevní právo. Valná hromada Společnosti pro církevní právo jej jmenovala dne 11. ledna 2005 čestným členem.

Další gratulace členům Společnosti pro církevní právo

Dne 26. září 2012 obhájila na Fakultě kanonického práva Papežské univerzity sv. Tomáše Akvinského v Římě (známé též pod názvem Angelicum) s vyznamenáním svou doktorskou disertaci Zuzana Dufincová, notářka Metropolitního církevního soudu v Košicích. Po návratu z Říma byla JCDr. Zuzana Dufincová designována na úřad kancléřky uvedeného církevního soudu.

Školitelem doktorské práce byl soudce tribunálu Římské rotý prelát Mons. Prof. Grzegorz Erlebach, oponentem další pracovník tribunálu Římské rotý prof. Domenico Teti, členem zkušební komise děkan Fakulty kanonického práva Papežské univerzity sv. Tomáše Akvinského v Římě prof. Michael Carragher OP. Předsedou zkušební komise byl rektor Papežské univerzity sv. Tomáše Akvinského v Římě prof. Miroslav Konštanec Adam OP. Téma doktorské disertace znělo „*Questione della conformità equivalente delle sentenze pro vinculo*“.

Dne 27. září 2012 oslavila zakládající členka Společnosti pro církevní právo paní Věra Dospěllová, notářka Metropolitního církevního soudu v Praze, své významné životní jubileum.

Dne 14. listopadu 2012 oslavil zakládající člen Společnosti pro církevní právo R. D. ThLic. Petr Kubíček, J.C.D., z Liberce, administrátor farnosti Libochovice, své 50. narozeniny.

Dne 6. března 2013 oslaví své 60. narozeniny A. R. P. prof. JUDr. Ignác Antonín Hrdina, DrSc., OPraem, profesor na Katedře pastorálních oborů a právních věd Katolické teologické fakulty v Praze, římského a kanonického práva na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni, soudní vikář (představený) Metropolitního církevního soudu v Praze, provizor kláštera Královské kanonie premonstrátů na Strahově.

65. večer v cyklu Působení práva v církvi a společnosti

V pondělí 26. listopadu 2012 se uskutečnil na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, Nám. Curieových 7, Praha 1, večer na téma *Výuka církevního a konfesního práva na právnických fakultách v českých zemích od roku 1918*. Večer byl mimořádně zdařilý a nesl se v komorní atmosféře. V panelové diskusi postupně hovořili tito účastníci:

- doc. Zábaj Horák o výuce uvedených oborů v meziválečném období na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a na Německé univerzitě v Praze,
- prof. Jiří Rajmund Tretera o osudech výuky církevního práva v českých zemích 1939–1989 a na Právnické fakultě Univerzity Karlovy od roku 1990 do současnosti, včetně připomínky výuky na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně,
- doc. Damián Němec o výuce na teologické i právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci od počátku devadesátých let minulého století do současnosti,
- doc. Jiří Kašný o výuce na teologické fakultě v Českých Budějovicích a na soukromých vysokých školách v Praze do současnosti.

V závěrečné diskusi

- přispěla Dr. Monika Menke z Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci shrnutím výuky církevního práva na olomoucké teologické fakultě v meziválečném období, a
- vzpomněla paní Věra Dospělová, notářka Metropolitního církevního soudu v Praze, na přednášky na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, jejichž horlivou posluchačkou od poloviny devadesátých let byla.

From the Church Law Society

Pavel Landa, Journalist and Writer, Named Honorary Member of the Church Law Society

As of 2 January 2013 the executive committee has named Pavel Landa, a member emeritus of the committee and retired editor of the Church Law Review, an honorary member of the Church Law Society. The nomination occurs to mark his jubilee. A renowned journalist, author of many newspaper and internet articles on current affairs, and several books with humorous insights, Mr. Landa became a member of the Church Law Society in 2004 and also one of the important supporters of the Society. He brought many thoughtful contributions and much humor into the Society and contributed greatly to the increased quality of the Church Law Review. We wish him much strength in his fight with a severe disease that has affected him since last year.

JUDr. Josef Plocek Awarded the Order of Tomáš Garrigue Masaryk

It is with great pleasure that we announce that the President of the Czech Republic, Mr. Václav Klaus, awarded JUDr. Josef Plocek the Order of Tomáš Garrigue Masaryk for his outstanding contributions to the development of democracy, humanity, and human rights.

JUDr. Plocek was born in Prague on 8 March 1925. He is one of the leading representatives of Catholic laymen who were persecuted by both totalitarian regimes. In 1942 the Nazis expelled him from the sixth grade of the archdiocesan high school in Prague. After WWII he completed studies at the law school and also took seven semesters of philosophy – studies that he was not able to complete because he was arrested by the Communist State Police.

Because he mailed a letter to the Vatican reporting on the situation regarding Czech religious and church life during the Communist regime he was sentenced on 16 August 1951 by a senate of the State Court in Prague to 13 years in prison as a “Vatican spy.” For nine years he endured slave labor in labor camps in the Slavkov region (Prokop, Camp XII, Svatopluk, Ležnice), the Jáchymov region (Vykmánov) and the Příbram region (Bytíz, Vojna), including work in uranium mines. He was released in 1960 in an amnesty.

JUDr. Plocek returned to Prague after 1960 and worked in manual jobs. Still later he worked as a lawyer for the Prague Archdiocese. Beginning in 1988 he was a leading representative of an underground group of Catholic lawyers who – under the leadership of ThDr. Oto Mádr – prepared proposals for the future arrangement of relations between the church and state. (See Horák, Záboj, *Churches and Czech Education System*, Grada, Praha, 2011, pp. 55–56.) During that time JUDr. Plocek wrote and in samizdat (a dissident publication) published the book *Relations Between Churches and State: An Informative Study Based on Cited Literature*, Prague, May 1988. The 386-page book is of important significance for state law on churches and religious societies.

JUDr. Josef Plocek has been an active member of the Confederation of Political Prisoners. In 1994 he was one of the founding members of the Church Law Society. On 11 January 2005 the general assembly of the Church Law Society named him an honorary member.

Congratulations to the Church Law Society Members

Zuzana Dufincová, a notary public of the Metropolitan Church Court in Košice, Slovakia, defended with honors her doctoral dissertation at the Canon Law School of the Pontifical University of Saint Thomas Aquinas (also known as Angelicum). The defense took place on 26 September 2012. Upon her return from Rome, JCDr. Dufincová was appointed Chancellor of the Metropolitan Church Court. The chair of her dissertation committee was a judge of the Tribunal of Roman Rota, Prelate Mons. Professor Grzegorz Erlebach, the opponent was another member of the Tribunal of Roman Rota, Professor Domenico Teti, and the third member of the committee was the Dean of the Canon Law School of the Pontifical University of Saint Thomas Aquinas in Rome, Professor Michael Carragher OP. The chairman of the dissertation committee was the President of the Pontifical University of Saint Thomas Aquinas in Rome, Professor Miroslav Konštanc Adam OP. The title of the dissertation was “*Questione della conformità equivalente delle sentenze pro vinculo*”.

Mrs. Věra Dospěllová, a notary public at the Metropolitan Church Court in Prague and a founding member of the Church Law Society, celebrated an important jubilee on 27 September 2012.

R. D. ThLic. Mgr. Petr Kubíček, JC.D., a founding member of the Church Law Society, celebrated his 50th birthday on 14 November 2012.

A. R. P. Professor JUDr. Ignác Antonín Hrdina, DrSc., OPraem, will celebrate his 60th birthday on 6 March 2013. He serves as a professor in the Department of Pastoral Areas and Legal Studies at the Catholic Theological School in Prague, as a professor of Roman and Canon Law at the Law School of the West Bohemian University in Pilsen, as the judicial vicar (officialis) of the Metropolitan Church Court in Prague, and is the provisor of the Monastery of the Royal Canon of Premonstratensians at Strahov.

The 65th Evening Event from the Lecture Series

The Effects of Law on Society and the Church

On Monday 26 November 2012 an evening panel discussion took place at the Law School of Charles University in Prague; the topic was *Teaching Church Law and State Law on Churches and Religious Societies at Law Schools in the Czech Lands since 1918*. The successful evening featured the following speakers:

- Associate Professor Zábaj Horák, who spoke about teaching the topic at the Law School of Charles University and at the German University in Prague in the period between the two world wars,
- Professor Jiří Rajmund Tretera, who talked about the history of teaching the topic in the Czech lands in 1939–1989 and at the Law School of Charles University since 1990, including a brief mention of the teaching of the topic at the Law School of Masaryk University in Brno,
- Associate Professor Damián Němec, who discussed teaching the topic at the Theological School and the Law School of Palacký University in Olomouc since the beginning of the 1990s,
- Associate Professor Jiří Kašný, who spoke about teaching the topic at the Theological School in České Budějovice and at private universities in Prague up to the present.

The discussion at the end of the event featured the following additional speakers:

- Dr. Monika Menke from Sts Cyril and Methodius Theological School of Palacký University in Olomouc, who summarized the teaching of church law at the Olomouc Theological School between the two world wars, and
- Mrs. Věra Dospělová, a notary public at the Metropolitan Church Court in Prague, who recalled lectures given at the Law School of Charles University in Prague, which she has enthusiastically attended since the mid-1990s.

Krátké zprávy

Kurze Nachrichten *Le notizie corte*

Z konference Trnavské právnické dny, Trnava 2012

Ve dnech 20. a 21. září 2012 se na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě konala tradiční mezinárodní vědecká konference Trnavské právnické dny, tentokrát s titulem *Hodnotový systém práva a jeho reflexe v právní teorii a praxi*. Podrobnou zprávu z pera účastníka konference Mgr. Jakuba Kříže, Ph.D., přinášíme v rubrice INFORMACE.

Z duchovní správy pražských vysokoškoláků

K 1. březnu 2012 pražský arcibiskup kardinál Dominik Duka OP zřídil *Duchovní správu pro akademickou obec Českého vysokého učení technického v Praze*. Rektorem této duchovní správy byl jmenován R. D. Mgr. Ing. Vladimír Slámečka, kněz královéhradecké diecéze, kostelem duchovní správy byl stanoven klášterní kostel sv. Bartoloměje v Praze na Starém Městě. Duchovní správa působí v součinnosti s Římskokatolickou akademickou farností v Praze, jako personální farností posluchačů a pracovníků všech pražských vysokých škol.

S účinností od 1. září 2012 byl kaplanem *Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze* jmenován R. P. Bc. Ludvík Vít Grundman OP.

V úterý 2. října 2012 se v kostele Nejsvětějšího Salvátora slavila za veliké účasti studentů a pracovníků pražských vysokých škol i široké veřejnosti votivní mše svatá k Duchu svatému na zahájení nového akademického roku. Hlavním celebrantem byl Mons. Tomáš Halík, farář *Římskokatolické akademické farnosti v Praze*, prezident České křesťanské akademie; mši svatou s ním koncebrovalo šest kněží, působících na různých pražských fakultách a v pastoraci vysokoškoláků.

Z judikatury

Upozorňujeme na nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I. ÚS 3314/11, ze dne 2. října 2012 ve věci restitucí, Ženklaava, biskupství Ostravsko-opavské.

Katolická asociace nemocničních kaplanů zahájila svou činnost

Dne 2. října 2012 se na Velehradě v poutním domě Stojanov konala první valná hromada *Katolické asociace nemocničních kaplanů v České republice*, která sdružuje všechny nemocniční kaplany ustanovené Římskokatolickou církví a Řecko-katolickou církví ke zvláštní službě nemocným v nemocnicích, jejich rodinám, lékařům a ostatnímu zdravotnickému i ošetrovatelskému personálu.

Nemocničním kaplanem se rozumí – podobně jako vojenským kaplanem – muž nebo žena, která je vyslána Církví, aby vykonávala pastorační službu v nemocničním prostředí. Dalším nutným předpokladem je mimo jiné i dokončené teologické vzdělání magisterského stupně.

Nově ustanovená Katolická asociace nemocničních kaplanů je součástí České biskupské konference jako odborná sekce a na své první valné hromadě zvolila výbor a revizní komisi.

Podrobnější informace podáváme v rubrice INFORMACE – Dnes Vám představujeme.

Ze studentské konference o právní ochraně náboženských menšin na pražské právnické fakultě

Dne 24. října 2012 se konala na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v rámci projektu NAKI studentská konference – workshop na uvedené téma, a to za veliké účasti studentů z právnické fakulty, z vysoké školy CEVRO Institut a dalších vysokých škol.

Své příspěvky přednesli mimo jiné:

René Petráš (PF UK): Historie náboženských menšin v českých zemích,

Harald Christian Scheu (PF UK): Náboženské menšiny a kulturní konflikty,

Jakub Kříž (CEVRO Institut): Registrace náboženských společností v ČR po novém Občanském zákoníku,

Petr Šustek (PF UK): Výhrada svědomí v rámci zdravotnického práva,

K. Děkanovská (Husův institut teologických studií): Náboženské menšiny a mezináboženský dialog, a

Wolfgang Wieshaider (Universität Wien): Postavení náboženských menšin v Rakousku.

Z mezinárodní vědecké konference o právní subjektivitě církevních institucí na trnavské právnické fakultě

Dne 5. listopadu 2012 se uskutečnila na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě mezinárodní vědecká konference na téma *Medzinárodné a vnútroštátne právne aspekty subjektivity osobitných subjektov medzinárodného práva a cirkví a náboženských spoločností*.

Při konferenci vystoupili se svými příspěvky tito slovenští a čeští účastníci:

prof. doc. JUDr. Marek Šmid, Ph.D. (rektor TU Trnava),

JUDr. Vojtech Vladár, Ph.D. (PF TU Trnava),

doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., J.C.D. (PF TU Trnava),

doc. ThLic. Mgr. Damián Němec, dr (PF TU Trnava),

JUDr. Kamila Bubelová, Ph.D. (PF UP Olomouc),

JCDr. PaedDr. Jozef Marčín, Ph.D. (KU Ružomberok),

JUDr. Róbert Gyuri (Fakulta verejnej správy UPJŠ Košice),

JUDr. Mgr. Martina Gajdošová, Ph.D. (PF TU Trnava),

PaedDr. Marián Cipár (Trnavský samosprávny kraj),

ThDr. Martin Šabo, Ph.D. (PF TU Trnava),

ThLic. Mgr. Michaela Moravčíková, Th.D. (PF TU Trnava).

Z 24. kongresu Evropského konsorcia pro výzkum vztahu církve a státu, Budapešť 2012

Ve dnech 8.–11. listopadu 2012 uspořádalo uvedené konsorcium svůj XXIV. výroční kongres, tentokrát na Právnické fakultě Katolické univerzity Pétera Pázmány v Budapešti, a to na téma *Religion and the Role of the State in the European Union*. Podrobnou zprávu z pera účastníka konference doc. JUDr. Záboje Horáka, Ph.D., přinášíme v rubrice INFORMACE.

Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi publikován

Dne 5. prosince 2012 byla rozeslána částka 155 Sbírký zákonů ČR, v níž byl uveřejněn zákon č. 428/2012 Sb. ze dne 8. listopadu 2012, o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi). Zákon nabyl účinnosti k 1. lednu 2013, s výjimkou ustanovení § 13 zákona (omezení převodu věcí, které byly předmětem majetkové křivdy), které nabylo účinnosti 5. prosince 2012.

Brief News

From the Conference *Trnava Legal Days*, Trnava 2012

The renowned international research conference *Trnava Legal Days* took place at the Law School of Trnava University in Trnava on 20 and 21 September 2012. The topic of the conference was *The Value System of the Law and Its Impact on Legal Theory and Practice*. A detailed report authored by a conference participant, Mgr. Jakub Kříž, Ph.D., is available in the section INFORMATION.

From the Spiritual Administration of Prague University Students

Beginning on 1 March 2012 Prague Archbishop Cardinal Dominik Duka OP created the *Spiritual Administration for the Academic Community of the Czech Technical University in Prague*. R. D. Mgr. Ing. Vladimír Slámečka, a priest of the Hradec Králové Diocese, was appointed the president of the Administration, and the St. Bartolomeus Church in the Old Town of Prague became the Administration church. The Administration cooperates with the Roman Catholic Academic Parish in Prague – a personal parish of students and employees of all Prague universities.

As of 1 September 2012 R. P. Bc. Ludvík Vít Grundman OP was appointed the chaplain of the Catholic Theological School of Charles University in Prague.

On Tuesday, 2 October 2012, a votive mass to the Holy Spirit was celebrated in the Church of the Holiest Savior to mark the beginning of the new academic year. The mass was well attended by students and employees of Prague universities and also by the members of the general public. The mass was celebrated by Mons. Tomáš Halík, the parish priest of the *Roman Catholic Academic Parish in Prague* and the President of the Czech Christian Academy. Six priests concelebrated the mass with Mons. Halík; the priests are active in the spiritual administration at various Prague universities or as their teachers and scientific laborers.

From the Case Law

We point out the finding of the Constitutional Court of the Czech Republic No. I. ÚS 3314/11 from 2 October 2012 in the matter of restitutions, Ženklaava, Ostrava-Opava Diocese.

The Catholic Association of Hospital Chaplains has Commenced Its Activities

The first general meeting of the *Catholic Association of Hospital Chaplains in the Czech Republic* took place on 2 October 2012 in the pilgrim house Stojanov at Velehrad. The Association is an organization of all hospital chaplains appointed by the Roman Catholic Church and the Greek Catholic Church to serve the ill in hospitals, their families, doctors and other medical and care personnel.

A hospital chaplain is – similarly to a military chaplain – a man or a woman who is sent by the Church to provide pastoral service in the hospital environment. One of the necessary requirements is a completed theological education at the master's level.

The newly established Catholic Association of Hospital Chaplains is a part of the Czech Bishops Conference as a professional section. At its first meeting the Association elected its committee and a supervisory committee.

More detailed information is available in the section INFORMATION – Today We Present.

From the Student Conference on the Legal Protection of Religious Minorities at the Law School in Prague

The Law School of Charles University in Prague hosted a student conference within the project NAKI. The conference on the legal protection of religious minorities took place on 24 October 2012 and was well attended by students from the Law School, the CEVRO Institute, and other universities and colleges.

Among others the following speakers spoke on the listed topics:

René Petráš (Law School of Charles University): The History of Religious Minorities in the Czech Lands,

Harald Christian Scheu (Law School of Charles University): Religious Minorities and Cultural Conflicts,

Jakub Kříž (CEVRO Institute): Registration of Religious Societies in the Czech Republic Under the New Civil Code,

Petr Šustek (Law School of Charles University): The Conscientious Objection in Health Law,

K. Děkanovská (Hus Institute of Theological Studies): Religious Minorities and the Religious Dialogue,

Wolfgang Wieshaider (Vienna University): Position of Religious Minorities in Austria.

From the International Research Conference on the Legal Status of Church Institutions at the Law School in Trnava

An international research conference took place on 5 November 2012 at the Law School of Trnava University in Trnava; the topic of the conference was *International and National Legal Aspects of the Legal Status of Particular Entities of International Law and of Churches and Religious Societies*.

A number of Slovak and Czech participants presented their contributions:

Professor doc. JUDr. Marek Šmid, Ph.D. (President of TU Trnava),
JUDr. Vojtech Vladár, Ph.D. (Law School of TU Trnava),
doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., J.C.D. (Law School of TU Trnava),
doc. ThLic. Mgr. Damián Němec, dr (Law School of TU Trnava),
JUDr. Kamila Bubelová, Ph.D. (Law School of UP Olomouc),
JCDr. PaedDr. Jozef Marčín, Ph.D. (Catholic University Ružomberok),
JUDr. Róbert Gyuri (Public Administration School of UPJŠ Košice),
JUDr. Mgr. Martina Gajdošová, Ph.D. (Law School of TU Trnava),
PaedDr. Marián Cipár (Trnava Self-administrated Region),
ThDr. Martin Šabo, Ph.D. (Law School of TU Trnava),
ThLic. Mgr. Michaela Moravčíková, Th.D. (Law School of TU Trnava).

From the 24th Congress of the European Consortium for Church and State Research, Budapest 2012

The 24th congress of the European Consortium for Church and State Research took place on 8–11 November 2012 at the Law School of Péter Pázmány Catholic University in Budapest. The topic of the conference in 2012 was *Religion and the Role of the State in the European Union*. Doc. JUDr. Zábaj Horák, Ph.D., who participated at the congress, authored a detailed report about the congress that is included in the section INFORMATION.

The Law on the Property Settlement with Churches and Religious Societies has been Published

Law No. 428/2012 Coll. of 8 November 2012 on the property settlement with churches and religious societies and on amendments of certain other laws was published on 5 December 2012 in the Collection of Laws of the Czech Republic No. 155. The law came into force on 1 January 2013, with the exception of section 13 of the law (the section limiting transfers of property that was subject to a wrongdoing), which came into force on 5 December 2012.

Z nové literatury

From New Publications – Neu erschienene Literatur – Dalle novità letterarie

CAMPENHAUSEN, Axel Frhr. von, *Die Entstehung des französischen Modells der laïcité und seine Modifikationen*, in: DINGEL, Irene, TIETZ, Christiane, *Kirche und Staat in Deutschland, Frankreich und den USA*, Geschichte und Gegenwart einer spannungreichen Beziehung, XIV. Dietrich–Bonhoeffer–Vorlesung 2010 in Mainz, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen/Bristol CT, U.S.A., 2012, s. 65–88, ISBN 978-3-525-10111-7.

FILIPI, Pavel, *Křesťanstvo*. Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví, vydání čtvrté, doplněné, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2012, 201 s., ISBN 978-80-7325-280-9.

ČEVELOVÁ, Zuzana, *Gender, víra a manželství*. Možnosti interpretace katolických normativních pramenů, Univerzita Pardubice, 2012, 243 s., ISBN 978-80-7395-1.

HAMMER, Felix, *Rechtsfragen der Kirchensteuer*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2002, 574 s., ISBN 3-16-147537-2.

HILL, Mark, SANDBERG, Russel, DOE, Norman, *Religion and Law in the United Kingdom*, Kluwer Law International, Netherlands, 2011, 224 s., ISBN 978-90-411-3440-0.

HORŇÁČEK, Jozef, *Konfesné právo upravujúce postavenie gréckokatolíckej cirkvi na území Slovenska po roku 1918*, Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 2011, 218 s., ISBN 978-80-224-1217-8.

IDE, Pascal, *Je zygota lidskou osobou?* Stanislav Juhaňák–Triton, Praha, 2012, přeložil Lukáš Jan Fošum OP, 215 s., ISBN 978-80-7387-526-8.

KOTRLÝ, Tomáš, *Pohřebnictví*, Právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků, Linde, Praha, 2013, 312 s., ISBN 978-80-86131-95-5.

KRUKOWSKI, Józef, *Prawo Unii Europejskiej a wartości chrześcijańskie*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin, 2012, 137 s., ISBN 978-83-7306-570-3.

MAJER, Piotr (red.), *Codex Iuris Canonici/Kodeks Prawa Kanonicznego*, Komentarz, Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, wydáno pod patronací Rady prawnej konferencji episkopatu Polski, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Kraków, 2011, 1992 s., ISBN 978-83-264-0099-5.

MARTINEK, Michael, *K čemu jsou křesťanské církve?* Cesta, Brno, 2012, 171 s., ISBN 978-80-7295-145-1.

MORAVČÍKOVÁ, Michaela, VALOVÁ, Eleonóra (eds.), *Financovanie cirkví a náboženských spoločností v 21. storočí*, Zborník referátov z rovnomennej medzinárodnej konferencie, ktorú usporiadali Ministerstvo kultúry SR a Ústav pre vzťahy štátu a cirkví v Bratislave a Nitre 14.–16. 10. 2009, Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, Bratislava, 2010, 310 s., ISBN 978-80-89096-46-6.

MOTILLA, Agustin (ed.), *Immigration, National and Regional Laws and Freedom of Religion*, Peeters, Leuven, 2012, 261 s., ISBN 978-90-429-2483-3,

z obsahu:

TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Immigration and Religion in the Czech Republic*.

NĚMEC, Damián, *Concordat Agreements between the Holy See and the Post-Communist Countries (1990–2010)*, Peeters, Leuven-Paris-Walpole, MA, 2012, 544 s., ISBN 978-90-429-5419-9.

SUCHÁNEK, Drahomír, *Inventář pozůstalosti Adolfa Procházky. Životopis. Dokumenty*, Prameny a studie k dějinám československého exilu 1948–1989, svazek 11, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, Stilus Press s.r.o., Brno, 2008, 162 s., ISBN 978-80-87122-02-0.

SUCHÁNEK, Drahomír, *Imperium et Sacerdotium*, Říšská církev na přelomu prvního a druhého tisíciletí, 4. svazek ediční řady Fontes, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, Protisk s.r.o., České Budějovice, 2011, 342 s., ISBN 978-80-7308-338-0.

SUCHÁNEK, Drahomír, *Ius exclusivae*, Právo exkluzivity při papežských volbách, 1. vydání, Aleš Skřivan ml., Praha, 2012, 270 s., ISBN 978-80-86493-32-9.

SZANISZLÓ, Inocent-Mária (ed.), *Politika a etické hodnoty*, Katolícka univerzita v Ružomberku – Teologická fakulta v Košiciach, Heuréka, Košice, 181 s., ISBN 978-80-970090-1-4.

SZANISZLÓ, Inocent-Mária, DEMOČKO, Daniel (ed.), *Laudatio – Prof. K. H. Peschke*, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Katolícka univerzita v Ružomberku, Košice, 2012, 125 s., ISBN 978-80-7165-897-9.

ZIMMERMANNOVÁ, Marie (ed.), *Příručky pro pedagogy základních a středních škol*, Biskupství královéhradecké, Katechetické a pedagogické centrum, Hradec Králové, 2012, *Poselství křesťanských svátků*, modul A, 50 s., ISBN 978-80-87648-00-1, *Křesťanské kulturní dědictví*, modul B, 100 s., ISBN 978-80-87648-01-8, *Společenská témata*, modul C, 53 s., ISBN 978-80-87648-02-5.

Časopisy, periodika – Reviews, Periodicals

Acta České biskupské konference, ročník 2012, č. 7, Vydala Česká biskupská konference, Praha, 2012.

Biuletyn Nr 25, ročník XXII, czerwiec 2012, Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Lublin, 2012, 94 s., ISSN 1731-1438,

z obsahu:

SITARZ, Mirosław, *Profesor Profesorów – Laudacja wygłoszona dla Ks. Profesora Józefa Krukowskiego z okazji wręczenia Nagrody im. Księdza Idziego Radziszewskiego*.

Cesty katecheze, Revue pro katechetiku a náboženskou pedagogiku, č. 3/2012, Česká biskupská konference, Praha, 2012, ISSN 1803-7224,

z obsahu:

Přehled témat katolické sociální nauky,

TRETERA, Jiří, Rajmund, *Záboj Horák: Církev a české školství*, Grada, Praha, 2011, recenze,

PŠENIČKA, Stanislav, *Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Slovník církevního práva*, Grada, Praha, 2011, recenze.

Dialog Evropa XXI, č. 1–4/2012, Revue křesťanské orientace pro vědu a kulturu, Moravsko-slezská křesťanská akademie, Brno, 2012, ISSN 1210-8332.

Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, Band 46, *Das Kirchliche Arbeitsrecht vor neuen Herausforderungen*, Aschendorff Verlag, Münster, 2012, ISBN 978-3-402-10564-1,

z obsahu:

OVERBECK, Franz-Josef, *Die Dienstgemeinschaft und das katholische Profil kirchlicher Einrichtungen*,

JOUSSEN, Jakob, *Grundlagen, Entwicklungen und Perspektiven des kollektiven Arbeitsrechts der Kirche*,

THÜSING, Gregor, *Grund und Grenzen der besonderen Loyalitätspflichten des kirchlichen Dienstes – Gedanken zu den verfassungsrechtlichen Garantien und europarechtlichen Herausforderungen*.

First Amendment Law Review, Volume 10, University of North Carolina School of Law, 2012, CHOPKO, Mark E., PARKER, Marissa, *Still a Threshold Question: Refining the Ministerial Exception Post–Hosanna–Tabor*.

Folia Theologica, Volumen 22, Új Ember – Márton Áron Publishing House, Budapest, 2011, ISSN 0866-238 X,

z obsahu:

ERDŐ, Péter, *Il diritto amministrativo canonico: disciplina giuridica autonoma?*

KUMINETZ, Géza, *Rechtliche, religionsphilosophische und psychologische Gesichtspunkte der Busse*,

SZUROMI, Szabolcs Anzelm OPraem, *Medieval Canonical Sources and Categories of Singular Administrative Acts*,

JUHÁSZ, Gábor Tamás, *Equality and Inequality of “Christ’s Faithful” from a Perspective of Philosophy and Theology of Canon Law*.

FERENCZY, Rita, Péter Erdő, Szabolcs Anzelm Szuromi OPraem (ed.): *Proceedings of the Thirteenth International Congress of Medieval Canon Law*, recenze.

L’année Canonique, Tome LIII – 2011, La Société Internationale de Droit Canonique et de Législations religieuses comparées, publié avec la collaboration de la Faculté de Droit Canonique de Paris, Letouzey et Ané, Paris, 2011, ISSN 0570–1953,

z obsahu:

Concile de Shanghai de 1924

Les Orientaux en diaspora

Chronique

Právněhistorické studie, 41, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, Praha, 2012, ISSN 0079-4929,

z obsahu:

DAMOHORSKÁ, Pavla, *Židovská modlitba za vládu v habsburské monarchii a ČSR*,

DOSTALÍK, Petr, *Vliv náboženských představ na instituty soukromého práva římského*,

LOJEK, Antonín, *K otázce rakouského azylového práva 16. až 18. století*.

Právněhistorické studie, 42, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, Praha 2012, ISSN 0079-4929,

z obsahu:

ŠEBEK, Jaroslav, *Příklad sociálně společenské reflexe stavovské myšlenky v církevním prostředí – papežská encyklika *Quadragesimo anno* a její vliv na české katolické milieu*,

ŠMÍD, Marek, *Myšlenka stavovského státu Jaroslava Durycha*.

Právní rozhledy, časopis pro všechna právní odvětví, 20. ročník, C. H. Beck, Praha, ISSN 1210-6410, č. 6/2012,

z obsahu:

KŘÍŽ, Jakub, *Restituovat, nebo ne? Poznámky k legitimnímu očekávání církevních subjektů*.

Právní rozhledy, časopis pro všechna právní odvětví, 21. ročník, C. H. Beck, Praha, ISSN 1210-6410, č. 2/2013,

z obsahu:

KŘÍŽ, Jakub, *Naturální restituce podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi*.

Právník, Teoretický časopis pro otázky státu a práva, ročník 151, Ústav státu a práva AV ČR, Praha, 2012, ISSN 0231-6625, č. 9/2012,

z obsahu:

LOJEK, Antonín, *Záboj Horák: Církev a české školství*, Grada, Praha, 2011, recenze.

Revue de Droit Canonique, Université de Strasbourg, Strasbourg, 2010, ISSN 0556-7378. Tome 60/1–2.

z obsahu:

Liturgie

Droit

Institutions

Revue Společnosti křesťanů a Židů, č. 68, 2012/5773, Společnost křesťanů a Židů, katedra religionistiky ETF UK, Praha, 2012, ISSN 1802-2642.

Roczniki Nauk Prawnych, Tom XXI, 1 a 2, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, 2011, ISSN 1507-7896,

z obsahu:

KRUKOWSKI, Józef, *Środki pojednawcze zmierzające do zapobieżenia powstaniu sporu administracyjnego*,

ROZKRUT, Tomasz, *Znaczenie Synodu Biskupów dla współczesnego Kościoła*,

ZABOROWSKI, Marek, *Inkardynacja i ekskardynacja duchownych w Kodeksie prawa kanonicznego z 1917 i 1983 roku*.

Roczniki Nauk Prawnych, Tom XXII, 1 a 2, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, 2012, ISSN 1507-7896,

z obsahu:

GOŁĘBIEWSKA, Anna, *Wpływ sclerosis multiplex na niezdolność zawarcia małżeństwa*,

JAROSZYŃSKI, Przemysław, *Choroba psychiczna jako przeszkoda do święceń w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II.*,

CIECHANOWSKI, Jarosław, *Instytuty świeckie w świetle dokumentów teologiczno-prawnych Kościoła*,

ZABOROWSKI, Marek, *Dyspensa w prawodawstwie kościelnym*,

MIKOŁAJCZUK, Krzysztof, *Jurysdykcja międzynarodowa w sprawach małżeńskich. Wybrane zagadnienia*,

ZONIK, Aleksandra, *Formy zawarcia małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi*.

Studia theologica, 14. ročník, č. 2 (48), 2012, Teologický časopis, Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Olomouc, 2012, ISSN 1212-8570,

z obsahu:

MÍČKA, Roman, *Je možné zachránit princip subsidiarity?*

Studia theologica, 14. ročník, č. 3 (49), 2012, Teologický časopis, Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Olomouc, 2012, ISSN 1212-8570,

z obsahu:

BOTEK, Libor, *Cíle a důrazy ČBK ve formaci trvalých jáhnů ve srovnání s formací kněží,*

NĚMEC, Damián, *Propuštění z duchovního stavu podle předpisů Kodexu kanonického práva z r. 1983,*

MENKE, Monika, *Dispens od celibátu,*

DVOŘÁČEK, Jiří, *Propuštění z duchovního stavu a sesazení na nižší stupeň svěcení podle Kodexu kánonů východních církví z r. 1990,*

SITARZ, Mirosław, *Požadavky kladené na kandidáty svěcení podle Kodexu kanonického práva z r. 1983 a instrukcí dikasterií římské kurie,*

KRUKOWSKI, Józef, *Sexuální trestné činy v Kodexu kanonického práva v kontextu nejnovějších předpisů Apoštolského stolce,*

STOKŁOSA, Marek, *Procedura propuštění z duchovního stavu podle nejnovějších předpisů Apoštolského stolce,*

BOTEK, Libor, *Předpisy České biskupské konference pro řízení ohledně obvinění ze sexuálních trestných činů,*

ADAMOWICZ, Leszek, *Předpisy Polské biskupské konference pro řízení ohledně obvinění ze sexuálních trestných činů,*

POŁOWIANIUK, Jacek, *Praxe Kongregace pro klérus ohledně pozbytí duchovního stavu.*

KAŠNÝ, Jiří, *Záboj Horák: Církev a české školství*, Grada, Praha, 2011, recenze.

Studia theologica, 14. ročník, č. 4 (50), 2012, Teologický časopis, Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Olomouc, 2012, ISSN 1212-8570,

z obsahu:

ŠMÍD, Marek, *Osobnost Benita Mussoliniho a obraz italského fašismu v českém katolickém prostředí v kontextu první republiky.*

Studia z Prawa Wyznaniowego, 14/2011, Wydawnictwo KUL, Lublin, 2011, 403 s., ISSN 2081-8882,

z obsahu:

SZYMANEK, Jarosław, *Przepisy wyznaniowe w Konstytucji RP.*

ZIELIŃSKI, Taseusz, *Prawo wewnętrzne gmin wyznaniowych żydowskich w Polsce a normy ustawowe.*

MICHALIK, Piotr, *Realizacja tolerancji religijnej w XVII-wiecznym Marylandzie.*

PISZCZ-CZAPLA, Monika, *Prowadzenie działalności gospodarczej na cmentarzach wyznaniowych przez osoby Kościoła katolickiego.*

CZELNY, Michał, *Ochrona danych osobowych w działalności Kościoła katolickiego w Polsce.*

STANISŁAWSKI, Tadeusz, *Konsekwencje budżetowe pośredniego wspierania instytucji wyznaniowych ze środków publicznych w Polsce.*

Teologické texty, 23. ročník, Jan Dvořák, Praha, 2012, ISSN 0862-6944, č. 3/2012,

z obsahu:

KOLAŘÍK, Petr, *Michal Opatrný: Charita jako místo evangelizace*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, 2010, recenze.

Teologické texty, 23. ročník, Jan Dvořák, Praha, 2012, ISSN 0862-6944, č. 4/2012,

z obsahu:

HOUKAL, Jan, *Stanislav Příbyl: Církevněprávní studie*, L. Marek, Chomutov, 2012, recenze.

UNIVERSUM – Revue České křesťanské akademie, ročník XXII, 2/2012, Praha, 50 s., ISSN 0862-8238,

z obsahu:

BERÁNEK, Josef, *Petr Pokorný – teolog, který se stal předsedou Učené společnosti České republiky*, rozhovor.

ROSKOVEC, Vladimír, *Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Slovník církevního práva*, Grada, Praha, 2011, recenze.

VŠEHRD – Časopis českých právníků, Spolek českých právníků Všeherd, Praha, 2011, ISSN 1210-5740,

z obsahu:

WEILER, Joseph Halevi Horowitz, *Tolerantní třída: porušuje krucifix posvátnost veřejných škol? Lautsi: Kříže ve školních třídách opět na scéně.*

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA, ročník XIX., č. 54 – 1/2013.

Recenzovaný odborný časopis.

Nositel prestižní ceny Společnosti německých, českých, slovenských a rakouských právníků Karlovarské právnické dny za nejlepší odborný právnícký časopis vydávaný v České republice za rok 2003 v soutěži českých a slovenských právníckých časopisů.

Vychází třikrát ročně.

Vydává Společnost pro církevní právo, 130 00 Praha 3, Sudoměřská 25, IČ 62934121.

E-mail SPCP@prf.cuni.cz; <http://spcp.prf.cuni.cz>.

Šéfredaktor: Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera.

Redaktor: Mgr. Stanislav Pšenička.

Redakční rada: JUDr. Miloš Holub, Ph.D.

Doc. ICLic. JUDr. Zábaj Horák, Ph.D., LL.M.

JUDr. Štěpán Hůlka, Ph.D., LL.M.

Doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., IC.D

Prof. JUDr. Valentin Urfus, CSc.

Sazba: Antonín Plicka.

Administrace: Ing. Jiří Vaingát.

Distribuce: Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková.

Toto číslo bylo redakčně uzavřeno ke dni 15. ledna 2013.

Tiskne: JPM Tisk, Na Popelce 19, 150 00 Praha 5.

Grafická úprava obálky: † Ing. arch. Josef Hyzler.

ISSN 1211-1635, reg. č. MK ČR E 7429.

© Společnost pro církevní právo, Praha 2013.